

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

שמיני – החודש

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרב"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ד

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

ברכת האילנות

הנכם מוזמנים

לברכת האילנות ברוב עם

יחד עם המקובלים ובראשם

כבוד מורנו ורבנו המקובל הצדיק

רבנו בניהו שמואל'י שליט"א

ושאר רבני הישיבה ביום שלישי - א' ניסן

פרטים נוספים להשתתפות במעמד

בטל: 02-624-9000

ברוכים הבאים

כולנו שותפים

ברכת מורינו ורבינו שליט"א:
מי שנותן למצוה זו יקבל מהקב"ה
כל מה שצריך בכל המובנים

קול קודא ממור"ר שליט"א

אם אתה משמח את שלי...
אני משמח את שלך!!!

בניהו יששכר שמואלי
Yeshivat Hamucholim "NAHAR SHALOM"
ישיבת החסידים "נח"ר שילון

ק"ו קינ"ו לשנת ה'תשפ"ב
ס"ח תשל"ב

אמרונו בית הנהלת הקניינים סוף חסידים אהבי העדה
וואפע, הי אלימ ינו

יחד אצל בענק עולו הספי קהלה וזה עם כולו לזילא
איתו יעצור, איהו אג שפתי העדה ומספיקו ינו ונחיה
בפולק אצ"חית ובתורה ואלה בית חצני ונעקקו לעשרה שפתי
קדוה לעמה אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
קדוה לעמה אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
למנוע אצ"חית ואלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
אג הקדוה אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
וואפע, הי אלימ ינו

ואכוון שיעטנו הקדוש ברכה עם אג ונען איהו אהבן אלה חרבה
והמלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי

המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי

המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי
המלכה כל חסידים אהבן אלה חרבה כלן חסידים ונעקקו לעשרה שפתי

בתרומת
סל מלא למשפחה
תקבל גם קמיע על קלף
סגולה לפרנסה
ממו"ר שליט"א

בחדכם ליל הסדר שלהם נראה אהדת

לא משאירים אותם לבד...
היצו עשית *6431

02-6221881 02-6221889 02-6226777
6, Shilo St., P.O.B. 28267 JERUSALEM Tel: 02-6221899, Fax: 02-6223691

מחולק
ל-700 משפחות
עד לביתם של המצרכים

בנשיאות ופיקוח
מו"ד הגאון הגדול
רבינו בניהו שמואל'ל שליט"א

הסל המלא למשפחה - 1000 ש"ח

מצות, יין ומוצרי יסוד - 620 ש"ח

סל פירות וירקות - 380 ש"ח

אפשר לפרוס לתשלומים התרומה מוכרת לזיכוי מס הכנסה לפי סעיף 46

חייבו עכשיו: 02-6249000

ספרי פסח עכשיו על המדף

הגדה
כנות

הגדה
שמע בני

הגדה
מוסר אברהם

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 📞 02-644-33-00

הלכות חודש ניסן

- א. שואלים בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, והיינו מיום פורים עצמו, לפי שהוא שלושים יום קודם החג^א.
- ב. שבת מברכים דחודש ניסן היא חשובה וקדושה מאד כי יש בה את השורש והכח של כל החודש ומתברך כל אותו החודש מקדושת השבת, ולכן ידקדק בה מאד וישתדל ללמוד בה פנימיות התורה כי חודש ניסן הוא שורש ואב לכל חודשי השנה^ב.

עיונים והארות

ושכנתי - פי' ושכינתי תהיה שם עמכם. ובמו שדרש מו"ר המקובל האלהי כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל במסיבה שהיתה בבהכנ"ס אוהבי ציון בהשתתפות פאר הדור והדרו מו"ר רבי עובדיה יוסף זצוק"ל בשנת התשכ"ד, ואמר כי בפסוק הזה גילה הקב"ה אהבה גדולה מאד מאד לעם ישראל, שבמקום שיעשה בית המקדש למעלה בעליונים, כפי הראוי לכבודו, מאהבתו הגדולה אלינו אמר, הדירה שלי, הבית שלי - אצלכם, שם אני דר, שם שכינתי, וכמו שאין לבורא יתברך סוף, כך לאהבתו אותנו אין לה סוף, ששכינתו נמצאת עם ישראל בניו אהוביו, והוא המקום הטוב ביותר ע"כ.

א"כ בחודש הזה נגאלנו, וגם אנו עתידים להגאל בעזרת האל, ובזמן שאנו עובדים את הקב"ה בכל לבנו, והמטרה שלנו לפדות את השכינה הקדושה, מיד תבוא הגאולה, והזמן המתאים לזה הוא החודש הזה, חודש ניסן, שבו נעשו ניסים גדולים לעם ישראל.

ואם אנחנו רוצים באמת לבטל מאתנו את היצה"ר ולאקמא שכינתא מעפרא, צריכים להשתדל ולהרבות לעסוק בתורה הקדושה ובפרט בחודש זה, כי אין לנו דבר אחר חוץ מהתורה כדי לגרש היצה"ר ולקרב הגאולה ולאקמא שכינתא מעפרא. חושך לא מגרשים במקלות, חושך מגרשים רק באור התורה. וכל שעבוד מצרים ואח"כ גאולת מצרים היה אך ורק במטרה אחת - "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", הרכוש הרוחני - קבלת התורה הקדושה.

א"כ חג הפסח תכליתו הוא כדי שנזכה לתורה, וזה שאומר התנא במסכת אבות (פרק ג משנה יז), אם אין קמח אין תורה, פירוש-פס"ח גי' 148 כמספר קמ"ח, אם אין קמח אין תורה, אם אין עבודת הפסח, לא זוכים לתורה, לא היינו מקבלים וראויים לקבל את התורה, אבל עתה שיש פסח יש תורה.

וזהו שכתוב "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" (שמות יב טו), וכתב בעל הטורים א"ך גי' חובה, פי' חובה ביום הראשון להשבית את היצה"ר שנקרא "שאור" - מהגוף הנקרא "בתיכם" בית של הנשמה.

וביצד נוכל לעשות זאת, ע"י האור הגדול שאנחנו מדליקים באור לי"ד, אור לי"ד מבטל את השאור, פי' שאור

א. גמ' בפסחים (ו). ונפסק בשו"ע (סי' תכט סעי' א) שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. ע"כ. וכתב המ"ב (ס"ק ב) ומתחילין מיום הפורים עצמו.

וב"כ מו"ר מופת הדור בחזו"ע (פסח הלכות חודש ניסן הלכה א) וז"ל: שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, (מפורים ואילך). אולם אין זה חיוב גמור, ומותר לכל תלמיד חכם להמשיך בלימודו במקום שלבו חפץ, ואין דין זה אלא להחשב "שואל כענין", וכמו שאמרו בתוספתא (סנהדרין פרק ז). ומכל מקום המורים הוראות לרבים או הנותנים שיעורים ומרביצים תורה לקהל ה', צריכים ללמוד ולחזור על הלכות אלו להיות בקיאים בהלכות אלו להשיב לשואלם דבר ה' זו הלכה. ולהודיע לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, כדיני הגעלה ואפיית המצות וביעור חמץ וכו'. וכמו שכתבו האחרונים ז"ל שזהו העיקר מה שצריכים לדרוש לעם ה'. ולכל הדברות בימי החגים עצמם צריך ללמוד ולדרוש בהלכות פסח בפסח והלכות חג בחג, וכתקנת משה רבנו (מגילה לב). שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג, מד). ודבר בעתו מה טוב, עכ"ל.

ועי' במרן החיד"א בספרו לב דוד (פרק ל) שכתב, ומן הראוי לשים נגד עינינו מש"כ מו"ז החסד לאברהם זצ"ל שכל ל' יום קודם הפסח הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלשים בכל לילה וכו', עד שבליל פסח כל פושעי ישראל יוצאין מכל היכלות הטומאה ואינן נכנסין בהם כלל, וכולם פטורים ובני חורין. וגזירת חכמתו יתברך להיות חירות נפשותם ל' יום מעט מעט, שלא ירגיש הסט"א כ"כ צער ולא יקטרג.

ב. עבודת חודש ניסן

כתוב "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם" (שמות יב, כד-כה) הנה "זאת" היא השכינה הקדושה, וכל עבודת החודש צריכה להיות לאקמא שכינתא מעפרא, כי המלכות השכינה נקראת זאת, וזה שאמר החודש הזה "לכם", אותיות מלך.

ראש חדשים וכו'. רא"ש ר"ת רצון אבינו שבשמים, שרצונו יתברך לאקמא שכינתא מעפרא, ולבנות בית לשכינה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, (שמות כה, ח)

ג. ישתדל מאד להתענות בערב ראש חודש ניסן ולומר סליחות ותחנונים וגם מי שאינו מקפיד בשאר ערבי ראש חודש, ישתדל בערב ר"ח זה, וגם למקפידים שלא להתענות אחר המולד, מ"מ בערב ר"ח ניסן שרי

עיונים והארות

וכן בט"ו בניסן נגזרה גזירת ברית בין הבתרים. **וא"כ** אנחנו רואים איזה אוצר של ברכה יש בימים הללו כי יש בו השראת אורות "שמבראשית".

וכתב החיד"א שבתפילת ערבית של ליל פסח יכוין בה מאוד, כי רבו מאוד רזין עלאין וסודות ואורות גדולים בשמים, ולגמור ההלל בבית הכנסת סודו רם ונשא.

והלילה הזה מאיר כשמש בצהרים בתוקף האורות העליונים, וע"כ היצר הרע מחפש עילה להכנס, והחכם עיניו בראשו מוציא מצ'ה ומריבה, ומכניס אהבה. וכתב עוד שזה הלילה היחיד כמו יום הכפורים.

שמור את חודש האביב

רבותינו אמרו שחודש זה הוא אב לכל החדשים, וזה שאמר האביב א"ב-י"ב אב לכל י"ב חדשי השנה. וידוע שכל יום משנים עשר ימים ראשונים של החודש, בו הצדיקים יודעים ורואים מה יהיה בכל החדשים כולם, למשל יום א' דר"ח מה יהיה בחודש ניסן, יום ב' חודש אייר וכו'.

ומסופר על החוזה מלובלין שבכל יום מחודש ניסן היה אומר מה יהיה בחודש הבא והיה בא אצלו הרה"ק מרופשיץ לשמוע מה אומר ובשנה שנפטר החוזה מלובלין אמר רק עד ה' ניסן שהוא כנגד חודש אב ואז אמר הרב מרופשיץ שזה סימן שייפטר החוזה מלובלין בחודש אב ומהר השתיק אותו, אבל באמת באותה שנה נפטר החוזה מלובלין בט' באב.

בימים אלו יוצאים מן הטומאה ומיצה"ר, עד שמגיעים לערב פסח ואז שורפים את החמץ. וכמו שכתב רבינו אברהם אזולאי זצ"ל, כי שלושים יום קודם הפסח מתחילים לצאת מטומאת מצרים בכל יום עוד ועוד עד שבערב פסח כבר שורפים את החמץ ומבטלים את היצה"ר.

וצריך לבער את החמץ שהוא יצה"ר ולהגביר כח המצה. וההבדל ביניהם הוא שלש, כי מצ'ה עולה בגימ' 135 וחמץ עולה בגימ' 138, ולכן בודקים את החמץ בחורים ובסדקים, וצריך לעשות סדק באות ח' כדי שיהיה ה', והיה אותיות מצה - יצה"ט, ויזכה למחוק את שלשת המדות הרעות שהם הקנאה השנאה והתאוה.

ג. מורנו הרי"ח הטוב בפתחה לספרו משמרת החודש (אות ו). וידוע מעלת החזרה בתשובה ואמירת סליחות ותחנונים בכל ערב ר"ח וכתב הפר"ח ז"ל (או"ח סי' תיז) בשם הר"י בואינו ז"ל וז': נהגו פה ירושלים תוב"א שביום ער"ח מאריכין בתפילות ובתחנונים על אורך גלותינו ואח"כ מתקבצים יחידי סגולה בבתי הכנסיות ובבתי מדרשות וקורין קודם חצות פרשת ויקרא כולה ופרשת צו את אהרן עד להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני, וישעיהו וכו', ואח"כ לומדים מסכת אבות ומסכת מידות ומסכת תמיד וסימנך אמ"ת. ואחר חצות קורין כל ספר תהלים ובין ספר וספר מאריכין בתחנונים, ואח"כ לומדים ספר ראשית חכמה עד שיתקבצו הקהל להתפלל מנחה, עכ"ל.

ש' או"ר, ש' גימ' יצ"ר, כיצד הוא מתבטל ע"י ה-אור שהוא התורה הקדושה. כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור".

וכתב הרב "אבני נזר" ששעה אחת של לימוד בחודש ניסן שוה כמו יום שלם בחודש אחר, א"כ צריך להקפיד מאד לנצל את הזמן עתה. וזה שאמרו חמץ בפסח במשהו, פי' חמץ הוא יצה"ר, וכיצד הוא כובש את האדם בפסח בדברים בטלים וכו', ואפי' אם רק דבור קטן-משהו, כבר הוא סוחב את האדם לדברים חמורים יותר, וצריך לבטל היצה"ר שהוא חמץ ע"י פ"ה ס"ח, בדברי תורה, ואז יתבטל.

כל העבודה שלנו בחודש הזה היא לרומם את השכינה הקדושה, לפדות אותה מאחיזת החיצונים, ולאקמא מעפרא. ובפרט בימי הפסח הקדושים, שכידוע יש בהם גילוי אורות עצומים, ויורדים מוחין גדולים מאוד, בסוד "ותרבי ותגדלי ותבואי וכו' ואת ערום ועריה" שעם ישראל באו בעדי עדיים של אורות ומוחין גבוהים מאוד מאוד, וזכו להגיע בלילה הקדוש הזה לאור של יום ממש, אע"פ שהיו ערום ועריה מן המצוות ומעשים טובים, כי הגאולה הייתה מחמת החסד הגדול שעשה עמנו ה"ת, והביא בתחילה את האורות העליונים-הקומות הגבוהות, ואח"כ בנה את הקומות התחתונות של הפרצופים הקדושים.

וכן בתחילה מתקנים בפנימיות בתפילה ואח"כ בחיצוניות בסדר ההגדה. כמ"ש "ובמורא גדול" זה גילוי שכינה, שהמורא הגדול נובע מחמת שלא היו הכלים מוכנים לקבל את האור הגדול של הלילה הקדוש הזה. וכלשון המקובלים תיקון הגדלות לפני הקטנות. וזה שכתוב "ופסח ה' על הפתח" כי הקב"ה דילג ופסח והעביר על מדותיו ולא הסתכל על הפשעים של עם ישראל ועל הריקנות שהיתה בהם.

וכידוע שכל האורות הגדולים הללו התגלו עוד לפני חג הפסח, כי יום זה של ליל הסדר הוא מוכן ומזומן מששת ימי בראשית, וכבר אבותינו הקדושים הרגישו בו, והאיר עליהם הארה גדולה של הלילה הקדוש הזה, כמ"ש על הפסוק "ויהי כי זקן יצחק וכו', ויקרא לעשו ויאמר צא השדה וצודה לי ציד וכו' ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי". שכתב שם התרגום יונתן בן עוזיאל שקרא לו יצחק ביום י"ד בניסן, ואמר לו בני הלילה הזאת העליונים משבחים לרבוננו של עולם, ואוצרות טללי ברכה נפתחים וכו'.

ועוד כאשר הגיע ליל יו"ט הראשון של חג הפסח אמר אדה"ר לבניו בליל זה עתידין בני היקרים הנבחרים עם ישראל להקריב קרבן פסח ולכן גם אתם תקריבו היום קרבן לה'.

וכן ראינו במדרש "ויבא הפליט" אמר ריש לקיש בשם בר קפרא, הוא עוג הוא הפליט, ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם אבינו ע"ה יושב ועוסק במצוות עוגות, שהיה ערב פסח ועשה אברהם עוגות מצות.

וכן באותה הלילה רדף אחרי המלכים וכו'.

וכן בט"ו בניסן באו המלאכים לבשר על יצחק.

וכן בט"ו בניסן נולד יצחק.

לפי שר"ח ניסן עצמו, יום תענית הוא דבו ביום מתו נדב ואביהוא ז'.

ד. מנהג ירושלים לעלות לקברי הקרובים בערב ראש חודש ניסן ה'.

ה. צריך ליתן מעות חיטין לצורך העניים, ובזוה"ק החמיר מאד במי שאינו נותן לעניים במועדים י. ומי שאינו משמח לב העניים והאומללים אין זו שמחת החג אלא שמחת כריסו ז. ומעיקר הדין יכולין לכפות על זה ה'.

ו. אין נופלים על פניהם ואין אומרים וידוי ותחנונים בכל חודש ניסן ט, היות וכל החודש הוא ימי שמחה לישראל, לפי שבאחד בניסן הוקם המשכן ושנים עשר נשיאים הקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח במשך שנים עשר יום, יום אחד לכל שבט ושבט וכל אחד היה עושה יום טוב ביומו, ולמחרת שהוא יום י"ג בניסן היה אסרו חג שלהם, ויום י"ד בניסן הוא ערב פסח יום הקרבת קרבן פסח, ולאחר מכן שבעת ימי הפסח, ויום כ"ב הוא אסרו חג של פסח, ובנין בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו יהיה ביום טוב של פסח וחנוכת בית המקדש שתהיה נמשכת שבעת ימים תתקיים לאחר הפסח, מפני שאין מערבים שמחה בשמחה י'.

ז. מנהג טוב ויפה לקרות בכל יום החל מראש חודש ניסן פרשת הנשיאים של אותו יום, כי כל נשיא ונשיא היו לו סודות גדולים אשר המשיכו שפע הרוחניות כל אחד לשבטו, ובקריאת הפרשה הוא מעורר קדושת היום, וביום י"ג בניסן קורין פרשת בהעלותך עד כן עשה את המנורה י"א.

עיונים והארות

י. **כף החיים** (שם ס"ק כא) בשם ספר מעשה רוקח על המשניות ריש מסכת פסחים. מיהו הב"י כתב כיון שיצא רובו בקדושה לכן אין להתענות בו כלל, וכ"כ במנהגים, ועיין חזון עובדיה (הלכות חודש ניסן הלכה ב).

יא. **של"ה** (דף ק"מ ע"ב), אורח חיים להרי"ח טוב (דף א'). כף החיים (שם ס"ק כב). ואמרו רבותינו כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם. ויש נוהגים לקרוא פסוקים אלו מתוך ספר תורה.

ענין מעלת קרבנות הנשיאים

מנהג חסידי ק"ק בית אל תכב"ץ שבימי חודש ניסן אומר השליח ציבור אחר תפילת שחרית פרשת הנשיאים דבר יום ביומו בקול רם (וכל הקהל עמו בלחש) ואח"כ התפילה של יהי רצון מעליית הנשמות (דברי שלום אות מ"ט).

על זה אמרו רבותינו במדרש (תנחומא ויקהל ב) שבזכות הנשיאים מתקיימים שמים וארץ, כמו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ" בזכות מי מתקיימים השמים והארץ וכל תולדותם, בזכות ואלה שמות בני ישראל, שהם י"ב נשיאים שהקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח.

ובזוה"ק תחילת פרשת נשא כתב במעלת קרבנות הנשיאים, וזה לשונו: "אמר ר' שמעון אלמלא לא אקריבו אלין תריסר נשיאין לא יכיל עלמא למיקם קמי תריסר נשיאי ישמעאל, דכתיב שנים עשר נשיאים לאומותם, מדאקריבו אלין דישראל נסיבו שולטנותא דכלהו. בגין כך נשיא אחד ליום. וכל מה דאקריבו כגוונא דלעילא אקריבו בגין דיתברכון כלהון", עכ"ל.

והנה עתה שאנחנו בגלות, ע"י שאנו מקיימים ונשלמה פרים שפתינו, תועיל אמירת הקרבנות הללו לבטל ולהשמיד י"ב נשיאי ישמעאל בכח סגולת אמירת הקרבנות של נשיאי ישראל, לעקר ולשבר ולהכניע קליפתם בעליונים ובתחתונים.

והובאו דבריו בכף החיים סופר (שם ס"ק יג).

גם מרן החיד"א זלה"ה כתב בספרו הקדוש מורה באצבע (סי' ו אות קעד) כמורה ובא לרבים, וזה לשונו, מי שיכול להתענות כל משמרת החודש הוא דבר גדול, ועיקר התענית הוא לפשפש ולחקור היטב הדק מה שחטא בכל החודש ולחזור בתשובה, כי התענית היא הכנה להכניע גופו לשוב וכו', עכ"ל.

ועוד ראה לשונותיו הטהורים (בצפורן שמיר סי' יא אותיות קצו-ר): "אשריו מי שיוכל להתענות על חטאיו ורבו סגולות התענית כי הס"ט"א אין בה כח לידבק במי ששרוי בתענית. על ידי התענית יבוא לידי ענוה, כי יכיר מה הוא האדם, דבמניעת מעט פת יותש כוחו. השרוי בתענית אינו בא לידי נסיון כי השי"ת רואה שהוא מנסה עצמו בתענית. נקרא גבור הכובש את יצרו וראוי שתשרה עליו שכינה. אין לו מקטרג ותפילתו נשמעת. אם חייב יסורין הוא מראה שמקבלם באהבה. יש מלאכים שאינם יכולים לעלות אלא בכח תעניות בנ"א. והוא סוד הקרבן, וחלבו ודמו החלו עולים לריח ניחוח, כמו שהאריכו בזוה"ק פ' שמות". ע"כ.

ד. **שו"ע** (סי' תקפ סעי' ב). ועי' רמ"א (סי' תקעג סעי' א) וכה"ח (ס"ק יז).

ה. **נתיבי** עם (או"ח רכד).

ו. **זוה"ק** (שמות פח): "ז"ל: ותא חזי, בכלהו שאר זמנין וחגי, בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, ואי איהו חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני, עונשיה סגי, דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא. עלה כתיב: זריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. רמ"א (סי' תכט סעי' א).

ז. **רמב"ם** (פ"ו מהלכות שבתת יו"ט הי"ח).

ח. **עי' במ"ב** (סי' תכט ס"ק ג') אול"צ (ח"ג פ"ה אות א בבאירום).

ט. **כ"ב** הטור. רוקח (סימן רמה). שו"ע (סי' תכט סעי' ב).

ח. טוב ליתן מראש חודש ניסן לאחר קריאת פרשת הנשיא, שלשה פרוטות לצדקה, בעד מנוחת אביו או אמו או שאר קרוביו, ולומר הבקשה לעילוי הנשמות י' ותחת יום שבת יפריש ביום ראשון, ובשנים עשר יום יהיה כחשבון 36 פרוטות כמנין פעמיים ח"י, וביום י"ג יפריש שלוש ויהיה כחשבון ט"ל כי ט"ל אורות טלך, ואם יוסיף ביום י"ד יהיו כחשבון מ"ב כנגד שם מ"ב של "אנא בכח" וכו' ויאחז המעות בידי ויקרא "אנא בכח" וכו', ואח"כ יאמר "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון" וכו' ומזמור "הללויה הללו את ה' מן השמים" ואחר כך יתן המעות לעניים י'.

עיונים והארות

מקופל עד ר"ח ניסן והיו ישראל אומרים הרי עשינו המשכן מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו, כשהגיע ר"ח ניסן וצוה הקב"ה להקים את המשכן שלח להם ע"י משה, מה אתם יראים כבר באתי לגני אחותי כלה, א"ר ישמעאל ב"ר יוסי באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני, לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה, לגן המיוחד שלי שהוא המקום שעם ישראל נמצאים שם.

והנה כיון שביום זה הוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכינתו, ובאו הנשיאים להקריב הקרבנות. ולמ"ד בניסן נברא העולם יום זה הוא גם בריאת העולם, והמשכן הרי הוא עיקר העולם ונשמת העולם, ולכן ראוי מאד לקרוא בו גם את מעשה המשכן והקמתו, כי אמרו רבותינו שהלימוד בענין המקדש וצורתו ותכונותיו מעלה עליו כאילו בונים בפועל את המקדש, ככתוב בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שפב): אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית, בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונותו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד את בית ישראל את הבית. א"ל יחזקאל מרי, וכי עכשיו הם בונים שאמרת, וישמרו את כל צורתו וגו' ועשו אותם, א"ל לאו, אע"פ שאינם עושים אותו עכשיו יהו קוראים בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו הם עסוקים. שמואל אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית, וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאלו אתם בונים בו.

ולכן מנהג טוב הוא שביום ר"ח ניסן יקרא בחשק גדול פרשת הקמת המשכן, ואח"כ ג"כ פרשת הנשיאים, וימשיך בפרשת הנשיאים בכל יום ויום, וביום י"ג ניסן יקרא מפרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה". ויש חסידים שנוהגים לקרות פסוקים אלו מתוך הספר תורה. וכתב מו"ר הגאון חיד"א שכאשר הנשיאים הקריבו את קרבנם בודאי שנמשך שפע גדול ואור גדול לכל עם ישראל וכן גם בקריאתנו בזמן הזה מתקיים בנו "ונשלמה פרים שפתינו" ועל ידי קריאתנו נמשך שפע וברכה לעם ישראל.

יב. והמעם משום שמצינו בזה"ק (פר' בלק דף קצו ע"ב) שיש שלש שורות של נשמות העומדות על חומת גן עדן ומצפצפות כצפרים ומשבחים להשי"ת ומתפללים על חיי בני אדם שבעוה"ז, [ואמרו עוד בזה"ק (שמות דף טז ע"ב) שאם לא בקשת המתים ותפלתם עבור החיים, לא היו מתקיימים אפילו חצי יום], וכיון שבימי ניסן ותשרי כל ישראל עסוקים במצוות, על כן הם בשמחה. וזהו הזמן לבקש עליהם רחמים, כיון שלא זכו ליכנס לגן עדן, ורק בחודשים אלו הם עומדים על החומה, ע"ש.

יג. הרי"ח (שם). מועד לכל חי (סי' א אות ה), כף החיים (שם ס"ק כג) וכתב שם שצדקה זו כנגד נר"ן שלהם. וזוכה

כמש"כ (ישעיהו כד. כא) "יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה", וכל הקמים עלינו הקב"ה ישמיד אותם ויעביר אותם מן העולם והאלילים כרות יכרתו לתקן עולם במלכות שדי ולקרב הגאולה.

והנה הלימוד הנ"ל מתחיל מיום א' ניסן, ויום זה ידוע בגודל מעלתו עד מאוד כמבואר בגמרא (שבת פז ע"ב) על הפסוק "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן", תנא אותו יום נטל עשר עטרות: א) ראשון למעשה בראשית. ב) ראשון לנשיאים. ג) ראשון לכהונה. ד) ראשון לעבודה. ה) ראשון לירידת האש. ו) ראשון לאכילת קדשים. ז) ראשון להשכנת שכינה. ח) ראשון לברך את ישראל. ט) ראשון לאיסור הבמות. י) ראשון לחדשים.

עוד יש דבר גדול שצריך להתעסק ביום זה והוא לימוד מעשה המשכן, כיון דביום זה הקים משה רבינו את המשכן, ואף שמלאכת המשכן נגמרה כבר בכ"ה כסלו, עמד המשכן מקופל עד ליום חנוכת המזבח ב"ח ניסן, ולא שרתה עליו שכינה אלא עד ר"ח ניסן [אף שהקימו משה קודם לכן בשבעת ימי המילואים], וכמבואר במדרש (רבה פרשת נשא יג ב), היה רבי יוסי אומר אימתי התחילו מלואים, בכ"ג באדר, ובא' בניסן שלמו ימי המלואים. וכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד את המשכן, וכל בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו, ופירקו. בשמיני העמידו ולא פירקו, שנאמר "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בא' לחדש הוקם המשכן", ואותו יום שמיני א' בשבת היה, וראש חדש של ניסן היה, בו ביום עמד אהרן ובניו ורחצו ידיהם ורגליהם מן הכיור, עבדו את עבודתם וסדרום על הסדר, בו ביום הקריבו ישראל תמידים נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות, על אותו היום הוא אומר עורי צפון ובואי תימן וגו', "עורי צפון" זו עולה שנשחטת בצפון, "ובואי תימן" אלו שלמים שנשחטים בדרום, "הפיחי גני" זה אהל מועד, "יזלו בשמיו" זה קטרת הסמים, "יבא דודי לגנו" זה השכינה, "ויאכל פרי מגדיו" אלו הקרבנות, "באתי לגני אחותי כלה" זה יום שמיני, "אירתי מורי עם בשמי" זה לבונת הקטרת ולבונת המנחה, "אכלתי יערי עם דבשי" זה אברי העולה ואמורי קדשי קדשים, "שתיתי ייני עם חלבי" אלו הנסכים ואימורי קדשים קלים, "אכלו רעים" זה משה ואהרן, "שתו ושכרו דודים" זה כנסת ישראל. דבר אחר "אכלו רעים" אלו הנשיאים, א"ר שמעון בן יוסינה, למה קרא לנשיאים רעים, שמכיון שהיה אחד מהם מקריב קרבן וקרבתו מתקבל היה עושה יום טוב לאוהביו לרעיו ולקרוביו. "שתו ושכרו דודים" אלו הנשיאים, למה קרי להו דודים, שהיו דודים אלו לאלו, לזה אמר להם אכלו רעים שתו ושכרו דודים.

ובשעמד המשכן היו ישראל אומרים יבא דודי לגנו לפי שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו ועמד המשכן

- ט. אין גוזרים תענית ציבור בכל ימי חודש ניסן, אמנם תענית יחיד מותר להתענות, כגון ביום הפקודה של אביו או אמו, חוץ מיום ראש חודש ניסן ושבעת ימי חג הפסח ויום אסרו חג י"ז.
- י. מנהג הספרדים שלא לומר מזמור "יענך ה' ביום צרה" בתפילת שחרית בכל חודש ניסן וכן מזמור "תפלה לדוד הטה ה' אונך ענני", שנאמר בו "ביום צרתי אקראך" משום שאין להזכיר יום צרה בכל חודש ניסן שהם ימי גאולה ושמחה לישראל^{טו}. ונוהגים שלא לומר צדקתך בתפילת מנחה של שבת בכל חודש ניסן^{טז}.
- יא. ראש חודש ניסן שחל בשבת מוציאים שלשה ספרי תורה, ומנהג ק"ק בית אל לומר פסוקים מי לא יראך וכו' ואומרים קדיש לאחר ס"ת שני וכן לאחר השלישי, אמנם אם היה צורך להעלות עולים נוספים יותר מחובת היום צריכים לומר קדיש גם לאחר ספר תורה ראשון וא"כ סה"כ יש ג' קדישים י"ז.
- יב. מי שצריך לסייד את ביתו, ראוי לעשות כן קודם הפסח י"ח.
- יג. אע"פ שמן הדין אין איסור באכילת מצה אלא בערב פסח, מכל מקום יש נוהגים שלא לאוכלה מר"ח ניסן י"ט, ויש נוהגים שלשים יום קודם הפסח^{יט}.

הלכות ברכת האילנות

- א. מברכים ברכת האילנות בחודש ניסן כדאיתא בגמרא^א: היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרחים, מברך: "ברוך אתה ה'... שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם", ופירוש הדברים שהקב"ה ברא בעולמו כל מה שנצרך. ולא חסר מאומה בעולם.
- ב. מברכין בשמחה ובמתינות ובכוונת הלב. ואינו מברך אלא פעם אחת בשנה ולא יותר^ב. וגם הנשים יברכו

עיונים והארות

אחת בשנה לפני הפסח. (עי' במשנה מידות פ"ד מ"ד, ובתורה לשמה סי' תקטו).

יט. רמ"א (סי' תעא סעי' ב) מ"ב (שם ס"ק יב).

ג. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנה) כתב שיש סמך למנהג הזה, שלפי מ"ד שאסור כל יום י"ד, היה שייך בעצם לאסור עוד משלשים יום קודם לרבנן וב' שבתות לרשב"ג, אך לא רצו חכמים להטריח כ"כ על הציבור, ולכן שייך שיחידים יחמירו על עצמם גם ל' יום קודם לרבנן וב' שבתות לרשב"ג, אך כיון שאינו מדינא החמירו רק ב' שבתות לרשב"ג, ויש גם יחידים שמחמירין גם בזה לנהוג איסור במצה כל ל' יום קודם לרבנן.

א. גמ' ברכות (דף מג:) אמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן (מי שיוצא בימי ניסן) וחזי אילני דקא מבלבלי (ורואה עצי פרי שמוציאים פרחים) אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות (ליהנות) בהן בני אדם. ע"כ.

ג. הרמב"ם (פרק י' מהלכות ברכות), טוש"ע (סי' רכו סעי' א), חזון עובדיה (הלכות ברכת האילנות הלכה א).

ועיין עוד למור"ר (שם) שכתב שגם בלילה לאור החשמל מברך והוא פשוט וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב).

ודע כי ברכת האילנות היא ברכה יקרה וחביבה שמברכין אותה רק פעם אחת בשנה. והיא ברכת ההודאה ומדינא דגמרא (ברכות מג:). ומחנכין גם את הקטנים לברכה, כדי להרגילם להודות להשי"ת על חסדיו בחידוש האילנות

להעלות אפי' לעומדים בגלגול בהמה או בעופות או בעשב השדה.

יד. כתב מרן בשולחנו הטהור (שם) ואין מתענים בו להזכיר בציבור, ע"כ. משמע שסובר דתענית יחיד שרי וכמ"ש בב"י. וברמ"א כתב שאין מתענים בו כלל (מג"א ס"ק ד), ועיין כף החיים (שם ס"ק נו). ודעת מו"ר מופת הדור (שם הלכה ז) דתענית יחיד מותר להתענות בחודש ניסן, חוץ מיום ר"ח ניסן, ושבעת ימי הפסח, וטוב החמיר שלא להתענות גם ביום אסרו חג, שהוא למחרת הפסח. ובהגדה אורח חיים להרי"ח הטוב כתב שאם אין מנהג ידוע על זה לא יתענו על אב ואם בחודש ניסן.

טו. עיין כף החיים (סי' קלא ס"ק לז). וכ"כ בבא"ח (ש"א פרשת כי תשא אות יז) שהמנהג פשוט שבכל יום שאין אומרים בו וידוי אין אומרים יענך ולא מזמור תפילה לדוד ושכן מנהג ק"ק חסידים בית אל, וסיים ולא ידענו טעם למזמור תפילה לדוד ואומרים שכך הוא קבלה מהראשונים ע"כ. ומסתבר שהטעם הוא משום שנאמר בו, ביום צרתי אקראך.

טז. מרן השו"ע (שם).

יז. מו"ר מופת הדור בשו"ת יביע אומר (ח"ד או"ח סי' כב) ובחוז"ע (שם הלכה ו) וז"ל: ראש חודש ניסן שחל בשבת, שמוציאים שלשה ספרי תורה, והיה צורך להעלות עולים נוספים על חובת היום, צריכים לומר קדיש גם אחר קריאת ספר תורה הראשון, כיון שהיו עולים נוספים ונשלמה חובת היום, ובסך הכל יאמרו שלשה קדישים.

יח. והוא כדמיון מה שעשו בבית המקדש, שלבנוהו וסיידוהו

ברכת האילנות בחודש ניסן^ג.

- ג.** זריזין מקדימים למצוות לברך בהקדם כל מה שאפשר, והטוב ביותר ביום ראש חודש ניסן. ועל כל פנים יכול לברך ברכת האילנות במשך כל החודש. אמנם אם עבר חודש ניסן ולא בירך, יברך בלי שם ומלכות^ד.
- ד.** מעלת זריזין עדיפה על מעלת ברוב עם ולכן עדיף לאומרה ביחיד בתחילת החודש מאשר מאוחר ברוב עם^ה.
- ה.** טוב לצאת מחוץ לעיר ולברך ברכת האילנות אמנם מי שהוא אנוס או שאין בו כח יכול לברך ברכת האילנות גם על האילנות שבתוך העיר. וכן טוב לשאול רשות מבעל האילנות גם אם רואה את האילנות מבחוץ מפני היזק ראיה^ו.
- ו.** טוב שיצטרפו עשרה בכנסיה לשם שמים לצאת ולברך ברכת האילנות בכוונה גדולה, ויעשו כסדר זה: קודם שיתחילו לברך יטלו ידיהם ויאמרו "מזמור לדוד הבו לה' בני אלים", ואחר כך "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון", "הללויה הללו את ה' מן השמים", ואח"כ לשם יחוד וכו' המודפס בס' לשון חכמים להרי"ח, ויהי נועם וכו', ואחד יברך הברכה בקול רם והשאר יאמרו עמו בלחש, ואחר הברכה יאמרו הבקשה מלשון חכמים, וגם יאמרו הבקשה של עילוי נשמות, פתח אליהו הנביא ז"ל, ושיר המעלות שמחתי וכו' וקדיש על ישראל, ויפרישו צדקה לעילוי נשמות ישראל^ז.
- ז.** אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות של מאכל, וצריך שיהיו שני אילנות ואפילו שהם מין אחד, ויש מדקדקים שיהיו שני מינים ותבא עליהם ברכה. והמברך על מיני אילנות הרבה הרי זה משובח^ח.

עיונים והארות

שכתב הטורי אבן (מגילה ב) שלא נקרא מצות עשה שהזמן גרמא אלא מצוה שאינה נוהגת בכל זמן מצד עצם המצוה, אבל ביכורים שמחנוכה ואילך אינו זמן הבאה מפני שאינם מצויים על פני השדה ואילו היו מצויים על פני השדה היו בני הבאת ביכורים, לא חשיב מצות עשה שהזמן גרמא ע"ש, והכי נמי בנדון דידן, ודמי לברכת שהחיינו על פרי חדש שבאה מזמן לזמן.

ד. ברכ"י (אות ב) דברכה זו על דרך האמת שייכת דוקא לימי חודש ניסן עכ"ל, וכ"כ בספר מועד לכל חי (סי' א אות ט), וכן במורה באצבע (אות קצח) דהמדקדקים נוהגים שיהא בניסן דוקא, ועיין כף החיים (שם), וחזו"ע (שם). וכן כתב מו"ר הרי"ח הטוב בלשון חכמים, וכן כתב השדי חמד במערכת ברכות (רס ע"ב) דספק ברכות להקל. ודעת מו"ר מופת הדור בחזו"ע (הלכות ברכת האילנות הלכה ז) דאף אם יצא ניסן רשאי לברך ברכת האילנות בחודש אייר ולא יאבד ברכה יקרה זו מידו. והביא דברי ספר האשכול שלאו דוקא ביומי ניסן אלא בזמן שרואה הפרח פעם ראשון בשנה, ודברי הריטב"א ועוד פוסקים שכן נקטו להלכה, ולכן יש לסמוך על דבריהם.

ה. שו"ת יבי"א (ח"ב י"ד סי' יח), וכ"כ בחזו"ע (שם הלכה ו) זריזים עדיף על ברוב עם ואין להשהות הברכה כדי לברך בציבור. **ו. אורח** חיים להרי"ח טוב, ועיין עוד בשו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח סי' ט). ובענין היזק ראיה כן העיר לנו הגאון ר' מרדכי עבאדי שליט"א.

ז. מורה באצבע (אות קצט) כתב ז"ל, מאוד יתעצם בכוונתו בברכה זו שהיא לתיקון הנשמות שהם הנשמות המגולגלים בעצי השדה ועשבים בזמן הזה ויבקש עליהם רחמים עכ"ל. וקודם שיתן הצדקה יאמר לשם יחוד והכוונה של הצדקה כמו שנכתוב בספרנו (הגדה של פסח), ועיין כף החיים (סי' רכו ס"ק ח), לשון חכמים (ח"א סי' מב).

ח. אורח חיים להרי"ח טוב (דף ז), וכמשמעות הגמרא ברכות (דף מ"א): "וחזי אילני דקא מלבלבי" ומיעוט רבים שניים.

ופריחתם הנותן לחם לכל בשר ומחייה פני תבל ברוב חסדיו. **ויתעצם** מאד בכוונה ראויה בברכה זו, שיש בזה סודות נוראים, ובפרט כשיוצא חוץ לעיר, ועל ידו נתקנות הנשמות המגולגלות באותו הזמן בעצי השדה ובעשבים, ויבקש עליהם רחמים, והש"ת ברוב חסדיו מזמין להם אדם כשר שיברך כראוי ויציל אותם שיבואו לידי תיקונם. ויש לאדם להתבונן שאפשר שהם מקרוביו, ונדח'ה קרו להו, ובנקל יכול להושיעם אם יברך בכוונה הראויה, ואיך יאטום ליבו ולא יחוס עליהם כשיש בכח ברכותיו ועבודתו להצילם ולהביאם למנוחתם בשלום. ואם כך הוא עושה לברך בכוונה, ודאי שהנשמות יכירו לו טובה ע"ז ויעתירו בעדו שיוכל ביתר שאת לעבוד את הש"ת כראוי.

ומרן החיד"א במורה באצבע (סי' ז), ועי' בית הבחירה (אות ד) וז"ל: ישתדל האדם למהר לקיים מצוה זו בימי ניסן ביתר שאת ולברך ברכה זו בכוונה עצומה לתקן הנשמות המגולגלות בעצי השדה שיזכו לעלות בהר ה' ומצאן מנוחה ויעלה בדעתו שאפשר יש בהם נשמות קרוביו המיחלים לחסדו שיתקנם בברכתו ותפילתו, וליבו יחיל בקרבו להתעורר לשוב בתשובה שלימה, כדי שלא יגרמו לו עוונותיו להתגלגל נשמתו בדצ"ח, ואם באולי יתחייב להתגלגל ח"ו, מדה כנגד מדה לא בטלה, שכשם שהוא משתדל ומכוין לתקן נשמות אחרים, כך מן השמים ימצאו לו מי שיתקן נשמתו, ולכן לא יתעצל במצוה זו הקלה בעיני ההמון כי לא ידעו מה טיבה ולא ידעו ולא יבינו כי רבה. והנה רבינו הגרי"ח זיע"א (בדרוש לברכת האילנות) דקדק, שלשון הברכה "בריות טובות ואילנות טובות", ולכאורה בריות טובות מאן דכר שמיהו, אלא פירש דקאי על הנשמות שמתדבקין באילנות, שיברכו עליהם בני אדם ומתקנים אותם. ובזוה"ק פ' בלק הפליג על הנשמות המשוטטות, ע"ש. ועיין עוד מש"כ לקמן בזה.

ג. כן פסק מו"ר מופת"ד (שם) שנשים חייבות בברכת האילנות, וכן פסק מהרצ"פ פרנק בהר צבי או"ח, והוא על פי מה

עיונים והארות

כי המתבאר מדברי רבינו האר"י כי בין ניצוצי הקדושה המעורבים במאכל שנפלו ע"י חטא אדה"ר בין מה שהיו מעורבים מתחילת בריאתם, בין ענין תיקון נשמות המגולגלות בהם "אינם נתקנים רק ע"י אכילה ממש".

ואפי' ישב אדם כל היום וכל הלילה בפרדס או בגינה אשר נמצאות שם נשמות מגולגלות ויעסוק כל היום וכל הלילה בתורה ובתפילה ובמצוות, אינו מועיל לתקן את הנשמות אשר בצומח ובדומם שנמצאות שם, ושגו בזה מקצת מן הלומדים האומרים שצריך האדם לצאת בחודש ניסן לברך על האילנות המוציאים פרח כדי שע"ז יתוקנו הנשמות המגולגלות אשר שם, ובמחילה מכבודם שגגו בזה כי אינם נתקנים כי אם ע"י האכילה והברכה אשר עליה, ועוד מה ענין בפרח, הרי אפי' בעלים עצמם יש נשמות מגולגלים כמבואר בשער הליקוטים בירמיה על פסוק "אסוף אסיפם" יעו"ש. ועוד למה לא נברך גם על הצמחים, ועיין עליו עוד שהאריך בדברים רבים.

ואפשר לומר כי מה שכתב רבינו האר"י ז"ל שהירור הוא ע"י אכילה ואז מעלים הנשמות וכו' ומבררים ניצוצי הקדושה עם הכוונות הנוראות שסידר, אמת הדברים כאשר כבר אנו הורדנו הפירות מן העצים וקצרנו החטים מן השדות וכו' ואח"כ נטפל בהם ונכין אותם לאכילה הירור שלהם הוא ע"י הברכה שעליהם והאכילה, ובדרך כלל כן הדברים, אמנם כאשר אנו הולכים לשדות והעצים בפריחתם שאז זמן הפריחה, וכן בחודש ניסן שהוא התחלת זמן, בודאי שאפשר לתקן את אותם הנשמות על ידי הברכה שתיקנו רבותינו ולא צריך שם אכילה, וכי למה תיקנו את אותה הברכה אם לא בשביל לתקן הנשמות וניצוצי הקדושה אשר שם. ועוד שהרי הרב כתב בשער הגלגולים שזמן העליה מן הצומח הוא מחודש ניסן אין זה בסתם כי גם בעולמות העליונים יש עתה פריחה, וכאשר כאן למטה אנו יוצאים לשדות בחודש ניסן בפריחה ע"ז מבררים הרפ"ח ניצוצים ומעלים אותם.

ועוד ששמענו כבר מעשים, שע"י לימוד תורה שלומדים באיזה מקום שיש שם נשמות מגולגלות בדומם כגון באבנים, מתקנים את אותם הנשמות שנמצאות שם, וממש באותו מקום לאחר אותו תיקון התמוטט אותו הבית והאבנים נפלו ונהרס אותו מקום. וכמו שהביא המעשה רבינו יוסף חיים בספרו עוד יוסף חי.

ובן המעשה שסיפר מו"ר פוסק דורינו כבוד רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל שהיה בחלב עם אותו גוי בעל קרקע שהיתה לו גינה יפה והיו החכמים נכנסים שם לברך, ובשנה אחרת לא נתן להם רשות כי אמר איך שיצאתם התחילו האילנות להתייבש, והיה להם הפסדים מרובים וכו', ועוד מעשיות לרוב שפועלת הפעולה הזאת לברר הירורים גם בלא אכילה.

ועוד יש ליישב בס"ד שאה"נ אחר גמר ברכת האילנות יביאו פירות ומיני מגדים ויברכו עליהם ויכוונו לתקן כל הניצוצות הנמצאים במאכלים וכמו שהיה נוהג מו"ר הרב יהודה צדקה ע"ה ראש ישיבת פורת יוסף שהיינו הולכים ומברכים ברכת האילנות באיזה מושב ואח"כ בעה"ב היו מביאים פירות ומיני מגדים ומברכים עליהם וא"כ ממ"נ נעשה התיקון ע"י ברכת האילנות והן ע"י האכילה והברכות עליהם.

מיהו לכתחילה טוב לחזור על מקום שיש בו ריבוי אילנות ועשבים ולברך שם כדי להעלות ע"י ברכתו ניצוצי הקדושה מכל מה שיש שם. וכ"כ מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שם הלכה ג). אולם הדר תבר לגזיזה בחזו"ע ט"ו בשבט (דיני ברכת האילנות במקורות להלכה ג) העלה שאם אינו מוצא אלא אילן אחד יכול לברך עליו בשם ומלכות.

וראה מה שכתב מו"ר הרי"ח הטוב בהגדה של פסח "אורח חיים" ז"ל: ולכן ברכת האילנות היא בחודש ניסן דוקא כדי לסייע בבירורים של הצומח המתחיל בחודש זה, שעל ידי הברכה הזאת וסודה יצליחו המברכים להעלות את נשמות המגולגלים בצומח שתי מדרגות בפעם אחת, דהיינו שיעלו מן הצומח אל האדם בלתי שיצטרכו להתגלגל בבעל חי, ועל ידי התורה שילמדו בעת הברכה יזכו להעלותם עוד למעלה להתקן, ולכן חסידים ואנשי מעשה משתדלים לברך ברכה זו בצירוף עשרה, כדי שאחר הברכה יאמרו פסוקי תורה ויאמרו קדיש והכל כדי להיות להם לימוד התורה והקדיש עזר אל בירור ועליית הנשמות אשר בצומח, עכ"ל.

והוא כמו שכתב רבינו האר"י ז"ל (בשער הגלגולים הקדמה כ"ב דף כ"ב) שזמן עלייתם מן הצומח אל החי הוא בארבעת החדשים הראשונים ניסן אייר סיון תמוז עיי"ש, אם כן כל ד' חדשים של ניסן אייר סיון תמוז ראויים הם לעליית הנשמות מן הצומח לבעל חי ולא רק בניסן. אלא כנראה שיש חילוק בין בירורי הרפ"ח ניצוצות לעליה של הנשמות, כי עיקר בירורי רפ"ח ניצוצים מן הצומח הוא רק בתחילת פריחתם בפריחה שהיא אותיות רפ"ח, אבל אחר חודש ניסן שנגמר זמן הפריחה אז יש רק עליית נשמות אבל לא בירור רפ"ח, ורק בזמן זה שיש בירור רפ"ח, יכולות הנשמות לעלות ולדלג ב' מדרגות יחד מן הצומח אל המדבר, אבל לא כן בשאר החדשים שיש להם רק עליה רגילה מן הצומח למדרגת החי. והטעם כי בחודש ניסן שבו חג הפסח שפירושו-דילוג שהקב"ה פסח ודילג והעלה אותנו והאיר לנו אור גדול של מדרגות גדולות מאד בפעם אחת שלא כדרך הטבע, כן גם ברכת האילנות ברוב עם פועלת ומעלה הניצוצות הקדושות בפעם אחת מצומח למדבר, וזה נעשה על ידי שנתאסף יחד ברוב עם הדרת מלך, ונקרא המזמורים המסוגלים לזה לפני הברכה ואחר הברכה ונתנית צדקה, וכן אמירת הקדיש כל זה יחד יעזור לנשמות המגולגלות בצומח. ואפשר שיעזור לא רק במקום שאנו עומדים בו, אלא סדנא דארעא חד הוא, ויעזור לכל הנשמות שבעצים שבכל מקום ומקום, כי היציאה מחוץ לעיר וכל הקהל וכו' עושה רושם גדול בעולמות העליונים, ומתבררים בירורים ועולות הנשמות, ויש להם גאולה גדולה לנשמתם שעולות לנוח במקום המתוקן להם.

והנה הגאון המקובל מו"ר ח"ר יהודה פתיא בספרו "מנחת יהודה" (פרשת עקב עמוד ק) הביא את דברי האר"י ז"ל בשער הגלגולים שם, והאריך לדחות את דברי מו"ר הגאון הרי"ח הטוב שע"י ברכת האילנות יכולים לתקן נשמות המגולגלים ולהעלותם ממדרגה למדרגה, וסובר שלא כן הדברים לפי רבינו האר"י ז"ל אלא בירורי הנשמות לא יעשו אלא ע"י אכילה, והאריך שם להביא דברי רבינו האר"י בפרשת עקב בשער המצוות בכוונות האכילה, וסיכם שם ז"ל: באופן

- ח. אילן המורכב באיסור אין לברך עליו, הואיל וקיומו נגד רצון הבורא יתברך ולעקירה עומד, אמנם אילן של ערלה מותר לברך עליו הואיל ולא נעשה באיסור ט.
- ט. אין לברך לכתחילה ברכת האילנות בשבת ויום טוב, ואם יש חשש שיפסיד הברכה מותר לברך בשבת ויום טוב י.
- י. אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות שרואה אותם עם פרחיהם, ואם לא בירך עד שגדלו הפירות אינו יכול לברך יא. ומכל מקום אילן שהתחיל לגדול בו חלק מפירותיו אם יש עדיין פרחים וניצנים מברך עליו ברכת האילנות.
- יא. סומא לא יברך ברכת האילנות, שברכה זו תלויה בראיה והוא אינו רואה, וטוב שישמע מאדם אחר ויצא י"ח לכל הדעות יב.
- יב. הרואה את האילנות מחלון הרכב, רשאי לברך, ואין הזכוכית נחשבת להפסק יג.
- יג. אין לברך ברכת האילנות על ענף שנעקר מן האילן, אף על פי שיש בעליו פרחים, שהרי אין עתידים לצאת פירות מאותם פרחים יד.
- יד. אין לברך ברכת האילנות על מיני ירקות וזרעים, אע"פ שהם מוציאים פרחים קודם שמוציאים פירות טו.
- טו. אילנות הגדלים בעציץ נקוב וגם בשאינו נקוב והם מלבלבים ומוציאים פירות כשאר אילנות אפשר לברך עליהם ברכת האילנות מכיון שלענין ברכת הנהנין אם הם פירות העץ מברכים עליהם בורא פרי העץ, וכן שהחינו הוא הדין שמברכים עליהם ברכת האילנות, אבל אילנות הגדלים על מים אע"פ שמוציאים פירות כיון שלענין ברכת הנהנין מברכים עליהם שהכל אין לברך עליהם ברכת האילנות טז.

עיונים והארות

המקובלים אין לברך וכן נהגו, לכן לא יברך בשבת. וכן פסק הרי"ח טוב בספרו פירוש על ההגדה אורח חיים (דף ז). וכן העלה בספר ידי חיים להרי"ח הטוב (עמוד ז) שאפילו שהבירור בשבת הוא אוכל מתוך אוכל, ע"י ברכה זו נעשה בירור אוכל מתוך פסולת ולכן אין מקומה בשבת ויו"ט, וכן פסק בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ח עמוד קפו) וכן פסק מו"ר האור לציון (ח"ג פ"א תשובה ה). אמנם מו"ר מופה"ד (שם הלכה ה) כתב שיכול לברך בשבת גם לפי סודן של דברים, ורק לכתחילה מהיות טוב יש לברך בימות החול כשיודע שלא יפסיד הברכה, ועיין שם וירוח לך.

יא. אורח חיים להרי"ח, חזו"ע (שם הלכה ו).

יב. חזו"ע (שם הלכה ט).

יג. כ"פ מו"ר האור לציון (ח"ג פ"ו תשובה א).

יד. שו"ת מאור החיים (ח"א סי' ד). שו"ת להורות נתן (ח"ה סי' יא). הלכה ברורה (סי' רכו הלכה יא).

טו. ערוך השולחן (סי' רכו סעי' א). הלכה ברורה (שם הלכה יב).

טז. פסקי תשובות (סי' רכו ס"ק ה). הלכה ברורה (שם הלכה ז).

ותחלות לאל עליון גם אנחנו בישיבתנו ביום ר"ח ניסן יוצאים לאחר הלימוד בבוקר כל הקהל ברוב עם ויוצאים מחוץ לעיר ועושים ברכת האילנות בחשק והתפילות ובאים קהל גדול מאד ואח"כ הולכים לאיזה אולם קרוב למקום הברכה ועושים סעודה גדולה ברוב פאר ועושים סיום מסכת וכן עושים בסעודה מגבית לקמחא דפסחא לע"נ הנשמות והולכים לבית בשמחה. והיע"א.

ט. רב פעלים (אור"ח ח"ב סי' לו), חזון עובדיה (שם הלכה ז). והטעם הוא כיון שברכת האילנות היא ברכת השבח והודאה על הבריאה, אין ראוי לברך ברכת האילנות על אילנות המורכבים נגד רצונו יתברך. אולם על תפוזים אע"פ שמורכבים כתב באול"צ להתיר משום שזה מין במינו דדמי לברכת שהחינו, אבל ערלה דרכו בכך ואינו נגד רצון הבורא. אולם באול"צ (פרק נ הלכה ז) החמיר בערלה.

י. עיין בכף החיים (ס"ק ז) שכתב בשם מועד לכל חי שאין לברך בשבת שמא יקח בידו הפרחים להריח בהם או שמא יתלוש, ועוד כתב (בסי' א אות ו) שיש בו עילוי גדול לנשמות שנתגלגלו בדומם וצומח, והוא מהזוה"ק (ח"ג דף קצו). ואע"פ שהרח"פ חזר בו בספרו לב חיים והעלה להתיר, מכיון שלפי

מאמרי הזוה"ק

פרשת החודש

ח"ב ל"ט ע"ב

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא אֶצְטְרִיךְ אוֹרֵייתָא לְמַכְתַּב אֱלָא מִתְחַדַּשׁ תְּהֵא דְלָכֶם רַאשׁ תְּרַשִּׁים [א] לא היתה צריכה התורה להתחיל ולכתוב מבראשית אלא מהמצוה הראשונה שהיא מצות קידוש החודש. **מַאי טַעְמָא** מה הטעם. **מִשּׁוּם דְּשִׁירוּתָא דְּסִיְהָרָא תְּנִי** מפני שהתחלת התחדשות הלבנה היתה ביציאת מצרים היא התחלת תיקון השכינה, כי ע"י החטא של אדה"ר, נפגמה נשמתו ונפגמו כל הנשמות שהיו כלולות בו, וזמן תיקון היה בדור המבול ובדור הפלגה ובדור סדום וסימנם אמס"ה ר"ת אנוש מבול סדום הפלגה, עד שבדור מצרים התחילה להראות בחינת הזהב שבהם, ואז ביציאת מצרים נתקנו אלו הנשמות והיו ראויות לקבלת התורה והיה העולם מתוקן והשכינה ראויה ליחוד. **וְעַל דָּא, אוֹרֵייתָא תְּהֵא אֶצְטְרִיךְ לְמַכְתַּב מִתְּבָא דְּתָא בְּקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶתְקַשֵּׁר מְלָה** ועל זה התורה הייתה צריכה להתחיל ולהכתב מכאן כלומר מהחודש הזה, שהרי מצוה זו של קידוש החודש בקב"ה שהוא ז"א נקשרת המלכות שנקראת [ב] ובדבר זה המלכות נתקנת ומזומנת לזווג.

וְלֹא קִשְׁיָא דְּלֹא בְּתִיב זֹאת תְּחַדַּשׁ הַזֹּאת ולא קשה מה שלא כתוב שהיא המלכות, כלומר שמורה על המלכות שעתה מתחדשת ונתקנת ומזומנת ליחוד, בכל זאת כתוב "הזה", **דְּתָא זֶה וְזֹאת בְּחַד מִתְקַשְׁרִין** שהרי זה שהוא ז"א וזאת שהיא המלכות כאחד מתקשרים בסוד היחוד. **וּבְאֵתֵר דְּאִית בֵּיהּ דְּכַר וְנוֹקְבָא בְּחַדָּא** ובמקום שיש בו יחוד וקשר של זכר ונקבה כאחד, **לִית שְׂבַחָא אֱלָא לְדְבוּרָא** אין השבח ראוי להינתן אלא לזכר, ולכן כתוב החודש הזה שהוא ז"א להורות שעיקר התיקון הוא ע"י ז"א שהוא הזכר. **וְעַל דָּא** ועל זה כתוב **רַאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחַדְשֵׁי הַשָּׁנָה** כי ז"א נקרא ראשון שיחודו עם הנוק' שנקראת חודשי השנה, כי החודשים בנוק' הוא "לכם" לעם ישראל לתועלת והשפעה והארה שלכם. **לְחַדְשֵׁי הַשָּׁנָה וְדָא** שהיא השכינה בחי' המלכות ודאי והיא משפיעה עלינו. **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, לָכֶם תְּרִי**

עיונים והארות

ומתחדשים התחדשות נפלאה, כי מקבלים עתה את התורה הקדושה, כן אחרי גלות בבל תתחדשו בחידוש נפלא היא תורה שבע"פ תלמוד בבלי וירושלמי. ואחרי גלות יון התגלו סתרי תורה. ובגלות הזאת האחרונה ג"כ עם ישראל יתחדש בחודש ניסן, כמש"כ, בניסן נגאלו ובניסן עתידיים להגאל, והיא גאולת עולמים, והיא התגלות של מלך המשיח שיגלה את שער החמישים שהוא פנימיות תורת הקבלה כמרומו: משיח"ה ר"ת משיח יגלה 'שער חמישים', וכן משיח אותיות יש-מת.

א. רא"ש חדשים"ם גימ' 863 כמס' "גלגלת נוקבא רחל", כי עתה בחודש זה מתקנים הגולגולת של נוק' רחל כנודע.
 ב. ביציאת מצרים נעשו ישראל חדשים כבריה חדשה, משום שקבלו על עצמם עול תורה ומצוות, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וז"ש התחדשות זו שקבלתם עתה ביציאת מצרים היא שלכם בלבד, כי החידוש של בריאת העולם הוא לכל הברואים, אבל חידוש זה הוא רק שלכם, והוא העיקרי, והוא "לכם", בידכם לעד, כי כמו שעתה אתם נגאלים מהגלות הראשונה גלות מצרים

זְמַנִּי לָמָּה שאל רבי יהודה את רבי יצחק שתי פעמים מדוע? שהרי כתוב החדש הזה "לכם" ואח"כ ראשון הוא "לכם". **אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִנִּיּוּהוּ, אֲשַׁתְּמַע יְתִיר** לרבי יהודה, מהם מב' פעמים לכם נשמע ונלמד יותר שהיחוד של זו"ן הוא לטובת ישראל. **כָּמָּה דְבָתִּיב, בִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ אֶתְקַשְׁרוּתָא דָּא לָכֶם** כמו שכתוב (דברים לב) כי כל ישראל הם בבחי' וכל אומות העולם חשובים כבהמות ולא כבני אדם. ולכן, ההתקשרות הזאת של יחוד זו"ן הנעשה ע"י מצות החודש היא לכם לתועלת שלכם, **וְלֹא לְשָׂאֵר עַמּוּיִן** ולא לשאר אומות העולם, כי השכינה מקבלת השפע ואנחנו בניה והיא משפיעה לנו.

ח"ב ט"ז ע"א

הָאֵל תְּחִי בָּא וְרֵאדָּה, בְּנֵי יַעֲקֹב בְּלָהוּ תְּחִי מִתִּין בְּתֵהוּא זְמַנָּא וְנִחַתוּ אֵלָיִן וְאֵלָיִן בני יעקב כולם כבר היו מתים באותו זמן וירדו אלו שהם נשמות השבטים ואלו השכינה הקדושה עם המלאכים בגלות [ג].

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרוּ, הָאֵי פְּרָשָׁתָא מְלִין עֲלָאִין אֵית בָּהּ זו הפרשה דברים עליונים יש בה, **דִּתְנִן בְּשַׁעְתָּא דִּנְחַתוּ אֵלָיִן רְתִיבִין וּמְשַׁרְיִין קְדִישִׁין** שלמדנו, בשעה שירדו אלו המרכבות והמחנות הקדושות של השכינה, **דִּיּוֹקְנֵיהוֹן דְּשִׁבְטֵין דְּגִלְפִין לְעֵילָא בְּלָהוּ עֲאֻלָּן לְמִידָר עֲמָהוֹן** צורות נשמות של השבטים שחוקקות למעלה, כולם נכנסו לגור עמהם בגלות. **הָדָא הוּא דְבָתִּיב** וזה מה שכתוב, **אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ** צורת נשמתם של השבטים ושל בני ביתם כולם באו להיות עם בניהם בגלות, **וּכְתִיב, רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לְוִי** דהיינו צורת נשמתם, אבל עיקר נשמתם הם למעלה בג"ע במקומם.

דְּבַר אַחַר, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֵת יַעֲקֹב וְגו'. אֶתְחַזֵּר פְּרָשָׁתָא דָּא לָמָּה דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה, וְכֹלָא הָוָה חוֹזֵר פִּרְשָׁה זו, לפי מה שאמר רבי יוסי בר' יהודה ופירש שכמו שהשבטים באו בחייהם עם יעקב, כן במיתתם באה צורת נשמתם והכל היה שהשכינה ירדה עם ישראל בגלות.

עיונים והארות

ג. **וידוע** שמאחד בניסן עד עשרה בו הוא כנגד עשרה ספירות שמקבלים מהם שפע גדול והארה גדולה, ויום שב"ק הוא כנגד המלכות שהיא "המטה", ולכן ציוה ה"ת, בעשור לחודש, לקשור השה לכרעי המטה שהיא המלכות כדי להכניע לגמרי הע"ז שלהם.

ד' ימים, מקבלים קדושה מאות ד' דשם אדנ"י, ומפסח עד שבועות כנגד אות נ' דשם אדנ"י, ומקבלים ממנו השפע, ובשבועות נתגלה הפל"א העליון שהוא כנגד אות א' דאדנ"י, וזה האות שבימים אלו חייב אדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

ו' ימים אלו הם כנגד אות י' של אדנ"י, ועד ער"פ עוד

וְתָא חַוִּי וּבֵא וּרְאָה, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָה, בְּדִ הָהּ מִטִּי לְתַאי פְּסוּק, הָהּ בְּכִי
 כאשר היה מגיע לזה הפסוק ואלה שמות בני"י היה בוכה, **דִּתְנִינָא** ששנינו, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**
בֶּן עֲרָה, בְּשַׁעְתָּא דְּאִזְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא בשעה שהלכו ישראל בגלות מצרים, [ד]
אֶתְפְּנִישׁוּ בְּלָהוּ נִשְׁמַתְהוֹן דְּשִׁבְטִין לְמַעְרְתָא דְּכַפְלָתָא התאספו כל הנשמות של
 השבטים למערת המכפלה. [ה]

צְוֹחֵוּ וְאָמְרוּ צעקו ואמרו: **סָבָא סָבָא, כְּאֵבָא דְּבְנִין לָאוּ בְּלֹאוּתָא דְּעֵלְמָא דִּין** יעקב
 יעקב הכאב של הבנים אי אפשר ללאות ולסבול בגלות (בגלותא) של העולם הזה, **בְּנִיךָ בְּלָהוּ**
מִשְׁתַּעֲבָדִין בְּקִשְׁיוֹ בניך כולם משתעבדים בעבודה קשה, **עִם אַחֲרָן** עם אחר **עֲבָדִין** עושים בְּהוּ
 בהם **נוֹקְמִין** נקמות גדולות שיש **דְּעֵלְמָא** בעולם.

בְּתַהֵיא שַׁעְתָּא, אֶתְעַר רִוְחִיהָ דְּתַהֵיא סָבָא באותה השעה נתעורר רוחו של אותו יעקב אבינו,
רְשׁוּתָא שְׂאִיל, וְנַחֲתִית ביקש רשות מהקב"ה וירד למצרים. **קָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ**
הוּא לְכָל רְתִיכּוּי וּמְשַׁרְיִיתִיהָ וּמְלִכִיהוֹן בְּרָא שִׁיחֹן ואז קרא הקב"ה מרכבותיו ומחנותיו,
וְהַמֶּלֶךְ הַקַּב"ה בְּרַאשׁוֹ. וְנַחֲתוּ בְּלָהוּ עִם יַעֲקֹב וְעִם שְׁבַטוֹהִי וירדו כולם עם יעקב אבינו ועם נשמות
 השבטים. וא"כ אנחנו רואים כי **שְׁבַטִין נַחֲתוּ חַוִּין עִם אַבּוּהוֹן** השבטים ירדו בעודם חיים ממש עם
 יעקב אביהם, **וְשְׁבַטִין נַחֲתוּ מֵתִים עִם אַבּוּהוֹן** והשבטים ירדו במותם פי' צורת נשמתם יעקב אביהם,
הָדָא הוּא דְּכִתִּיב זה הוא מש"כ **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה וְגו',**
וְכִתִּיב, רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וְגו'. וְתָא חַוִּי, מֵתִים הָווּ, וְנַחֲתוּ, וְכִתִּיב וַיּוֹסֶף הָיָה
בְּמִצְרַיִם ובא וראה כי כבר היו וירדו למצרים וכתוב שנשמתו של יוסף היה במצרים גם אחרי שמת. **אָמַר**
רַבִּי אֲבָא, בְּתַהֵיא אֶתְקַרֵּי אמר רבי אבא בזה נקרא יוסף (תהלים ק"ג) **פָּרַחַם אֵב עַל בְּנָיִם.**

עיונים והארות

והכריזו יום תפילה, והתאספו כל השבטים והלכו אל הארונות של השבטים הקדושים שנקברו במצרים ובקשו מהם שיעוררו עליהם רחמים מרובים, ואמרו להם שנותנים להם עבודת פרוך דברים שלא היו רגילים בהם. ואז השבטים הלכו למערת המכפלה וצעקו לאבות הקדושים, ואז נתעוררה רוחו של יעקב אבינו וביקש לירד עם בניו למצרים.

כתב הרמ"ק, כי השבטים לא נקברו במערת המכפלה, כי המערה סודה באצילות בסוד ה"ה ושם קבורים ארבעה זוגות שהם פני אדם הראשון. פני אריה חסד אברהם, פני שור גבורה יצחק, ופני נשר יעקב תפארת, ואילו י"ב השבטים היו חוץ למערה, ועוד שהיו אז בחוץ לארץ.

ד. **דע** לך אחי חביבי, כי כאשר היה יוסף מלך במצרים והיו שם השבטים, היה יחוד גדול עם השכינה, ולכן היו יושבים בני ישראל שם בשלוה. אבל לאחר שמת יוסף, אז עברה השליטה מן הקדושה אל החיצוניים, ואז היה בפירוד וגלות השכינה, וז"ש "אנכי ארד עמך" פי' כשתרד מגדולתך אל הגלות, יש ירידה כביכול גם למעלה ח"ו. "ואנכי אעלך" בעלייתך, כמו שכל אומה עולה עם השר שלהם ומנהיגם עולה וירוד עמהם. וז"ש והכריתו את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמך הגדול. וכן, צור ילדך תשי. וכן, לטובה רוכב שמים בעזרך.

ה. **כי** ידוע שהמדרש אמר, שעם ישראל ראו את צרתם הגדולה

דף קפ"ב

תָּנָא, בְּשַׁעֲתָא דְמָסַר קוּדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְשָׂרָא דְמַצְרָאִי למדנו בשעה שמסר הקב"ה את ישראל לשר של מצרים, **גָּזַר עֲלֵיהֶּן גֹּזַר עליהם ו' גְּזֵרוֹת, שִׁישְׁעֲבֹדוּ בְּהוֹן מַצְרָאִי** שישתעבדו המצרים בעם ישראל. **הָרָא הוּא דְכָתִיב** זה מה שכתוב, (שמות א') **א' וַיִּמְרְרוּ אֶת תַּיִּיהֶם, ב' בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, ג' בַּחֹמֶר, ד' וּבְלִבְנִים, ה' וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה, ו' אֵת כָּל עֲבֹדָתָם, ז' אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרֹה. וְלִקְבִלְיָהוֹן שְׂבָעָה לְטַב** וכנגדם גזר גזירות לטובה כדי שיוכלו לסובלם, **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל א' פָּרוּ, ב' וַיִּשְׂרְצוּ, ג' וַיִּרְבוּ, ד' וַיַּעֲצְמוּ, ה' בְּמַאֲד, ו' מְאֹד, ז' וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אוֹתָם.**

(שמות א') [ו] **הָבָה נְתַחֲכְמָה לוֹ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵין הָבָה אָלָא לְשׁוֹן הַזְּמָנָה, לְמַעַבְדֵי דִינָא** שיזמינו את עצמם לעשות דין בישראל. **בְּמָה דִּיאֵת אָמַר** (בראשית י"א) **הָבָה נִרְדָּה** כמו שהפסוק אומר הבה נרדה, ונעשה דין בבני דור הפלגה. ושאל ויהונתן כשהפילו גורל אמרו (שמואל א', י"ד) **הָבָה תָּמִים** שיצא גורל אמת. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָבָה כּוּלָּם** המובא בכל מקום פי', **לְשׁוֹן הַסְּכָמָה וְהַזְּמָנָה. כְּמוֹ** (בראשית י"א) **הָבָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר** נסכים שנבנה ונזמין כל צרכי הבניין. (שופטים כ') **הָבּוּ לָכֶם עֲצָה** הזמינו עצמכם ותנו ונסכים יחד עליה. (תהלים כ"ט) **הָבּוּ לָהּ בְּנֵי אֱלֹהִים** הסכימו והזמינו להביא קרבן מבני אלים.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הָבָה נְתַחֲכְמָה לוֹ סברא אמצעית הסכמה כר"י ודין כר"י, פי' **נְהוּי בְּהַסְכָּמַת דִּינָא לְגַבִּיָּה** נהיה בהסכמה לעשות דין לישראל כתיב הבה נתחכמה לו.

ח"ב ל"ט ע"ב

(שמות יב) **דְּבָרוּ אֶל כָּל עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ תִּזְהַ וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה וְנו', בְּעֲשׂוֹר, אִמְאֵי בְּעֲשׂוֹר** ושואל למה ציוה הקב"ה ליקח השה בעשור לחודש? **אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּזִמְנָא דְאַנְהִיר יוֹבְלָא לְסִיְהָרָא** בזמן שמאירה היובל שהיא אימא בינה סוד היובל הנקראת

עיונים והארות

פרעה למנוע מהם ע"י שיחטיאם. ונראה שגם על דרך זה יובן הגזירה, "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון", ידוע הבן הוא כינוי לנשמה והבת הוא כינוי לגוף. וז"ש כל "הבן" שהיא הנשמה הקדושה של עם ישראל שהיא חלק אלוה ממעל היאורה תשליכוהו שהוא הנילוס שהוא הע"ז של מצרים שזה עולם של תענוגות והבלי העולם הזה ושם תטיבועו את הנשמה. וכל הבת תחיון זה הגוף הנגוף לאכול ולשתות ולהתענג, ועי"ז ח"ו אין עם ישראל.

ו. "הבה נתחכמה לו" פירושו נתחכמה אותיות נחתוך מ"ה, מ"ה גימט' אדם כנודע שפרעה רצה לחתוך את צורת האדם. שהרי בני יעקב הם ששופריה דיעקב כעין שופריה דאדם הראשון ורצה לחתוך את אות א' מאדם המרמז לאלופו של עולם ולהשאיר דם וכיצד יעשה זאת. שרצה להחטיאם ולהורידם לחמישים שערי טומאה ומימלא הקב"ה לא יבחר בהם כעמו כי עיקר אדם הוא שרודף אחרי התורה והמצוות ועושה אותם. ור"ת אד"ם דרך מצוותיך ארוץ. ואת זה רצה

"עשור" שכוללת בתוכה עשר ספירות דז"א ומאירה למלכות שנקראת ירח ונקראת ג"כ חודש, **דְּכַתִּיב בְּיוֹבְלָא** וראיה לזה שכתוב בענין היובל, **בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכְּפוּרִים הוּא** ויום הכפורים הוא בינה עליונה שמאירה למלכות.

וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית אָבוֹתָי, אִמָּאִי מדוע דוקא יקחו שה? **בְּגִין דְּבִזְמַנָּא דָּא** **אֲצַטְרִיךְ לְמִינַד לִיה** לפי שבזמן הזה בעשור לחודש צריך למשוך אותו, כמש"כ משכו וקחו לכם צאן. **דְּהָא תְּנִינָן, בְּמִלְתָּא דָּא** שהרי למדנו בדבר הזה שלוקחים את הצאן וקושרים אותו לכרעי המיטה ועושים בו שפטים **אֲתִבַּר בְּתָרָא (חֲדָא) תְּתָאָה** נשבר ונכנע הכתר התחתון של הקליפה הנקראת צאן, **דְּמִתְאַחֲדִין בֵּיהּ כֹּל שְׂאֵר בְּתָרִין תְּתָאִין** שנאחזים בו כל שאר הספירות התחתונות של הקליפות, וכאשר היא נכנעת, כל הספירות של הקלי' נכנעות. **וְעַל דָּא פְּרִישׁ מִשָּׂה וְאָמַר** ועל זה פרש רבינו ואמר, **מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָבָם צֹאן** שהוא בקלי', ובוזה תכניעו את כל הקליפות, כי הוא הראש שלהם כנגד מזל "טלה" שהוא נקרא בכור פרעה שהיו המצריים עובדים אותו, **בְּמָה דְּכַתִּיב, צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה** כמו שכתוב שהם שלש קליפות חזקות מאד שהם שעבדו את ישראל במצרים ועתה הפילם הקב"ה.

אָמַר קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא, עֲבִידוּ אֶתוֹן עוֹבְדָא לְתַתָּא הקב"ה תעשו אתם מעשה למטה שתקחו השה ותקשרו אותו לכרעי המיטה להיות מוכן ליום י"ד בניסן, **וְאֲנָא אֲתִבַּר תְּקַפִּיהוֹן לְעֵילָא** ואני עי"ז אשבור תוקפם וחזקם למעלה, **וּבְמָה דְּתַעֲבִדוּן בְּנוֹרָא אֶתוֹן** וכמו שתעשו שתשחטו אותו ותשרפו אותו באש אתם כאן למטה, **דְּכַתִּיב כִּמִּשׁ כִּי אִם צְלִי אִשׁ, אֲנָא אוֹף הָבִי אֲעֵבִיר אוֹתוֹ בְּאִשׁ בְּנֶהַר דִּינְגוֹר** אני ג"כ כך אעשה אעביר את קליפת הצאן שלהם אותו באש בנהר להורידו מגדולתו.

אִמָּאִי אֲתִנְגִיד בְּעֶשְׂרָה ומקשה מדוע היה צריך למשוך הצאן לחודש ולהשאיר שם עד י"ד **וְאֲתִנְכִים בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר** ולשחוט אותו ביום ערב פסח? **אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרַא אֲתִקְשְׁרוּן יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין** הטעם הוא, כי בזה הקליפות האלו של הצאן נקשרו עם ישראל והיו תחת השעבוד של הקלי' הזאת ארבע מאות שנים. **וְאִף עַל גַּב דְּאַרְבַּע מָאָה שָׁנִין לָא אֲשַׁתְּעִבִידוּ בְּהוּ** ואע"פ שארבע מאות שנים לא השתעבדו בהם בעם ישראל אלא רק 210 שנים, **מְכַל מְקוֹם, הוּאִיל וַחֲוָה וּמִין לְאֲתִקְשְׁרָא בְּהוּ** מכל מקום הואיל והיתה אותה הקליפה מוזמנת להתקשר ולשלוט בהם בעם ישראל ארבע מאות שנה, **אֲתַחֲשִׁיב עָלֶיהָ בְּאִילוֹ אֲשַׁתְּעִבִידוּ בְּהוּ כֹּל אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין** נחשב עליו על אותה קליפה השתעבדו בהם אותם ארבע מאות שנים. **בְּגִין כֹּה, מְעַכְבִּין לִיה אַרְבַּע יוֹמִין, קְטִירָא בְּרִשׁוּתֵיהּ דִּישְׂרָאֵל** כך, מעכבים את השה ארבעה ימים קשור

ברשותם של עם ישראל, וארבעה ימים אלו הם כנגד ארבע מאות שנה. ועי"ז יכנעו ד' מאות כוחות הטומאה ששלטו באותו זמן ארבע מאות שנה, וּלְבַתֵּר וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבִים ורק אח"כ ואז נכנע אותו הסטרא אחרא דצאן והתבטל.

אִמְאֵי בֵּין הָעַרְבִים ושואל מדוע היתה השחיטה דוקא בין הערבים? ומפרש **בְּשַׁעֲתָא דְדִינָא תְּלִיָא** בשעה שהדין תלוי ושולט בעולם והוא זמן שליטת אותה קליפה, ועי"ז מכניעים אותה. ו**בְּשַׁעֲתָא דְאֵתְמָסֵר** (דף מ' ע"א) **מְלָה דָּא לִיה** ובשעה שנמסר וניתן לאותה קליפה דבר זה לשלוט על עם ישראל, **עַל יְדוּי דְאֵבְרָהֶם** על ידי אברהם אבינו, **דְּבִתִּיב כַּמ"ש** (בראשית טו) **וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבֹאָה** שהוא זמן בין הערבים **וְתַרְדֵּמָה** הרומזת על הגלות **נְפִלָה עַל אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדוּלָה נּוֹפֶלֶת עָלָיו**. ומפרש **אֵימָה**: היא **כְּתָרָא תְּרָא** ספירה אחת של קליפת בכור בהמה. **חֲשֵׁכָה**: **כְּתָרָא אַחְרָא** ספירה אחרת כנגד קליפת בכור השפחה. **גְּדוּלָה**: **תָּאֵי דְהִיא רְבִרְבָא מְכֻלָּא** זו היא הגדולה שמכולם כנגד בכור פרעה שהם ג' קליפות ששעבדו את אבותינו במצרים ונפלו עי"ג אבותינו הקדושים. **וְאֵת עַל גַּב דְּאֹקִימָנָא קָרָא דָּא עַל שָׂאר שְׁעִבּוּדֵיהוּ דְיִשְׂרָאֵל** ואע"פ שפרשנו פסוק זה על שאר שעבודים וגלויות שהיו לעם ישראל כמו שמובא במדרש, אימה זו גלות בבל. חשכה גלות מדי. גדולה גלות יון, **וְכֻלָּא תְּוָה** האמת שהכל היה, כל הגלויות שדברנו בהם הכל רמוז. **כְּנֻנָא דָּא**, (שמות י"ז) **כִּי מָחָה אֶמְחָה** כעין זה היה במחיית עמלק כתוב פעמיים שפירוש, **אֵתוֹן מִתְתָא וְאֵנָּא מְעִילָא** אתם מלמטה, ואני מלמעלה.

תְּנָא למדנו, **לָא נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, עַד דְּאֵתְפְּרוּ כְּלָהוּ שְׁלִטוֹנִין דְּלְעִילָא** (משלשוליהון) **מְשׁוּלְטָנֵיהוֹן** שלא יצאו עם ישראל ממצרים עד שנשברו כל השליטים והשרים של מעלה ממשלתם, **וְנִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִרְשׁוּתְהוֹן, וְאֵעְלוּ לְרְשׁוּתָא קְדִישָׁא עֲלָאָה בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** ויצאו ישראל מרשותם ונכנסו לרשות הקדושה העליונה, **וְאֵתְקַטְרוּ בֵּיהּ** ונקשרו ונתחברו להקב"ה באהבה גדולה כלומר שעוד בהיותו במצרים כבר נשברו כל כוחות ה"ס"א ו"ש" ו"ה" הכה כל בכור, **הָדָא הוּא דְבִתִּיב** זה מה שכתוב, (ויקרא כה) **כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם** מיד כאשר הוצאתי אותם ממצרים. **מֵאֵי טַעְמָא עֲבָדֵי הֵם** מדוע הם עבדי היות. **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, פִּי דְאֶפְקִית לְהוּ מִרְשׁוּתָא אַחְרָא, וְעֵאלִית לֹוֹן בְּרְשׁוּתֵי** שהוצאתי אותם מרשות הסטרא אחרא והכנסתי אותם ברשותי ברשות הקדושה.

וְהִינֵנוּ דְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וזה מה שאמר רבי שמעון, **מֵאֵי דְבִתִּיב, אֵךְ בִּיּוֹם תְּרָא שׁוֹן תְּשַׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבִּתְיֹכֶם**. ועוד כתוב **כִּי כָּל אוֹכֵל מִחֶמֶצֶת** ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל, וצריך להסביר מה הטעם לזה שהתורה אסרה לאכול חמץ בפסח. **אֵלָא הָכִי אוֹקִימָנָא** אלא

כך העמדנו הדבר ופירשנו, **האי שאור, והאי מחמצת, דרנא חד אינון, ובלתו חד.**
רשו אוחרי שאור זה ומחמצת זו מדרגה אחת הם וכולם רשות אחרת של אלהים אחרים שהם רשות אחת של
 עבודה זרה, **אינון שלטנין, דממנן על שאר עמין** ובכללם הם אותם השליטים והשרים הממונים
 על שאר העמים, **וקרינן להו יצר הרע, רשותא אחרא, אל נכר, אלהים אחרים**
 ואנחנו קוראים את החמץ יצר הרע, רשות אחרת, אלהים אחרים. **אוף הכי, שאור, ומחמצת, וחמין,**
ובלא חד כמו כן שאור ומחמצת וחמץ, כולם רומזים אל הסטרא אחרא והקליפות וכולם מין אחד. וכמו שכתב
 הרמ"ק, שאור הוא קליפת בכור פרעה, חמץ קליפת בכור השפחה, מחמצת קליפת בכור בהמה. **אמר קודשא**
ברוך הוא, כל הני שני, קיימתו ברשותא אחרא אמר הקב"ה לעם ישראל כל אלו השנים
 עמדתם ברשות הסטרא אחרא, **עבדין לעם אחרא** עבדים לעם אחר תחת שלטון הקליפות, **מכאן**
ולתלאה דאתון בני חורין מכאן והלאה אתם בני חורין, **אף פיום תראשון תשפיתו**
שאור מבתיכם. כל מחמצת לא תאכלו. ולא יראה לך חמץ ועל ידי זה תבטלו את
 הכח של ג' הקליפות ששלטו עליכם במצרים.

אמר רבי יהודה, אי הכי אם כך שטעם איסור אכילת חמץ כי השאור והחמץ והמחמצת הם ג' קליפות
 קשות ואז ישראל זכו לצאת מהקליפות הללו **כל ימי שתא נמי** אם כך, כל השנה ג"כ יהיה אסור
 לאכול חמץ ושאור כי על ידם יכולים להדבק בקליפות, **אמאי שבעת יומין** ומדוע דוקא שבעת ימים כמ"ש,
דבתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, שבעת ימים, ולא יתיר הרי שהתורה
 אסרה שבעת ימים ולא יותר. בשלמא אם הטעם הוא לזכר הנס שכתוב ויאפו את הבצק וכו' עוגות מצות כי לא חמץ מובן
 מדוע דוקא שבעת ימים, אבל אם מטעם שליטת הקליפות והסטרא אחרא הנ"ל א"כ כל השנה כולה יאסר החמץ. **אמר**
ליה, כל זמנא דאתחייב פר נש לאתחזאה גרמיה בן חורין, הכי אצטריך אמר
 לו רבי אבא לרבי יהודה כל זמן שצריך להראות האדם עצמו בן חורין כך צריך שלא לאכול חמץ, **כל זמנא דלא**
אתחייב לא אצטריך וכל זמן שלא צריך להראות עצמו בן חורין דהיינו כל השנה כולה לא צריך להזהר
 באכילת חמץ, ופירוש הדבר כתב הרמ"ק[ז].

עיונים והארות

ימות השנה שאין אנו צריכים להראות בזה כלל, כמשל מי
 שעלה לגדולה שאינו מראה זמן גדולתו בשמחה אלא מירי
 שנה בשנה באותם ימים אבל בשאר ימות השנה אין צריך
 הוראה. ואנו ג"כ אין צריכים להראות. א"כ גם כשנאכל חמץ
 ומחמצת לא מפני זה שולטים עלינו, שהרי אין חמץ ושאור
 תחת רשותם שישלטו בנו כמו ששולטים על איסורי תורה
 כל ימות השנה.

ז. שאין ענין חמץ ושאור כשאר איסורי תורה שנאמר
 שהאוכל אותם מכניס עצמו תחת רשות הקליפות. כי
 איסור אכילת חמץ אינו אלא הוראת ענין לבד כדי להראות
 שגשחתרנו מהחיצונים ומכל הכחות הטמאים, ולכן אנו
 פורשים עצמנו משאור וחמץ ומחמצת. ולכן האובל אותם בעת
 הוראה זו שהוא ז' ימים, נדבק בהם ונכנס בקליפות מפני
 שהורה הפך הראוי, שכולנו מראים החירות מהם (מהחיצונים)
 והוא מורה היותו תחת רשותם, ולכן ונכרתה וגו'. אמנם שאר

לְמִלְכָּא דְעֵבֶד לְחַד בַּר נָשׁ רֹפִינֹנִים משל למלך שעשה לאדם אחד שר גדול ומושל, **כָּל אֵינֹנִין יוֹמִין דְּסֻלִּיק לְהַאי דְרִנָּא, חֲדַי וְלְבִישׁ לְבוּשֵׁי יִקָּר** כל אותם הימים שעלה לאותה מדרגה היה שמח ולבש מלבושים יקרים מלבושי כבוד, **לְבַתַּר לָא אֲצַטְרִיךְ** אבל אחר עבור ימי השמחה לא צריך הוא ללבוש מלבושים אלו המיוחדים והמשובחים. **לְשִׁתָּא אַחְרָא נְטִיר אֵינֹנִין יוֹמִין דְּסֻלִּיק לְיִקִּירוּ דָּא, וְלְבִישׁ אֵינֹנִין לְבוּשֵׁין** לשנה האחרת שמר והמתין לאותם הימים שעלה לגדולה ולבש את אותם מלבושי כבוד וגדולה, **וְכֵן בְּכָל שִׁתָּא וְשִׁתָּא** וכן עושה בכל שנה ושנה באותו תאריך שעלה לגדולה ולובש אותם המלבושי כבוד **כְּהַאי גְּוֹנָא יִשְׂרָאֵל** כמו כן עושים עם ישראל, **כְּתִיב כְּתוּב, שְׁבַעַת יָמִים שָׂאזֹר לֹא יִמְצָא בְּכַתִּיכֶם, דְּאֵינֹנִין יוֹמֵי חֲדָוֹתָא, יוֹמִין דְּסֻלִּיקוּ לְיִקָּרָא דָּא, וְנִפְקוּ מִשְׁעַבְדָּא אַחְרָא** לפי שאלו הימים ימי חדוה, ימים שעלו עם ישראל לגדולה ויצאו משעבוד הסטרא אחרא. **וְכַגִּין כְּהַ, נְטִירִין בְּכָל שִׁתָּא וְשִׁתָּא, יוֹמִין דְּסֻלִּיקוּ לְהַאי יִקָּר** ועל כן שומרים בכל שנה ושנה אלו הימים שעלו לאותה גדולה וכבוד, **וְנִפְקוּ מִרְשׁוּתָא אַחְרָא, וְעָאֲלוּ כְּרִשׁוּתָא קְרִישָׂא** ויצאו מרשות הסטרא אחרא ונכנסו לרשות הקדושה, **וְעַל דָּא כְּתִיב, שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ** ועל זה כתוב שרק שבעת ימים לאכול מצות להראות את החירות מהס"א אבל כל השנה לא צריך, וכמו שכתב רבינו האר"י והרש"ש זיע"א כי ימים אלו הם שורש של כל השנה ואם בהם האדם לא אוכל חמץ אז הכניע את הסטרא אחרא של כל השנה ויותר אין צריך להזהר.

דרוש לראש חודש ניסן

שורש לכל החדשים

רבותינו אמרו שחודש זה הוא אב לכל החדשים, וזה שאמר (דברים טז, א): "שמור את חודש האביב" ב"א-י"ב אב לכל "ב חדשי השנה. וידוע שכל יום משנים עשר ימים ראשונים של החודש, בו הצדיקים יודעים ורואים מה יהיה בכל החדשים כולם, למשל יום א' ר"ח ניסן רואים מה יהיה בחודש ניסן, יום ב' רואים את חודש אייר וכו'.

ומסופר על החוזה מלובלין שבכל יום מחודש ניסן היה אומר מה יהיה בחודש הבא והיה בא אצלו הרה"ק מרופשיץ לשמוע מה אומר ובשנה שנפטר החוזה מלובלין אמר רק עד ה' ניסן שהוא כנגד חודש אב ואז אמר הרב מרופשיץ שזה סימן שייפטר החוזה מלובלין בחודש אב ומהר השתיקו אותו, אבל באמת כך היה שבאותה שנה נפטר החוזה מלובלין בט' באב. (ע"פ אגרא דכלה פקודי ד"ה ביום החודש)

ברכת האילנות

כידוע שעל פי הסוד ברכת האילנות צריכה להיות בעיקר בחודש ניסן, וכמו שכתב מו"ר הגאון חיד"א בברכי יוסף (סימן רכו סק"ב) דעל דרך הסוד אין לברך ברכה זו אלא בחודש ניסן, וכן כתב הגאון רבנו חיים פלאג' בספרו מועד לכל חי (סימן א אות ט).

עוד בטעם ברכת האילנות בניסן דווקא

מלאך הממונה על מצרים, עיקר כוחו ושלטתו הוא בחודש ניסן, והיות שבחודש זה עצי השדה והצמחים גדלים ופורחים מאוד, על כן חששו חכמים שהשר של מצרים יתחזק בכוחו לשלוט, לכן תיקנו לצאת בימי ניסן אל הפרדסים והשדות לברך שם את ברכת האילנות, ובכך מחלישים את כוחו ואת אחיזתו בעולם (שפתי כהן, פרשת בא).

בענין בירור הניצוצות בצומח ע"י ברכת האילנות

מו"ר הרי"ח הטוב בהגדה של פסח "אורח חיים" כתב וז"ל: ולכן ברכת האילנות היא בחודש ניסן דוקא, כדי לסייע בבירורים של הצומח המתחיל בחודש זה, שעל ידי הברכה הזאת וסודה, יצליחו המברכים להעלות את נשמות המגולגלים בצומח שתי מדרגות בפעם אחת, דהיינו שיעלו מן הצומח אל האדם בלתי שיצטרכו להתגלגל לבעל חי, ועל ידי התורה שילמדו בעת הברכה יזכו להעלותם עוד למעלה להתקן, ולכן חסידים ואנשי מעשה משתדלים לברך ברכה זו בצירוף עשרה, כדי שאחר הברכה יאמרו פסוקי תורה, ויאמרו קדיש, והכל כדי להיות להם לימוד התורה והקדיש, עזר אל בירור ועליית הנשמות אשר בצומח, עכ"ל.

ואף שמצינו לרבנו האר"י ז"ל שכתב (בשער הגלגולים הקדמה כב דף כב ע"א) שזמן עלייתם מן הצומח אל החי הוא בארבעת החדשים הראשונים, ניסן, אייר, סיון, תמוז עיי"ש, אם כן כל ד' חדשים של ניסן, אייר, סיון, תמוז, ראויים הם לעליית הנשמות מן הצומח לבעל חי, ולא רק בניסן. אלא כנראה שיש חילוק בין בירורי ה'רפ"ח ניצוצות', לעליה של הנשמות, כי עיקר בירורי ה'רפ"ח ניצוצות', מן הצומח הוא רק בתחילת פריחתם בפריחה שהיא אותיות רפ"ח, אבל אחר חודש ניסן שנגמר זמן הפריחה, אז יש רק עליית נשמות, אבל לא בירור רפ"ח, ואז בזמן זה שיש בירור רפ"ח, יכולות הנשמות לעלות ולדלג ב' מדרגות יחד מן הצומח אל המדבר, אבל לא כן בג' חודשים שאחרי זה, שיש להם רק עליה רגילה מן הצומח למדרגת החי. והטעם, כי בחודש ניסן שבו חג הפסח שפירושו - דילוג, שהקב"ה פסח ודילג, והעלה אותנו והאיר לנו אור גדול של מדרגות גדולות מאד בפעם אחת שלא כדרך הטבע, כן גם ברכת האילנות ברוב עם, פועלת ומעלה הניצוצות הקדושות בפעם אחת, מצומח למדבר, וזה נעשה על ידי שנתאסף יחד ברוב עם הדרת מלך, ונקרא המזמורים המסוגלים לזה לפני הברכה, ואחר הברכה יתנו צדקה, וכן אמירת הקדיש, כל זה יחד יעזור לנשמות המגולגלות בצומח. ואפשר שיעזור לא רק במקום שאנחנו עומדים בו, אלא סדנא דארעא חד הוא, ויעזור לכל הנשמות שבעצים שבכל מקום ומקום, כי היציאה מחוץ לעיר וכל הקהל וכו' עושה רושם גדול בעולמות העליונים, ומתבררים בירורים ועולות הנשמות, ויש להם גאולה גדולה לנשמתם שעולות לנוח במקום המתוקן להם.

והנה הגאון המקובל מו"ר ח"ר יהודה פתיא בספרו "מנחת יהודה" (פרשת עקב אות ע) הביא את דברי האר"י ז"ל בשער הגלגולים שם, והאריך לדחות את דברי מו"ר הגאון הרי"ח הטוב שסובר שעל ידי ברכת האילנות יכולים לתקן נשמות המגולגלים בצומח ולהעלותם ממדרגה למדרגה, וסובר המנחת יהודה שלא כן הדברים לפי רבנו האר"י ז"ל, אלא בירורי הנשמות לא יעשו אלא על ידי אכילה, והאריך שם להביא דברי רבנו האר"י בשער המצות (פרשת עקב) על כוונות האכילה, וסיכם שם וז"ל: באופן כי המתבאר מדברי רבנו האר"י, כי בין ניצוצי הקדושה המעורבים במאכל שנפלו על ידי חטא אדם הראשון, בין מה שהיו מעורבים מתחילת בריאתם, בין ענין תיקון נשמות המגולגלות בהם, אינם נתקנים רק על ידי אכילה ממש".

ואפילו ישב אדם כל היום וכל הלילה בפרדס או בגינה אשר נמצאות שם נשמות מגולגלות ויעסוק כל היום וכל הלילה בתורה ובתפילה ובמצוות, אינו מועיל לתקן את הנשמות אשר בצומח ובדומם שנמצאות שם, ושגו בזה מקצת מן הלומדים האומרים שצריך האדם לצאת בחודש ניסן לברך על האילנות המוציאים פרח, כדי שעל ידי זה יתקנו הנשמות המגולגלות אשר שם, ובמחילה מכבודם שגגו בזה, כי אינם נתקנים כי אם על ידי האכילה והברכה אשר עליה, ועוד מה ענין בפרח, הרי אפילו בעלים עצמם יש נשמות מגולגלים כמבואר בספר הליקוטים (פרשת עקב נו ע"ב) על פסוק (ירמיהו ה, יג) "אסוף אסיפם" יעו"ש. ועוד למה לא נברך גם על הצמחים, ועיין במנחת יהודה עוד שהאריך בדברים רבים.

ברכת האילנות מתקנת הנשמות שבפירות

ובכדי ליישב את הדברים אפשר לומר כי מה שכתב רבנו האר"י ז"ל שהבירור הוא על ידי אכילה, ואז מעלים הנשמות וכו' ומבררים ניצוצי הקדושה עם הכוונות הנוראות שסידר, אמת הדברים כאשר כבר אנחנו הורדנו הפירות מן

העצים וקצרנו החיטים מן השדות וכו' ואחר כך נטפל בהם ונכין אותם לאכילה, באופן הזה הבירור שלהם הוא רק על ידי הברכה והאכילה שעליהם, ובדרך כלל כן הדברים, אמנם כאשר אנחנו הולכים לשדות והעצים בפריחתם שאז זמן הפריחה, וכן בחודש ניסן שהוא התחלת זמן, בודאי שאפשר לתקן את אותן הנשמות על ידי הברכה שתיקנו רבותינו ולא צריך שם אכילה, וכי למה תיקנו את אותה הברכה אם לא בשביל לתקן הנשמות וניצוצי הקדושה אשר שם. ועוד שהרי הבאנו את דברי האר"י ז"ל בשער הגלגולים שזמן העליה מן הצומח הוא מחודש ניסן, ודבר זה יש לו טעם, כי גם בעולמות העליונים יש עתה פריחה, וכאשר כאן למטה אנחנו יוצאים לשדות בחודש ניסן בפריחה על ידי זה מבררים את ה'רפ"ח ניצוצות' ומעלים אותם.

ועוד שהרי שמענו כבר מעשים, שעל ידי לימוד תורה שלומדים באיזה מקום שיש שם נשמות מגולגלות בדומם כגון באבנים, מתקנים את אותן הנשמות שנמצאות שם, וממש באותו מקום לאחר אותו תיקון התמוטט אותו הבית והאבנים נפלו ונהרס אותו מקום. וכמו שהביא המעשה רבנו יוסף חיים בספרו עוד יוסף חי (דרושים פרשת לך לך), ואם כן הוא הדין והוא הטעם לכל דבר שאינו בר אכילה, שבירור הניצוצות נעשה על ידי הלימוד, ולא צריך אכילה בדוקא. וכן המעשה שספר מו"ר פוסק דורנו כבוד רבנו מרן רבי עובדיה יוסף זצוק"ל שהיה בחלב (סוריא) עם אותו גוי בעל קרקע שהיתה לו גינה יפה והיו החכמים נכנסים שם לברך, ובשנה אחרת לא נתן להם רשות כי אמר איך שיצאתם התחילו האילנות להתייבש, והיה להם הפסדים מרובים וכו', ועוד מעשיות לרוב שפועלת הפעולה הזאת לברר הבירורים גם בלא אכילה.

ועוד יש ליישב בס"ד שאכן אחר גמר ברכת האילנות יביאו פירות ומיני מגדים ויברכו עליהם ויכונו לתקן כל הניצוצות הנמצאים במאכלים וכמו שהיה נוהג מו"ר הרב יהודה צדקה ע"ה ראש ישיבת פורת יוסף שהיינו הולכים ומברכים ברכת האילנות באיזה מושב ואחר כך בעלי הבתים היו מביאים פירות ומיני מגדים ומברכים עליהם, ואם כן ממה נפשך נעשה התיקון, הן על ידי ברכת האילנות, והן על ידי האכילה והברכות עליה, וכן אנחנו נוהגים בס"ד.

רמז לתחיית המתים

בחודש זה מברכים ברכת האילנות וזריזין מקדימים למצוות, ולכן כדי מאוד להזדרז ולברך כבר ביום ר"ח ניסן ברכת האילנות. וכיון שאנו רואים פלאות, שלאחר שהיתה 'שלכת' ונותר העץ ריק מכל עלה ופרח, עכשיו הכל מלבלב, ואנחנו מברכים ומהללים לבורא עולם על האילנות, ועוד כי שמים אנחנו זרעים יבשים אל תוך הקרקע, ואחר כך יוצא עץ גדול עם פירות טובים המלבלבים, ויש בזה גם רמז לתחיית המתים, כי הכל מתמלא ירקות ופרחים ופירות. מעשה שהיה בכופר גדול אחד, שבנו חזר בתשובה והלך לישיבה, ולמד בהתמדה עצומה, והוא לא רצה להכיר אותנו, וישב עליו שבעה. ואחר כך באיזו שנה היתה מסיבה גדולה בישיבה, והזמינו את ההורים, והאבא של הבחור הזה לא רצה ללכת, אבל האמא לא יכלה להתאפק, ורצתה לילך למסיבה לראות את בנה, כי זה כמה שנים כבר לא ראו את בנם, ועשתה תחבולה ולקחה את בעלה עמה והכניסה אותו וכו', וכשראה האבא את השמחה הגדולה והסעודה והרקודים שמח מאד, וראה עולם חדש, והיו כמה שדרשו דרשות בדברי תורה, והאבא אמר שגם הוא רוצה לדבר, קם ואמר אני הייתי ברוסיה בסיביר, ואחר כך כאשר הגיע הזמן מן השמים שאני אצא משם, היה שם זקן תלמיד חכם אחד, ואמר אני אתן לך מתנה יקרה, אמרתי לו איפה מתנה - בסיביר אין מה לאכול, אמר לי אתן לך מתנה רוחנית, ואמר לי: שפעם באו העצים ואמרו למה תמיד הפירות והירקות למעלה והשרשים בתוך האדמה, בא נעשה הפוך שהפירות והירקות יהיו בתוך האדמה והשרשים למעלה, וכן היה, ואז השרשים ישר נשרפו והתייבשו מחום השמש, והפירות נרקבו בתוך האדמה, אבל לאחר הרקבון צמחו עצים חדשים וטובים וכו', גם היום אני רואה כמה שהם רוצים להפוך את העולם ולעשות שכולם יהיו חילוניים, ואדרבה ונהפוך הוא יוצאים פירות טובים בעלי תשובה וכו'. (ע"פ תבואת שלמה עמ' 152).

אם כן חשבנו הרי יש שלכת כל הפירות ירדו לארץ, אבל אינו כן, אלא אחר כך באים הפירות בחזרה, והארץ מתמלאת בדשאים ועשבים והכל פורח.

צירוף ההוי"ה דחודש ניסן

הנה כבר ביארנו בשם ספר משנת חסידים (מסכת ניסן א, א) שבכל חודש שולט שם הוי"ה בצירוף אחר. וחודש ניסן הצירוף שלו הוא יהו"ה על הסדר. וצירוף זה רמוז בר"ת "ישמחו השמים ותגל הארץ" (תהילים צו, יא). וכתוב

בספרים שיש ענין בכל חודש לכיין את הצירוף שלו, וצריך כל החודש לכיין בו, ואז תפילתו של האדם נשמעת, ורואה ישועות גדולות, ולכן צירוף זה שולט בחודש זה, כי בתפילתנו כל הזמן אנחנו רואים את צירוף הוי"ה כסדרה לנגד עינינו, משאין כן בחדשים אחרים, והצירוף יהו"ה רומז לחסד, כי חודש ניסן הוא בחסד, וצירוף זה הוא ביושר שהוא חסדים, ובו נעשים חסדים גדולים לעם ישראל.

ועל החודש הזה נאמר (דברים טז, א): "שמור את חודש האביב", אותיות אב - י"ב שהוא האבא לכל י"ב החדשים, ובו אנחנו חוזרים בתשובה, ובפרט בימים אלו, ויוצאים מן הטומאה ומן יצר הרע, עד ערב פסח, ואז שורפים את החמץ - היצר הרע וזוכים למעלות נשגבות, לכן צריך לנצל מאד הימים האלו.

לבער היצר הרע מקרבינו

הנה בערב בדיקת חמץ צריך ליתן י' פתיתים כנגד י' כתרי מסאבותא - כוחות הטומאה, כדי לבערם (משנת חסידים מסכת ניסן א, ב), והנה עיקר הביעור הוא לבער את היצר הרע מתוכנו, כי "אין צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, יט), ולכן צריך להניח חמץ להראות שעדיין יש לו לתקן ולבער החמץ שהוא יצר הרע, כי מי שחושב ומחזיק עצמו שאין לו מה לתקן, זו הוראה שעדיין לא התחיל לעבוד את השי"ת, כמו שדרשו דורשי רשומות "אשר אין בה מום" - "אשר לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב) שמי שסובר שאין בו מום, בודאי לא עלה עליו עול מלכות שמים. (יקר מפז למגיד מקאז'ניץ פר' חוקת).

ענין מעלת קרבנות הנשיאים

מנהג חסידי ק"ק בית אל תכב"ץ שבימי חודש ניסן אומר השליח ציבור אחר תפילת שחרית פרשת הנשיאים דבר יום ביומו בקול רם (וכל הקהל עמו בלחש) ואחר כך אומרים התפילה של יהי רצון מעליית הנשמות (דברי שלום שרעבי מנהגי הק"ק בית אל אות מט).

על זה הביא בספר חמדת ימים (פסח פרק א אות לו) את מה שאמרו רבותינו במדרש (תנחומא ויקהל ב) שבזכות הנשיאים מתקיימים שמים וארץ, כמו שכתוב (בראשית ב, ד): "אלה תולדות השמים והארץ" בזכות מי מתקיימים השמים והארץ וכל תולדותם, בזכות "אלה שמות בני ישראל" (שמות א, א). ובני ישראל תלויים בנשיאים.

וכמו שכתב בזוהר הקדוש שלהי פרשת נשא (ח"ג דף קמח ע"ב) על מעלת קרבנות הנשיאים, וזה לשונו: "אמר ר' שמעון אלמלא לא אקריבו אלין תריסר נשיאין לא יכיל עלמא למיקם קמי תריסר נשיאי ישמעאל, דכתיב (בראשית כה, טז): "שנים עשר נשיאים לאומותם", מדאקריבו אלין דישראל נסיבו שולטנותא דכלהו. בגין כך נשיא אחד ליום. וכל מה דאקריבו כגוונא דלעילא אקריבו בגין דיתברכון כלהון".

[תרגום: אמר רבי שמעון, אלמלא לא הקריבו אלה י"ב נשיאים לא היה יכול העולם להתקיים לפני י"ב נשיאי ישמעאל כמו שכתוב י"ב נשיאים לאומותם, ומשעה שהקריבו נשיאי ישראל, לקחו את השלטון של כל אותם י"ב נשיאי ישמעאל, בגלל כך נשיא אחד ליום וכל מה שהקריבו כדוגמת מה שיש למעלה הקריבו, ובזכות זה יתברך כל העולם].

והנה עתה שאנחנו בגלות, על ידי שאנו מקיימים "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג), תועיל אמירת הקרבנות הללו לבטל ולהשמיד את י"ב נשיאי ישמעאל, ובכח סגולת אמירת הקרבנות של נשיאי ישראל, לעקר ולשבר ולהכניע קליפתם בעליונים ובתחתונים, כמו שכתוב (ישעיהו כד, כא): "יפקד ה' על צבא המרום במרום, ועל מלכי האדמה באדמה", וכל הקמים עלינו הקב"ה ישמיד אותם ויעביר אותם מן העולם והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ולקרב הגאולה, אכ"ר.

י' עטרות

והנה את הלימוד הנ"ל מתחילים מיום א' ניסן, ויום זה ידוע בגודל מעלתו עד מאוד כמבואר בגמרא (שבת פז:): על הפסוק (שמות מ, יז): "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן", תנא אותו יום נטל עשר עטרות: (א) ראשון למעשה בראשית. (ב) ראשון לנשיאים. (ג) ראשון לכהונה. (ד) ראשון לעבודה. (ה) ראשון לירידת האש. (ו) ראשון לאכילת קדשים. (ז) ראשון לשכון שכינה. (ח) ראשון לברך את ישראל. (ט) ראשון לאיסור הבמות. (י) ראשון לחדשים.

באתי לגני - השראת השכינה ע"י המשכן

עוד יש דבר גדול שצריך להתעסק ביום זה והוא לימוד מעשה המשכן, כיון דביום זה הקים משה רבנו את המשכן, ואף שמלאכת המשכן נגמרה כבר בכ"ה כסלו, עמד המשכן מקופל עד ליום חנוכת המזבח בר"ח ניסן, ולא שרתה עליו שכינה אלא עד ר"ח ניסן [אף שהקימו משה קודם לכן בשבעת ימי המילואים], וכמבואר במדרש (רבה פרשת נשא יג ב): רבי יוסי אומר אימתי התחילו מלואים, בכ"ג באדר, ובא' בניסן שלמו ימי המלואים. וכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד את המשכן, וכל בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו, ופרקו. בשמיני העמידו ולא פרקו, שנאמר "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בא' לחדש הוקם המשכן" (שמות מ, יז), ואותו יום שמיני א' בשבת היה, וראש חדש של ניסן היה, בו ביום עמד אהרן ובניו ורחצו ידיהם ורגליהם מן הכיור, עבדו את עבודתם וסדרום על הסדר, בו ביום הקריבו ישראל תמידים, נדרים, ונדבות, חטאות, ואשמות, בכורות, ומעשרות, על אותו היום הוא אומר "עורי צפון ובואי תימן" וגו' (שיר השירים ד, טז-יז), 'עורי צפון' זו עולה שנשחטת בצפון, 'ובואי תימן' אלו שלמים שנשחטים בדרום, 'הפיחי גני' זה אהל מועד, 'יזלו בשמיו' זה קטרת הסמים, 'יבא דודי לגנו' זו השכינה, 'ויאכל פרי מגדיו' אלה הקרבנות, 'באתי לגני אחותי כלה' זה יום שמיני, 'אריתי מורי עם בשמיי' זה לכונת הקטרת ולכונת המנחה, 'אכלתי יערי עם דבשי' זה אברי העולה ואמורי קדשי קדשים, 'שתיתי ייני עם חלבי' אלה הנסכים ואמורי קדשים קלים, 'אכלו רעים' אלה משה ואהרן, 'שתו ושכרו דודים' זה כנסת ישראל.

דבר אחר 'אכלו רעים' אלו הנשיאים, אמר ר' שמעון בן יוסי, למה קרא לנשיאים רעים, שמכיון שהיה אחד מהם מקריב קרבן, וקרבו מתקבל, היה עושה יום טוב לאוהביו לרעיו ולקרוביו. 'שתו ושכרו דודים' אלו הנשיאים, למה קרי להו דודים, שהיו דודים אלו לאלו, לזה אמר להם אכלו רעים שתו ושכרו דודים.

וכשעמד המשכן היו ישראל אומרים: 'יבא דודי לגנו' לפי שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו, ועמד המשכן מקופל עד ר"ח ניסן, והיו ישראל אומרים הרי עשינו המשכן מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו, כשהגיע ר"ח ניסן וצוה הקב"ה להקים את המשכן שלח להם על ידי משה, מה אתם יראים כבר באתי לגני אחותי כלה, אמר רבי ישמעאל בן רבי יוסי באתי לגן אין כתיב כאן, אלא 'באתי לגני', לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה, עד כאן דברי המדרש..

והנה, כיון שביום זה הוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכינתו, ובאו הנשיאים להקריב הקרבנות. ולמ"ד בניסן נברא העולם (ר"ה יא.) יום זה הוא גם יום בריאת העולם, והמשכן הרי הוא עיקר העולם ונשמת העולם, ולכן ראוי מאד לקרוא בו גם את מעשה המשכן והקמתו, שהרי אמרו רבותינו שהלימוד בענין המקדש וצורתו ותכונותו מעלה עליו כאילו ממש בונים את המקדש, כפי המבואר בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שפב): "אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית" (יחזקאל מג, י), בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונתו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד את בית ישראל את הבית. א"ל יחזקאל מרי, וכי עכשיו הם בונים שאמרת, וישמרו את כל צורתו וכו' ועשו אותם, אמר ליה לאו, אף על פי שאינם עושים אותו עכשיו יהו קורים בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו הם עסוקים. שמואל אמר "ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית", וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאלו אתם בונים בו, עד כאן, נמצא שהקורא במעשה המשכן מעלה עליו כאילו בנאו.

ולכן מנהג טוב הוא שביום ר"ח ניסן יקרא בחשק גדול פרשת המשכן, ואחר כך יקרא גם פרשת הנשיאים, וימשיך בפרשת הנשיאים בכל יום ויום, וביום י"ג ניסן יוסיף לקרוא את מעשה המנורה מתחילת פרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה" (במדבר ה, ד). ויש חסידים שנוהגים לקרות פסוקים אלה מתוך הספר תורה. וכתב מו"ר הגאון חיד"א שכאשר הנשיאים הקריבו את קרבנם בודאי שנמשך שפע גדול ואור גדול לכל עם ישראל, וכן גם בקריאתנו בזמן הזה מתקיים בנו "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג) ועל ידי קריאתנו נמשך שפע וברכה לעם ישראל.

מאמרי הפרשה

”וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל” (ט, א).

עשר עטרות נטל אותו היום

היום השמיני למילואים הוא ראש חודש ניסן, שבו הוקם המשכן. ואותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, ונטל אותו היום עשר עטרות, ואלו הן:

- א. ראשון למעשה בראשית. כלומר, שחל ביום ראשון שהוא ראשון לבריאת העולם.
- ב. ראשון לנשיאים, שביום זה התחילו הנשיאים להביא קרבנותיהם למשכן.
- ג. ראשון לכהונה, שביום זה התחילו אהרן ובניו לעבוד עבודה, ונקראו כהנים, ועד אותה שעה היתה העבודה בבכורים.
- ד. ראשון לעבודה, שבו התחילו להקריב קרבנות ציבור, כמו קרבן התמיד וכדומה.
- ה. ראשון לברכת כהנים, שהוא היום הראשון שבו התחילו הכהנים לברך את ישראל.
- ו. ראשון לירידת האש מן השמים על המזבח לשרוף את הקרבנות.
- ז. ראשון לאכילת קדשים שביום זה נצטוו על דיני אכילת קדשים, שלא לאכול קדשים בכל מקום, רק בתוך מחיצות המשכן, שעד אז אכלו אותם בכל מקום.
- ח. ראשון להשכנת שכינה בגלוי בישראל.
- ט. ראשון לאיסור הבמות שמיום זה ואילך אסור להקריב בכל מקום אלא להקריבם במשכן.
- י. ראשון לחדשים שיום זה היה ר"ח ניסן, שהוא ראשון לחדשי השנה. (שבת פז:)

השמחה בזמן המשכן ובית המקדש

פרשת שמיני פותחת בתיאור חנוכת המשכן, ובהתגלות כבוד ה' לעיני ישראל. כעין זה היה גם כאשר חנכו את בית המקדש שנבנה על ידי שלמה המלך.

שכן בזמן שהיה המשכן, ובמשך תקופתם של שני בתי המקדש, היתה התגלות ניסית ועל טבעית, והשכינה ורוח הקודש היתה מרחפת מלמעלה ומרעיפה קדושה וטהרה על כל עם ישראל, בין אלו שהיו בגולה ובין אלו שהיו בארץ ישראל, כאשר עלו לרגל לירושלים ולמקדש, זכו ונהנו מזיו השכינה. העליה לרגל נתנה להם עוז ותעצומות נפש וחיזוק רוחני למשך כל ימות השנה.

לעומת זאת, כאשר היו ישראל בגלות ואף בארץ ישראל לאחר החורבן, הרגישו את עוצמת הסתרת הפנים וחוסר הקדושה והטהרה והאהבה והאחדות המייחדות את העם. משכך, היתה התפילה שגורה כל העת בפי העם: "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים".

וכתב בזהר הקדוש פרשת תרומה (דף קמג): פתח רבי יוסי ואמר, שיר השירים וכו' - שירה זו אמרה שלמה המלך בזמן שנבנה בית המקדש, שאז כל העולמות נשלמו למעלה ולמטה בשלמות אחת, כי השווה העולם התחתון לעולם העליון ע"י בנין בית המקדש, וירדה השכינה לשכון בתחתונים כמו ששוכנת בעליונים, ע"י האורות הגדולים והספירות העליונות של עולם האצילות. שירדו האורות דאצילות עד עולם העשיה, וכל זה דרך אור השכינה שירדה לשכון בתחתונים. ואז היתה המלכות בשלמותה, ובית המקדש של מטה נבנה כעין של מעלה.

השמחה הגדולה בבנין המקדש

והנה בשעה שנבנה ביהמ"ק למטה, לא היתה שמחה לקב"ה ביום ההוא מיום שנברא העולם, ואינו דומה למשכן שעשה משה רבנו, כי המשכן היה כדי שתירד השכינה לארץ ותלבש במלאך מט"ט להשפיע שפע בעולם התחתון. וביום שהוקם המשכן למטה, הוקם עמו משכן אחר למעלה שהוא המשכן של מטטרו"ן אשר בעולם היצירה. אמנם כאשר

נבנה בית המקדש הראשון, נבנה עמו ג' כ בית למעלה שהוא עולם "הבינה" סוד ה' ראשונה של הוי"ה ב"ה, וירדה ממנה הארה גדולה למטה, וכל שכן שירדה למטה הארת זו"ן שהם אותיות ו"ה בשם הוי"ה, וע"י זה נתקיים אור הבינה בכל העולמות והאיר בהם, ומיתק כל הדינים שהיו בהם, וע"י זה נפתחו כל החלונות העליונים להאיר למטה, כי הבינה היא המפתח של כל פתחי הספירות.

ולא היתה שמחה בכל העולמות כהיום ההוא, כי הבינה היא מקור השמחה, אשר על ידה נתעוררה השמחה בכל העולמות, ולכן המשכן ומתן תורה לא היו בערך מעלה זו של בית המקדש הראשון, כי אז פתחו המלאכים העליונים ובני ישראל ואמרו שירה שהיא שיר השירים, אשר היא מצד הבינה שאותה שרו לכבודו של הקב"ה.

הצער ביום השמיני - על שום מה?

אמרו חז"ל (מגילה י:), כי בכל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער, ובכל מקום שנאמר 'והיה' לשון שמחה הוא. וא"כ יש להבין, מה מקום היה להצטער ביום השמיני שהוא יום הקמת המשכן?

אלא, שבכל יום ויום היו אהרן ובניו וזקני ישראל באים מעצמם ללמוד תורה מפיו של משה רבנו, ובאותו היום הרגישו כי עתידה פורענות להתרחש. ואכן באותו יום מתו בני אהרן - נדב ואביהוא. ועל כן, פתח הכתוב את הפרשה בלשון צער - "ויהי ביום השמיני", כי באותו היום לא באו אהרן ובניו וזקני ישראל ללמוד תורה אצל משה רבנו מיוזמתם, אלא הוצרך משה לקרוא אותם שיבואו אצלו. (הובא בלבוש יוסף בשם הספרים).

כשמקיימים מצוות ה' בשלמות זוכים להנהגה נסית

כתב מו"ר מרן ראש הישיבה בספרו קול יהודה: ויהי ביום השמיני, פירש רש"י שמיני למילואים. כל זמן שמשה שימש לא ירדה שכינה, עד שבא אהרן ואמר לו משה קח לך עגל בן בקר לחטאת, להודיע לו שכיפר לו על עוון העגל. ויש להבין, למה בפרה אדומה שגם היא באה לכפר על עוון העגל - לקחו פרה, ואילו כאן לקחו עגל? ופירש רש"י, כי הסיבה לכך שלקחו פרה היא, כדי שתבא האם ותקנח צואת בנה. אלא שאם כן היה די לנו בזה, ולמה הוצרכו להביא גם עגל?

ושמעתי הסבר יפה מפי הגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל והוא, כי היו כאן שני סוגי עבירות; אהרן שעשה בעצמו את העגל, הוצרך להביא עגל לכפר על כך. אבל קהל ישראל שלא חטאו בעגל, שכן אלה שעבדו את העגל נהרגו על ידי משה ואלה שלא העידו נגדם נהרגו במגיפה, אבל יתר חלקי העם שלא עבדו את העגל, אבל היו חייבים למחות מדין ערבות, הוצרכו להביא פרה אדומה - שהיא דוגמת האם הבאה לקנח צואת בנה, שזהו רק מדין ערבות. ולכן, אהרן שבעצמו עשה את העגל, אף על פי ששגג היה חייב קרבן, ועל כך יביא עגל, ואילו ישראל הנשארים שלא עשו בעצמם את העגל רק שלא מחו, שחיובם הוא מדין ערבות - יביאו פרה שגם היא מדין ערבות, כי תבוא האם ותכפר על עון בנה העגל.

"קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ט, א).

זכות אבות מתחילה ועד סוף

היום השמיני למילואים, היה ראש חודש ניסן. והרמז לכך "קרא משה לאהרן" ר"ת: "מקל" והוא גימטריא: "ניסן". וגם "אברהם יצחק וישראל" ס"ת: "מקל", כי זכות אבותינו הקדושים היא שעמדה לנו ונגאלנו בחדש ניסן.

ועוד יש לומר, מדוע נרמז בסופי התיבות "מקל", כדי לומר כי אף בסוף הדברים לא תמה זכות אבות, ומתחילה ועד סוף זכותם מגן לנו ונגאל בזכותם, ועל כך רמז הכתוב (בראשית ל, לז) "ויקח לו יעקב מקל". (נחל קדומים).

"וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֹטְאֵת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנַי ה'" (ט, ב).

כיצד ניתן לפעול מול אומות העולם

כתב ה"חפץ חיים" (על התורה) אמרו חז"ל (ספרא שמיני א) אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי, אף על פי שנתרצה המקום לכפר על עונותיך, צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שלח דורון לפניך עד שלא תכנס למקדש שמא ישנאך כביאתך למקדש.

ובדומה לזה מפורש ברמב"ן פרשת אחרי מות, על הכתוב (ויקרא טז, ח) וגורל אחד לעזאזל, וזה לשונו: ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול, לפי שהיו נותנים לו לסמא"ל שוחד ביום הכיפורים שלא לבטל קרבנם, שנאמר: גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקדוש ברוך הוא לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שיעיר חטאת. וכל

עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר (ויקרא טז, כב) ונשא השעיר עליו. עכ"ל. אבל צוה הקדוש ברוך הוא ביום הכיפורים, שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות חורבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילות כוחו יבוא חרב ושממון.

והמקור לזה מבואר בתורה, שמטרת משלוח המנחה מיעקב לעשו היתה בשביל: כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו (בראשית לב, כ). וזוהי פרשת הגלות, שכך היתה קבלה בידי חז"ל, שבשעה שהיו צריכים רבותינו ללכת לרומא בחצר מלכי אדום על עסקי הציבור, היו מסתכלים בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו (עיין רמב"ן שם).

והנה לו חכמו ישכילו זאת שתדלני זמננו מבלי להתגרות באומות ולא ללחום בהם, אלא ללמוד מקודם הפרשה הזו ואחר כך ללכת בעקבות הזקן החכם, כי אז היו מצליחים בדרכם להטיב את מצב הכבשה בין השבעים זאבים, כמו שמכנים חז"ל את מצב עמנו הדל בין האומות.

"וַיֹּאמֶר אֶל אֶהְרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנַי ה'" (ט, ב).

מידה כנגד מידה

שואל רש"י, למה נצטווה לקחת דווקא עגל, והלא חטאת של כהן משיח הוא פר, ואהרון הוא כהן משיח?! אלא להודיע, שכיפר לו הקב"ה על מעשה העגל.

והמתבונן יראה, שיש בזה מדה כנגד מדה. וכדברי הר"ן בדרשותיו (דרוש ג') שענין מדה כנגד מדה, בא לעורר את האדם שימצא הדבר שקלקל בו, ובכך ידע כיצד עליו לתקנו, וכן במידה טובה, ידע על מה הוא מקבל שכר.

השיניים נותרו שלימות

שח הרה"ג מרדכי מלכא שליט"א, רבה של העיר אלעד (אספקלריא, מטות תשע"ו עמ' 28): סיפר לי נכדו של הגאון רבי אהרן נויבירט זצ"ל, מעשה שהיה עם סבו. וכך סיפר לו סבו: מדי פעם הייתי נוסע לחפץ חיים כדי להתייעץ עמו בענייני רבנותי בגרמניה, באחת הפעמים, לפני שחזרתי לקהילתי בגרמניה, שאלתי את החפץ חיים מה לדבר בשבת הקרובה בכדי לחזק את הציבור?

החפץ חיים שהיה אז בן פ"ג שנים לערך, שכב במיטתו בשל חולשתו, ולפתע הורה לי להתקרב אליו, וביקש שאפתח את פיו. הייתי נרעש ונפחד, לא הבנתי, לפתוח את פיו הקדוש של החפץ חיים?! אולם החפץ חיים הורה לי בשנית לעשות כך.

מתוך אימה ויראה פתחתי את פיו הקדוש, וגיליתי שתי שורות שיניים צחורות מסודרות ושלמות כשל בחור צעיר. עמדתי נפעם, ואז ביקש החפץ חיים: תספור נא כמה שיניים יש בפיו! ואכן, בדחילו ורחימו מילאתי אחר בקשתו, וספרתי שלושים ושתיים שיניים! שן לא נעדרה, שן לא נפגמה.

ואז נטל החפץ חיים את ידי ואמר בחיך: מדה כנגד מדה אני שמרתי על הפה שנתן לי הקב"ה, והקב"ה שמר על הפה שלי! והוסיף ואמר: את זה תספר לבני עדתך בדרשה, שראית יהודי ישיש מאד שכל שיניו שלמות, והכל משום ששמר על פיו מלשון הרע ודיבורים אסורים!

"וַיֹּאמֶר אֶל אֶהְרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת" (ט, ב).

מדוע הוצרך אהרון לכפרה?

כתב רש"י, להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה.

מקשים העולם, והרי מבואר בהרבה מקומות בגמרא ובמדרש, כי אהרן לא חטא מאומה באותו מעשה, ואם כן כפרה זו למה באה? ועוד מקשים מדוע אמר בלשון קח לך יכול לומר, זה קורבן אהרון עגל בן בקר לחטאת?

ואמר הגאון ר' דוד מלידא בספרו על התורה "חלקי האבנים", ליישב זאת ע"פ מה שכתב הזוהר הקדוש (כי תשא קצב). שאילו לא לקח אהרן את הזהב מידם, אלא היה מניחן תחלה על הארץ, לא היו מצליחים, שנאמר (שמות לב, ד): "ויקח מידם", כי ידוע שאותם מכשפים עשו כישופים ונתנו לאהרון מידם, ואהרון לא הניחו ע"ג הקרקע. ואם היה מניחו, היה מתבטל הכישוף ולא היו מצליחים במעשיהם, לפיכך "ויצא העגל הזה".

נמצא, שבעצם הדבר באמת לא חטא אהרון, אך עיקר עוונתו היה מחמת הלקיחה לבד, ולכך אינו צריך כפרה, כי אם על הלקיחה, וזהו שאמר: "קח לך עגל בן בקר", אני מצווך "לקחת" עגל דווקא, למען היות לך כפרה על אותה לקיחה שלקחת מידם.

"קָחוּ שְׁעִיר עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה, וְשׂוֹר וְאַיִל לְשִׁלְמִים לְזֶבַח לִפְנֵי ה' וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְשָׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם" (ט, ג-ד).

הפסוק מרמז לדרך העולה בית אל

כתב רבי אליעזר פאפו זצ"ל בספרו "אלף המגן": קחו שְׁעִיר אוֹתוֹת: עִשִׂיר - אם עשיר יענה לכם עזות כמדתו (עיין משלי יח, כג), תקבלו לְחַטָּאת - להתם חטאת, ואם לא תוכלו שאת ותכעסו עֵגֶל וְכֶבֶשׂ - בעגלא [-במהרה] תכבשו יצרכם, ותהיו נח לרצות. ובזה תהיו כבני שנה תְּמִימִים - שהמעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (ראש השנה יז). וגם לעולה - תזכו לעלות, כי "מאן דאיהו זעיר איהו רב" (זוהר הקדוש ח"א קכב:). והבורח מן הכבוד - הכבוד רודף אחריו (תנחומא ויקרא פ"ג).

וְשׂוֹר וְאַיִל לְשִׁלְמִים - עול יסבול כשור לעול, ו'איל' הוא לשון חוזק, מלשון 'אילותי' (תהלים כב, כ). בעבור שלמים - כי גדול השלום, וגדולים נמוכי הרוח שחשוב לו כאלו בא לזבוח לפני ה' - דכתיב (תהלים נא, יט) זבחי אלהים רוח נשברה.

ומנחה בלוּלָה בשמן חשוב מה שאדם נוח כשמן, וזוכה לכי היום ה' נראה אליכם - דכתיב (ישעיה נז, ט) אני את דכא. עכ"ל.

"כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם" (ט, ד).

אהרון כנגד מיכאל

באותו יום התחיל אהרון בכהונה הגדולה. ואמרו חז"ל (זוהר חדש לך ל:), כי המלאך מיכאל שהוא סגורם של ישראל במרום, מקריב לפני הקדוש ברוך הוא את מעשיהם הטובים של הצדיקים העולים לריח ניחוח. ופירשו בעטרת זקנים לבעלי התוספות, כי התיבות "נראה אליכם" הן אותיות: "אהרון, מיכאל". זה נתכהן למטה - וזה נתכהן למעלה! "כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם... וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי ה'" (ט, ד-ה).

עם ישראל רואה את הקב"ה

אמרו ישראל למשה: וכי היאך מדינה מקלסת את המלך ואינה רואה אותו. אמר להם: כי היום ה' נראה אליכם. ויקחו את אשר צוה משה, בזריות, ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', שקרבו כולם בשמחה ועמדו לפניו. משל למי שכעס על אשתו והוציאה מביתו ולאחר ימים נתרצה לה. מיד חגרה מתניה וקשרה כתפותיה, והיתה משמשתו יותר מדי. כך ישראל, כיון שנתרצה להם קרבו כולם בשמחה. (ספרא שמיני, א).

ויעמדו לפני ה' חצר אהל מועד שהיא מאה על חמישים, והחזיקה את כל מחנה ישראל שהוא י"ב מילין, מכאן שהחזיק מועט את המרובה. (ויק"ר צו י, ט).

"וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי ה'" (ט, ה).

מעלת האחדות

על פסוק זה אמרו רבותינו, כי אם כל העדה מקרבים האחד את זולתו, ודואגים ומשתדלים לסייע אחד לשני ברוחניות ובגשמיות, אזי זוכים ל - ויעמדו לפני ה', לעמוד לפני הקב"ה.

וזהו שכתוב בפסוק שלאחריו: "ויאמר משה זה הדבר אשר תעשו וירא אליכם כבוד ה'". כלומר, אם תיווצר אחדות אמיתית בקרב שבטי ישראל בלב ובנפש, וע"י כך תזכו להשראת השכינה כאמור, או אז אני מברך אתכם שתתנהגו תמיד בדרך זו - "זה הדבר אשר תעשו, ויושרש בכם אהבה ואחוה, ובכך "וירא עליכם כבוד ה'" בכל עת ובכל שעה.

בזאת מבאר האלשי"ך הקדוש (ויקרא יט, יח) את הפסוק (שם) "ואהבת לרעך כמוך אני ה'", כי "אני" - הוא אחד מע"ב שמות, והוא שם של דין. ואמרו חז"ל (במדבר רבה, במדבר ג, ד) שבכל מקום שנאמר "ואני" - הוא ובית דינו, כי 'אני' הוא דין כאמור זה - וי"ו הוא רחמים. וזהו שאמר: ואהבת לרעך כמוך, ואז השם "אני" שהוא דין - נעשה הוי"ה - חסד גמור.

וזהו מה שאומר התנא באבות (פ"א משנה יד) אם אין אני לי - אם אין השם יתברך בבחינת דין עלי ח"ו, כי שם "אני" לא שולט עלי - אזי "מי לי" - אין שום בריה בעולם שיכולה להרע לי. ועוד, מ"י הוא עולם הבינה, ובא לומר כי חמישים שערי בינה הם 'לי' - לטובתי, ומשם אני מקבל שפע.

והנה, הגמרא אומרת במסכת יבמות (סב): שהיו י"ב אלף זוגות תלמידים לרבי עקיבא וכו'. ולכשנתבונן נראה, כי לא כתוב "עשרים וארבעה אלף" אלא "י"ב אלף זוגות". ובא ללמד, כי הצלחתם בתורה היתה האחד מכל השני, וסייעו זה לזה. אמנם, מכיון שלא נהגו כבוד אחד לשני כדבעי, נגזרה הגזירה ומתו.

מתי הסוסים יכולים לחלץ את העגלה?

כאשר נפוליאון בונפרטה כבש חלקים גדולים מרוסיה, הוא נהג מידי פעם להתייעץ עם גדולי ישראל אודות סיכויי לנצח במלחמה. מסופר, כי הוא נפגש גם עם רבי חיים מוולוז'ין. היתה זאת שעת לילה מוקדמת, כאשר הגיעו חיילי הצבא הצרפתי לחניית לילה סמוך לוולוז'ין. עיירה זו השוכנת על הצטלבות דרכים ראשיות, איננה עיר מבצר ונוחה היתה להיכבש. רוב תושביה ברחו מאימת המלחמה או התחבאו מאחורי סורג וברית. כשנכנסו שליחו של נפוליאון ושירי צבאו אל העיירה, לא מצאו בה אלא בתים חשוכים ורחובות שוממים ריקים מכל נפש חיה. רק מבית המדרש של וולוז'ין גילה קצין הצבא להפתעתו כמה קרני אור בוקעים מבעד לחלונות. הוא ניגש אל הבית, פתח את דלת בית המדרש ונכנס פנימה. והנה בקצה האולם יושב אדם זקן, בראשית שנות השבעים שלו, בידו נר דולק, וספר פתוח לפניו. היה זה ר' חיים מוולוז'ין, אשר בעת מצוקה כבעת שמחה, מצא למפלט לו את בית המדרש. כל כך היה שקוע בתלמודו שלא חש בקצין הנכנס ומתקרב אליו, אך משפתח זה בקולו הרועם, ניתר הגר"ח ממקומו.

הקצין ניסה את כוחו של רבי חיים בצרפתית, אך משהראה סימנים כלא מבין את דבריו עבר לדבר גרמנית, תוך שהוא שואל את הגר"ח אם מבין שפה זאת. השיבו רבנו, אינני בקי בה ביותר, אולם אשתדל להשיבך בשפה זו. אם כך - אמר הגנרל - אולי תגיד לי היכן גר פה הרבי שלכם, "חיים" שמו, עליו שמענו רבות כידוע צפונות ועושה נפלאות. **ענהו** רבנו: חיים, האיש המבוקש על ידיך, נמצא כאן בבית המדרש. אך מה שאמרת כי עושה הוא נפלאות, יכולני להגיד לך כי אין זה אמת. הבין הקצין כי הוא האיש המבוקש, ומיד ניגש אל העניין. המלך בכבודו ובעצמו רוצה להיפגש עמך! עליך להמתין כאן עד שיבואו לקחתך - הפטיר, והלך לו.

לא חלפה שעה, וכיתת אנשי חיל באו במרכבה קרבית מאובקת, והסיעו את ר' חיים אל אוהלו של נפוליאון המהודר אשר במרכז המחנה. בראותו את פני רבינו, המקרינים אצילות תורנית טהורה, שמח בונפרטה לקראתו, ואף הוא פתח במה ששמע כבר מיהודי המדינה, על כוחות נסתרים הטמונים בו כמחולל נפלאות. גם הפעם הכחיש ר' חיים בביטול כל קשר בינו לבין מעשי נפלאות, בסך הכל יהודי פשוט אנכי השוקד ולומד תורה, לא יותר... שוב פנה אליו נפוליאון ואמר: זה שאינך מסכים אודות סיפורי הנפלאות, ניחא, אבל שהנך איש חכם ופיקח, זאת כבר לא תוכל להכחישני. אם כן אמור לי, אפוא, מה דעתך על עתיד מלחמה קשה זו שפתחתי בה. האם כקודמותיה תסתיים אף היא בנצחון כביר, או חלילה אסון נורא אורב לי אי שם בדרכי? חשוף מחשבותיך לפני בגילוי לב וללא מורא.

פתח רבי חיים וענה: משל למה הדבר דומה? נסיך אחד עשה את דרכו במרכבה רתומה לארבעה סוסים אבירים ומשובחים, מטובי היחס והאיכות. והנה בהגיעו לתוך יער עבות, מעדו רגלי אחד הסוסים לתוך ביצה טובענית, הסוס משך אחריו גם את שלושת חבריו, והמרכבה התהפכה על צידה. כל מאמצי העגלון והמשרתים לחלצם מן הבוץ עלו בתוהו. עברו שעות אחדות והנה איכר פשוט מתקרב עם עגלתו הרעועה, רתומה לשלשה סוסים כחויים, ואף הם החלו מועדים ושוקעים בביצה. אולם האיכר שלף תיכף את שוטו, הצליף על הסוסים, אלו אזרו את שארית כוחם, ופתאום משכו את העגלה אל מחוץ לביצה, ויהי הדבר לפלא בעיני הנסיך ומשרתיו.

ניגש הנסיך אל האיכר ותמה באזניו: לי ארבעה סוסים אבירים ומיוחסים, ולך שלשה סוסים צנומים ודקים. ובכל זאת, דוקא אלו שלך נחלצו ברגע אחד מן הבוץ, ואילו שלי כבר שעות מתבוססים בבוץ ואיננו יודעים כיצד נחלץ מצרה זו?! השיבו האיכר: שום סוד מיוחד לא עמד לי להצלחה זו, אלא שסוסיך שלך טהורי גזע ומיוחסים המה, נטלת אחד מכאן ואחד משם, מהטובים והמובחרים שבכל מדינה, לפיכך כשמצליף אתה על גבם מושך כל סוס לרוח אחרת, ואינם מצליחים להתאחד למען המטרה, ואדרבה, כשמוכה האחד, שמחים לאד כל עמיתו, מה שאין כן סוסי הדלים והכחויים כולם משפחה אחת המה, אמא ושני בניה, לכן, כשמכה אני את האחד - חשים זאת גם השנים האחרים ונחלצים מיד לעזרתו.

כיוצא בזה אמר הגר"ח, בענין זה שאנו דנים בו, אתה, כבוד המלך נפוליאון, דומה הנך לנסיך ההוא, לרשותך צבא אדיר מחומש ומאומן היטב, אלא שאינו עשוי מעור אחד, מורכב הוא מצבאות אוסטריה, פרוסיה, ספרד ואיטליה, שנלוו אל הצבא הצרפתי אשר תחת פיקודך, לפיכך מתאמץ כל אחד מהם להסב לעצמו את תהילת הניצחון,

ועוד שמח בנפילת עמיתו בן ארץ אחרת, מה שאין כן צבא רוסיה, אף כי דל הוא באמצעים, כיון שבנוי הוא כמקשה אחת, מבני עם אחד הלוחם להגנת ארץ אחת - ארצו שלו, הרי כל אחד חש בסכנה המשותפת, ועושים יד אחת לחרף נפשם למען הצלתם.

מכאן, הוד מלכותו, נובע הפקפוק שלי בניצחונכם, סיים הגר"ח את פרשנותו על עתיד המלחמה. ואכן, בהמשך המלחמה נחל נפוליאון מפלה גדולה ליד מוסקבה, לאחריו נחל מפלה מוחצת במעבר הנהר ברז'ינה, כמעט כל חייליו אבדו בקרבות, הערכתו של רבי חיים התאמתה במלואה. (מורשת אבות, פרשת חוקת עמ' 122).

אתם קרויים אדם

ומעשה שהיה בשנת תרע"ב, התקיים בעיר קייב שברוסיה משפטו המפורסם של מנדל בייליס, אשר העלילו עליו שרצח כביכול תינוק נוצרי להשתמש בדמו לאפיית מצות.

כל העולם היהודי הזדעזע וחרד לגורלו של בייליס, שהיה גורלו של העם היהודי כולו. הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל פנה אז לרבה הראשי של מוסקבה - הרב מזא"ה, וסיפק לו חומר כדי להפריך את טענות הקטגוריה, אשר טענה כי התלמוד הוא המסית הראשי להריגת נוצרים.

ההוכחה הראשית של הקטגוריה, הייתה מאמרו של רבי שמעון בר יוחאי (יבמות סא.) אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם. העולה ממאמר זה - טענו הקטגורים - שרק היהודים הם בני אדם, בני גזע עליון, ואילו אומות העולם אינם נחשבים לאדם!

כתב המהר"ם שפירא לרב מזא"ה, כי עליו להסביר לקטגוריה ולחבר המושבעים, כי במאמר זה טמונה תכונה מסוימת המאופיינת בעם היהודי. כלל הוא, אמר מהר"ם שפירא, שכל ישראל ערבים זה בזה (שבועות לט.), ואם כן גורלו של מנדל בייליס למשל, שהוא גורלו של יהודי אחד בלבד, נוגע לכל העם היהודי החרד לגורלו, והעושה מיטב המאמצים כדי להסיר מעליו את הקולר. מה היה למשל יחסו של העולם הגויי, אילו היה נשפט גוי על עלילה דומה באיזו שהיא ארץ נידחת?! ברור הוא כי רק בני העיר בה מתגורר האיש, היו מגלים ענין בעלילה. שאר בני מדינתו, היו מגלים לכל היותר מעט סקרנות, ואילו אנשים שמחוץ לגבולות המדינה בוודאי לא היו מתעניינים כלל.

זהו אפוא ההבדל בינינו לבין אומות העולם, אתם קרויים אדם, מדוע? כי אם נשפט אצלנו מנדל בייליס אחד, עומד כל העולם היהודי לצידו כאיש אחד בלב אחד וכאדם אחד, ואין הגויים קרויים אדם, שכן את המילה 'איש' ניתן להטות ללשון רבים, אך למילה 'אדם' אין הטייה בלשון הקודש לרבים 'אדמים'. לאמור, כי הן אמנם 'אנשים' בלשון רבים הם קרויים, אך לא 'אדם' אחד... (ניצוצי אור המאיר, עמ' רכג).

כשדואגים לזולת - מרויחים!

הקיסר האוסטרי פנה לרב המדינה השר רבי שמשון ורטהיימר זצ"ל ואמר לו: "נקעה נפשי מהסתת השרים והכמרים, שטוענים נגד גאווה על היותכם העם הנבחר. התוכל לענות להם תשובה שתסכור פיותיהם פעם אחת ולתמיד?" ענה: "ודאי, ועוד היום!". לפי הוראתו, נערך שולחן ארוך בטרקלין המלכות. במרכזו, לכל האורך, צלחות ובהן פלחי פירות העונה. בהוראתו, שקדו צורפי המלכות על כלי הסעודה.

כל השרים הוזמנו לצפות במבחן. עמדו לאורך הקירות, והביטו בשולחן הערוך. משרתי המלך יצאו והביאו ארבעים גויים מרחוב העיר, הציבו משני צידי השולחן. והכרוז הודיע: "אין לאכול בידיים, רק באמצעות מזלג!" אבל מזלגות, אין.

המלצרים נכנסו, והניחו לצד כל אדם מזלג, ארכו כאורך חנית. הביטו בו נדהמים, איך אוכלים עם כזה כלי? המתינו המלך והשרים כרבע שעה, ושלחו את האנשים לדרכם. עוד הם יוצאים, ואל הטרקלין נכנסו כארבעים יהודים, שמשרתי המלך הביאו מהגטו היהודי. העמידום משני קצוות השולחן, והכרוז הודיע: "אין לאכול בידיים, רק באמצעות מזלג!" הביטו היהודים בצלחות הפירות, סקרו את המזלגות הארוכים, ופעלו בזריזות. כל אחד שיפד פלחים במזלגו, והושיטו נכחו אל פיו של היהודי העומד מולו. בתוך דקות מספר, התרוקנו הצלחות, וברכו ברכה אחרונה **"הבנתם** מדוע אנו העם הנבחר?", אמר השר לחבריו המשתאים, "משום שאנו פועלים כאיש אחד, ודואגים איש לרעהו...!" (הגדה של פסח, "והגדת").

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'" (ט, ו).

קיום מצוות השם גורם להנהגה נסית

יש לשאול: מהו "זה הדבר", ולמה הכוונה בזה?

ובדרך רמז ביאר הרב "עוד יוסף חי", כי ידוע שיש מיני הנהגות של השם יתברך בעם ישראל, השגחה נסית שעליה התפלל משה (שמות לג, טז) ונפלינו אני ועמך, כי בדרך נס רואים בזה את כבודו של עם ישראל. והנהגה השנית היא השגחה אשר באה בדרך הטבע ועם ישראל רצו שתמיד ינהגו אתם בדרך נס, כי בזה יהיה ניכר כבודם וחכיבותם. לכן אמר להם משה: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אם אתם רוצים הנהגה נסית - זה תלוי במעשיכם, אם תקיימו את מצוות ה' בשלמותן כנתינתן מסיני, כלומר: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, אזי - וירא אליכם כבוד ה' בגלוי, שתהיה הנהגה נסית שעל ידה יהיה ניכר כבוד ה', אבל אם תקיימו את המצוות על ידי תערוכת פניות אישיות, אזי הנהגת ה' תהיה מכוסה בטבע ולא תהיה ניכרת.

ובזה מתיישבים לנו כמה ענינים. הנה הגמרא (ביצה טו:) אומרת על הפסוק (נחמיה ה, י): כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר רבי יהודה משום רבי אליעזר ברבי שמעון: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע. ואילו במקום אחר (שבת קיח.) אמרו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, וכיצד יתיישבו שני המאמרים? אך על פי האמור יובן, כי ההנהגה שלא ע"פ דרך הטבע, "ואני פורע" יכולה להיות רק כאשר אנו עושים את המצוות כנתינתן מסיני, שאז מתקיים בנו וירא אליכם כבוד ה'.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'" (ט, ו).

תחשבו בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה'

יש לדקדק על איזה צווי הכתוב מדבר, אם נאמר שהציווי הוא על אהרן שיקרב אל המזבח וכו', אם כן צריך לומר "תעשה" ולא "תעשו".

אלא, הציווי מכוון לעם ישראל שיהיו שלמים בעבודת ה' יתברך. כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים טז, ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד". שעל ידי כך זוכה האדם שלא ימוט דבר העומד מימינו שהיא התורה, וכשהשכיל משה כמה מעשה זה חשוב, אמר לבני ישראל אם תהיו מעריכים בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה' יתברך, אז: וירא אליכם כבוד ה' (אור החיים הקדוש).

כוונת הלב רצויה כשמעורבת במעשה טוב

ועוד יש לבאר, שכך כוונת משה לבני ישראל באומרו "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו", לרמוז שצריך האדם לעבוד את הבורא יתברך במעשה, ולא כאותם טיפשים שאומרים: מכיון ש"רחמנא ליבא בעי" (זהו הקדוש פר' כי תצא רפא:) ו"מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה" (ילקו"ש ישעיהו שצ"ה), לכן אין צריך לטרוח לעשות המצוה בפועל, כגון ללבוש ציצית ותפילין, ולתקוע בשופר, ולישב בסוכה, ולטול לולב וכיוצא, אלא די לקיים כל אלו המצוות בכוונת הלב, כי "העיקר הלב" ובאמת, כל הדיבורים הללו דברי שוטים הם, משום שכוונת הלב רצויה לפני הקדוש ברוך הוא דוקא כשתהיה עם המעשה, וכשאינן מעשה - לא הועיל כלום.

משל לאחד שאמר לאשתו: תבשלי לי תרנגולת שתהיה ממולאת בבשר ואורז טעים, ובשלה לו ואכל. אמר לה: טוב התבשיל, אך לא היה ערב לי מילוי התרנגולת כל כך מפני שלא היה בו תבלין. אמרה לו: מחר אני אעשה כן. אך מכיון שהיתה תמימה יותר מדי, למחרת, במקום למלאות את העוף באורז ובשר, עשתה את כל המילוי בתבלין והביאה לפניו שיסעד לבו במאכל הזה. והנה כשפתח את התרנגולת מצא שממולאת היא בתבלין בלבד, וגם העוף נתקלקל מרוב חריפותו של התבלין שהיה הרבה. אמר לאשתו: מה עשית? ענתה ואמרה: בגלל שאמרת לי שערב לך התבלין הזה, לכך עשיתי לך את כל המילוי בהם בלבד, בכדי שיהיה לך עונג רב. אמר לה: שוטה! התבלינים האלו ערבים רק אם יהיו מעורבים עם בשר ואורז, אבל לבדם אינם מאכל כלל.

והנמשל הוא, שכוונת הלב רצויה וערבה לפני הקדוש ברוך הוא רק אם תהיה מעורבת במעשה הטוב, אבל כשיש מחשבה טובה בלי מעשה היא לא שוה כלום... (בן איש חי דרושים).

זאת ועוד, אם יאמר אדם: קודם אלמד טעמי המצוות ואחר כך אקיימם, הרי לא יספיק לקיים את כל המצוות, כי זה דומה לאדם שמחליט לברר כיצד הדיבור עובר דרך החושים של הטלפון ונשמע למרחוק, ועד שלא ידע כיצד זה

פועל, לא ישוחח דרכו עם אף אחד. לא כן החכם, קודם מתחיל לקיים את המצוות ותוך כדי כך לומד את הטעמים, וזהו מה שאמר משה "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" - העיקר העשייה. ואכן, כך הוא דרך החכם שאמר עליו בעל ההגדה: חכם מה הוא אומר? "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלהינו אתכם". החכם קודם מתעניין על כל סוגי המצוות מה עליו לקיים, ואפילו מצוות שהם כחוקים שאין השכל מחייבן ואף מוזרים בעיניו מבקש הוא קודם לקיימן. ולאחר מכן הוא מתבונן בטעמי המצוות, ואף אם לא עלה בידו - שכר גדול מצפה עבורו, כי כל מעשיו לכבודו של ה' יתברך. משל למה הדבר דומה? למלך שאמר לארבעה ציירים שכל אחד יעשה לו ציור יפה תוך חודש ימים בכדי לתלותם בארבע קירות הארמון, שלושה מהם עשו ציור נפלא, הרביעי הלך לטייל והסיד דעתו מצווי המלך. וביום האחרון. כשראה האיש הבטלן את שלושה הציירים שעומדים על שלושת קירות הארמון, קנה מראה גדולה והעמידה בדופן הרביעי, ובכך נראו שלושת הציירים במראה, וחשב שמעשהו חשוב משלושת הציירים. כשראה המלך את מעשה הטיפש הזה, הניח על יד כל קיר מתנה הגונה כל אחד לפי ערך הציור שלו, ואז השתקפו המתנות במראה של הטיפש, מידה כנגד מידה.

כן הדבר, כשמלכו של עולם מצוונו לעשות מצוה, ואנו מזדרזים להספיק בזמן המועט שיש לנו בעולם הזה לקיים את כל המצוות כרצונו יתברך, אז שכר רב מצפה עבורנו. אבל מי שישב בטל, ויתפאר במצוות שאחרים עושים לא יקבל שום שכר, וייענש על החוצפה הגדולה הזאת שלא התייחס לציוי מלכינו (המגיד מדובנא).

"קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חֲטָאתְךָ וְאֶת עֹלֹתְךָ" (ט, ז).

אהרן כיפר על אדם הראשון

אהרון הכהן היתה כוונתו לשמים שלא יהרגוהו כמו שהרגו לחור, ואז יהיה חרון אף גדול אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, ואין תקנה לישראל ח"ו. וזהו שאמר: ועשה את חטאתך כי מצד אחד חטאת, אבל מצד שני - ואת עולתך, שבוה עצמו יש לך מעלה וזכות גדולה. ויומתק יותר במה שאמר האר"י ז"ל, שאהרן תיקונו היה ליהרג לכפר על אדם הראשון, ועל כן בא בגלגול עלי. וזהו שאמר: את חטאתך, חטא שנוגע לך לנשמתך. ועם כל זה: ואת עולתך, במעלות אחז שהצלת את ישראל.

וכתב בספר "חכמת המצפון" (מאמר סז), כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ולא ירדה שכינה, אמר: יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה. אמר למשה: משה אחי, כן עשית לי כשנכנסתי והתביישתי. מיד נכנס משה ובקש רחמים, וירדה שכינה לישראל.

טבע האדם, ששותפים שאין עסק מצליח, כל אחד תולה הכשלוך בחברו. ואילו אם העסק מצליח, כל אחד תולה ההצלחה בעצמו. ואילו כאן אצל משה אהרן וישראל, כאשר לא שרתה השכינה - כל אחד תלה הכשלוך בעצמו. אהרן אמר שהאשמה תלויה בו כי הקב"ה כועס עליו, בני ישראל נכלמים ואומרים שהאשמה תלויה בהם, מפני מעשה העגל. ואילו משה אומר כי אם השכינה יורדת, הרי זה בזכות אהרן.

לזקוף את ההצלחה לזולת

ועל אותם המצליחים ולא זוקפים את כל הצלחתם לעצמם, אומרת הגמרא (חולין נט.), מעשה בכבש שהובא לבית ריש גלותא והיו רגליו האחרונים פסוקים, בדק אותו רב בצומת הגידים והכשירו, וחשב לאכול ממנו מעט. אמר לו שמואל: האם אינך חושש שמא נשכו הנחש ואסור משום סכנת נפשות? אמר לו: מה תקנתו? שים אותו בתנור והוא יבדוק את עצמו. הניחו בתנור, והיה נופל חתיכות חתיכות [כי אכן היה מורעל מהארס]. קרא שמואל על רב (משלי יב, כא) לא יאונה לצדיק כל און. קרא רב על שמואל: כל רז לא אניס ליה. רב ניצל על ידי שמואל ממות ומאיסור, ואילו שמואל קרא על רב לא יאונה לצדיק כל און! (אור חדש, ב).

"וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם" (ט, כג).

מדוע פירק משה את המשכן ובנאו בימי המילואים

כתב רש"י - אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים ז, יז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. לפי שכל שבעת ימי המילואים, שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו, כל הטורח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל. לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (פסוק ו), אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותי ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

טעם נוסף ומענין כתב בספר עיטורי תורה דהנה ידוע דכל כונת ה' יתברך ומטרת בריאת העולם היתה כדי שהשכינה תדור עמנו בעולמות התחתונים כביכול. אבל בגלל הדורות הראשונים שהכעיסו לפניו, עלתה השכינה עד לרקיע השביעי. ואח"כ כשהתחיל עולם התיקון, ע"י שבעה דורות, והם: אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם ומשה, נמשכה שוב הקדושה לארץ, ככתוב (שמות יט, כ): "וירד ה' על הר סיני".

אלא, שבחטא העגל שוב עלתה השכינה לרקיע השביעי, ומשום כך, היה משה מקים את המשכן ומפרק אותו בשבעת ימי המילואים, כי עוד לא נשלם התיקון הגמור. אבל ביום השמיני, שכבר נשלם התיקון, הוקם המשכן מבלי לפרק אותו שוב. ולכן כתוב שאותו היום היתה שמחה לקב"ה, כיום שנבראו בו שמים וארץ (מגילה י:), כי אז חזר המצב לקדמותו, כפי שהיה ברצונו יתברך בזמן בריאת העולם, והוא שידור עמנו בעולמות התחתונים. (אמרי חן).

"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל הָעַם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ט, כד).

י"א פעמים ירדה אש משמים

בכל המקרא כולו מצאנו שתיים עשרה פעמים שירדה אש מן השמים. והמעניין, כי במחצית מהמקרים, היתה ירידת האש לטובה, ובמחצית האחרת של המקרים היתה האש לרעה.

לטובה:

- א. ביום השמיני למילואים.
- ב. קרבנו של גדעון (שופטים ו).
- ג. קרבנו של נח (בראשית ח).
- ד. קרבנו של דוד המלך (דברי הימים א, כא).
- ה. קרבנו של שלמה המלך (דברי הימים ב, ז).
- ו. קרבנו של אליהו הנביא (מלכים א, יח).

לרעה:

- א. האש שהמיתה את נדב ואביהוא (ויקרא י, ב).
- ב. האש שהמיתה את המתאווננים במדבר (במדבר יא, א).
- ג. האש ששרפה את מאתיים וחמישים האנשים שהצטרפו לעדת קורח (במדבר טז).
- ד. - ה. האש שירדה פעמיים מן השמים ושרפה את שרי החמישים של אחזיה וחמשיהם, אשר נשלחו לתפוס את אליהו הנביא (מלכים ב, א).
- ו. האש שנפלה מן השמיים ופגעה בצאן ובנערים של איוב (איוב א).

"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל הָעַם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ט, כד).

אוריאל נראה בשלהבת על המזבח

כתב בזוהר הקדוש (פר' צו לג.): בוא וראה, "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה". אמר רבי יהודה, זה אוריאל שנראה כשלהבת אש על המזבח, כמו שלמדנו שהיה רובץ על הקרבן, ואז השמחה היתה בכל, כי נתקבל ברצון. כמו שנאמר: "וירא כבוד ה' אל העם".

וצריך לידע, כי אותם האנשים המתפללים ומחברים אותיות ותיבות, ולבם כל עמם ומחשבתם זרה, והקרבן פיגול הוא לא יצא לקרבן אשה לריח ניחוח לה'. וכשתצא נשמתם, יבא מלאך ה' ומגרופית של אש בידו, ותוחב האותיות שהיה מבליע אל פיו ואומרם בלא כוונה, ומשליך למקום פסולי המוקדשים, והוא כאילו הקריב אש זרה. (מוסר חכמים).

"וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרָן נָדָב וָאֶבִּיהוּא אִישׁ מִחֶתָתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ" (י, א).

מעשיהם של נדב ואביהוא

אמרו רבותינו ז"ל, חמשה דברים היו בהם וסימנם א"ש זר"ה, אשה לא היתה להם, שתויי יין היו, זרע ובנים לא היו להם, רחיצת ידיים ורגלים לא קיימו, הורו הוראה לפני רבם ונתחייבו מיתה. (מי מנחות).

משה ואהרן היו הולכים לפני הקהל, ונדב ואביהוא אחריהם. אמר נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים אלו, ואנחנו נהיה ראשי הדור ומנהיגיו. ומכיון ששתק אביהוא - נענשו שניהם. אמר הקב"ה: הזקנים נושאים הרבה על כתפיהם.

וזה הרמז: ויקחו בני אהרן איש מחתנו, בתחילה לא היו בכלל 'איש' ורצו להיות בבחינת איש, וזהו שאמר התנא (אבות פ"ב משנה ה) במקום שאין אנשים השתדל להיות איש. 'אנשים' כלומר, חשובים. וכאן רצו בני אהרן להיות כמשה ואהרן.

מחתת"ו - אותיות תחת משה ואהרן. "ויתנו בהן א"ש" נוטריקון: איבה שנאה, ולכן מה שהיה בידם ניטל מהם. זהו שאמר התנא (אבות פ"ד משנה כא) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. וזהו שכתוב "ויקחו בני אהרן" שלקחו עצה רעה לעצמם, שהורו הוראה לפני רבם ונתחייבו מיתה. "אשר לא צוה אותם", שלא ניתן להם רשות, לא מהקב"ה ולא ממשה ואהרן.

מעשה נורא עם מהר"י בן לב

ובענין זה של כבוד רבו וחומרת המזלזל בכבוד חכמים נביא כאן את אגרת החלום המפורסמת, שנכתבה על ידי הגאון הקדוש רבי מרדכי מאושמינא, שהיה בעל מופת מפורסם בכל גלילות ליטא. וכפי שהובאה בספר "ילקוט לקח טוב" על הפרשה.

האיגרת נסובה על מעשה שאירע בשנת חמשת אלפים ש"ה, בעיר סאלוניקי. איש בליעל אחד, שרבי יוסף בן לב הוציא פסק דין נגדו, פגש את המהריב"ל ברחוב וסטר לו על לחיו לעיני קהל ועדה, ואף אחד לא מחה בידו, משום שהיה עשיר גדול, תקיף ואלים. כאשר הגיע המהריב"ל לפני החנות של בשם אחד, קרע את בגדיו ואמר: שומו שמים על זאת. באותו לילה נכנס הבשם לחנות וראה שם עכבר. כאשר ניסה להתקרב אל העכבר כשנר בידו התלקחה הסחורה שבחנות, ופרצה דליקה גדולה. באותה שריפה עלו באש כחמשת אלפים בתים של יהודים, וכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות. ומספר ההרוגים הגיע לשלש מאות וארבעה עשר, כמנין שד"י.

באותו זמן, כבר נודע שהמהריב"ל חיבר ארבעה חלקים שאלות ותשובות ושיטות וחידושים על כמה מסכתות, ועל כמה עניינים קשים מרש"י ותוספות והפוסקים; הר"י"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הר"ן, ובעל הטורים, ורבנו ירוחם, וביתר האחרונים בפלפול עצום וגדול.

וזה דבר האיגרת:

ב"ה יום ו' כ"ח שבט תרמ"א, פה קהילת בוטען.

שלום וישע רב לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי, הלא הוא הרב הגאון החריף ובקי סיני ועוקר הרים, הרב הצדיק ועניו המפורסם כבוד קדושת שם תפארתו, רבי פנחס מיכאל הרב דקהילת קודש אנטיפאלע.

אחרי דרישת שלומו הטוב כבוד תורתו הרמה, הנני לספר מעשה נורא, ומסתמא לא יגלו לשום אדם בעולם, רק יצניעו במקום שאין יד אדם שולטת בו, או יקרעו אותו לקרעים באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם.

בליל ערב יום כיפור, בלומדי אז שיעור הקבוע לי נפלה תרדמה עלי וישנתי. בחלומי, בא אלי איש הדר בתואר פנים וזקנו מגודל. בהביטו אלי נרתעתי, ואחז בידי ואמר: מה לך נרדם, קום קרא אל אלקים. ונרתעתי מאד, ואיקץ והנה חלום. ואמרתי חלומות שוא ידברו. בכל זאת היה לבי נוקפי, וחרדה גדולה נפלה עלי, והלכתי לישון עוד על מיטתי, והנה בחלומי בא אלי עוד פעם איש הדר הנ"ל, ועוד שני אנשים עמו. ואמרו לי שני האנשים: תדע שזה חלום אמת, ולא תאמר נואש, ונשתוממתי מאד.

אז קרא אלי איש הקדוש הנ"ל ואמר לי: הוזה מפשפש במעשיך, כי אני בשליחות מעולם העליון בא אליך. אז התחזקתי ואמרתי לו: באיזו שליחות באתם אלי. ומחמת הקול הגדול שדברתי עמו הקיצותי משנתי, וארא והנה חלום. ואמרתי עוד הפעם: החלומות לא מעלין ולא מורידין. בכל זאת, מחמת שהיה לבי נוקפי, נפלה חרדה עלי ולא ישנתי עוד בלילה הזה.

וביום כיפור בכיתי מאד בכיה גדולה שלא הורגלתי בה מעולם, ולא ידעתי מה זו הבכיה שאני בוכה כל כך. ואמרתי בלבי: אפשר מחמת החלום הנ"ל אני בוכה, כי לב וכו'. ולא היה לי חלום עוד, עד שמיני עצרת. אז ישנתי בלילה תוך הסוכה כמנהגי, ובאמצע שנתי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל בבגדים לבנים, ונרתעתי בהביטי אל גודל יופיו ומראהו הנורא מאד.

ואז קרב האיש ואמר אלי: הבכי שבכית ביום כיפור הועיל מאד, עד ששלחוני להבינך ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה. אז אמרתי לו: לא ידעתי מה אתקן ומה היא הגזירה. ושתק האיש הנ"ל ועמד בשתיקתו ערך רבע שעה, ואז התחלתי לבכות מאד בחלומי ואמרתי: לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי, עד ששלחו לי שלוחים מעולם העליון. ובכיתי הרבה מאד בחלומי, ומחמת גודל הבכיה הקיצותי משנתי.

ובהקיצתי לא אמרתי עוד שזהו רק חלום ודברים בטלים, כי ראיתי אשר דבר הוא. וביום שמיני עצרת הייתי בשמחה גדולה מאד, ולא ידעתי אז מה השמחה אשר מעולם לא היתה לי שמחה כזו. ובליל שמחת תורה כאשר ישנתי על מיטתי, באמצע שנתי בחלומי, והנה בא אלי עוד איש הדר הנ"ל. זיו תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אלי ואמר: עד מתי יהיה לי טרחה עבורך לילך אצלך ממקומי הנכבד. ואז התחזקתי ואמרתי לו: בזכות התורה ובזכות התנאים והאמוראים שלמדתי אותם ויגעתים בס, הנני אבקש מכם להגיד לי כל ענין השליחות שלכם, ולבאר לי בביאור יפה שאוכל להבינם.

ואז הלך אתי לחדר יפה ונעיים מקושט בתכשיטין ולא תשבע עין מלראות זאת, ואמר לי: שב בני שב, ואגלה לך ענין סתר והשליחות שלי. וישבתי על כסא אחד, והוא ישב אצלי ואמר לי הנני מגלה לך סתרים:

תדע שאני מהר"י בר לב, ובעת שהייתי בחיים בזה העולם, ישבתי על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו. ובאו אלי שני אנשים בדבר איזה משפט ויצא אחד מהם חייב, ולא רצה לציית לדין מחמת שהיה איש אלים. ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הנ"ל שיצא חייב מאתי והכה אותי על לחיי, וענין זה חקוק על עצמותיו עד היום, ואין לו שום תקומה עד היום. ונגזר עליך שאתה מיוצאי צאצאיו לתקן אותו, ותהיה לו תקומה על זה. ואז נרתעתי והשתוממתי, ונשארתי כאבן דומם ערך רבע שעה.

ולאחר זה נגע בפי המהריב"ל ואמר לי: מה זה שתקת. ואז התחלתי לבכות מאד, ואמרתי: לא ידעתי כמה אתקן אותו, כי אין לי ידיעה בייחודים וכוונות. אז אמר לי המהריב"ל: תדע שכך נגזר עליך אשר תקנה הספר שו"ת מהר"י בן לב ותלמוד אותו בקביעות, עד שיהיה שגור בפוך מראשו ועד סופו, ואז תהיה תקומה גדולה אליו ויוכל לעלות ממדרגה למדרגה. אמרתי לו להבין מהו ממדרגה למדרגה. ואמר לי בלשון רכה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך.

אמרתי לו: כמה אלמוד התשובות הנ"ל שיהא שגור בפי. אמר לי: לא פחות מארבע שנים. ואז אמרתי לו: אין לי תשובות מהר"י בן לב. ואמר לי: תבקשם ותמצאם לקנות. רק דבר אחד אני מגלה לך, אשר אתה מוכרח לקנותם דוקא אצל הרב דאנטיפאלע שיש לו תשובות הנ"ל. ואמרתי לו: מדוע דוקא אצל הרב הנ"ל, ובתוך אמירה זו הקיצותי משנתי ונרתעתי מאד. ואז אמרתי בליבי כי אפשר זהו דבר בטל לקנותו דוקא אצל הרב הנ"ל. אפשר די לקנות אותו במקום אחר.

ובין כה וכה נתרבתה עלי טרדת העיר, והתחלתי לבקש איזה אנשים ששיגו עבורי לקנות הספר הנ"ל. ומזה כשני שבועות בחלומי, בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל. ואמר לי בדברים קשים: למה תמתין לתקן שליחות. ואמרתי לו: הלא אני מבקש אותו לקנות. ואמר לי: הלא הזהרתי אותך לקנות דוקא אצל הרב דאנטיפאלע. ואמרתי לו: מה טעם בזה. ואמר לי: מחמת ששימשת את הרב דאנטיפאלע זכית בזה להיות שליח אליו, ואגלה לך ענין זה. תדע, אשר גם על הרב הנ"ל יש איזה דברים למעלה, כי הוא הכין את עצמו להדפיס ביאורים על הש"ס תמורה ומעילה (וזה איני זוכר איך אמר לי לתמורה ומעילה או מעילה בלבד), ולא קיים הכנתו. על כן מוכרח הוא גם כן לתקן זה, והמעות שיקבל ממך עבור המהריב"ל, יתחיל להכין את עצמו להדפיס הנ"ל. ואמרתי לו: מה ענין זה לזה. ואמר לי: בהדי כבשי דרחמנא למה לך. וחזר וצעק בקול: תראה למען השם לקיים אזהרתי תיכף ומיד, ולא תשנה מכל דברי אף כקוצו של יו"ד, ואז יהיה טוב לך וגם לאחרים. מחמת הקול, הקיצותי משנתי.

למחר, היה ברצוני לשלוח שליח מיוחד אליכם לספר כל הענין, רק התעכבתי מעט מחמת צרכי ציבור שהיתי טרוד בהם מעט. ובשבוע שעבר בלילה כשהתחלתי לישון, מרוב צערי ויגוני על זוגתי שנחלתה בחולי גדול, בא אלי עוד הפעם המהריב"ל ואמר לי בקול: "תדע שזוהי אזהרה אחרונה שאני מזהירך, וחולי זוגתך לך האות מחמת זה שנתעצלת באזהרתי, על כן תראה למען השם תיכף לשלוח להרב הנ"ל דוקא, ותקנה ממנו התשובות שלי ותלמוד עד שיהא שגור בפוך כמעט בעליפה. ואז הקיצותי משנתי בחרדה גדולה, והתחלתי לשכור שליח מיוחד אל כבודכם.

רק נודעתי, שהמוסר כתב זה נוסע אל כבוד תורתו הרמה באיזה דבר ענין. על כן מורי ורבי, חמלו נא ורחמו נא עלי לפרוש כנפי החמלה עלי לשלוח לי התשובות מהריב"ל, ומעות כמה שירצו אסלק לכם עבורו, רק לשלוח לי ואתחיל לתקן התיקון. זוגתי מאד בסכנה גדולה, ה' ירחם עליה, אבקש מכבוד תורתו הרמה להתפלל עליה. **ידידם** עוז בלב ונפש, הכותב מעמקי הלב בדמעות שלישי.

מרדכי החונה פה קהילה הנ"ל.

"וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (י, א).

כווננו למידת הדין

ויש להבין, מהי אש הזרה הלזו? אלא, שנדב ואביהוא היו צריכים לכוון לשם המיוחד [מדת הרחמים] והם כווננו לשם של מידת הדין. והכוונה הזו - היא האש הזרה של מדת הדין שפגעה בהם, במקום 'אשה לריח ניחוח' שהוא מדת הרחמים. וכל זאת, בגלל שהם חשבו שיוכלו להסתייע במידת הדין לבד בלי סיוע של מידת הרחמים. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 245, על דברי הרמב"ן ויקרא י, ב).

ויש מפרשים כי ישנם שני סוגי אש, אש של מעלה ואש של מטה. כלומר, האש של מעלה היא מידת הדין של הקדוש ברוך הוא, שהיא בעלת ביקורת נוקבת מאוד, והאש של מטה היא ההתעוררות וההתלהבות של האדם לקדושה. **וכאשר** האש של מעלה [מידת הדין] יורדת ומוצאת את האדם בהתלהבות בעבודת ה' טהורה לחלוטין, אינה מסוגלת לפגוע בו, כיון שהאש של מטה חזקה יותר. אבל אם ההתלהבות היא רק חיצונית ואינה פנימית וטהורה, אזי האש של מעלה גוברת, ונעשה דקדוק הדין והתוצאות ח"ו חמורות.

נדב ואביהוא, אכן הקריבו מתוך התלהבות נפלאה ומתוך כוונה פנימית טהורה, אלא שהיה חסר להם שמץ דק מן הדק במידת הענוה, וכפי שאמרו חז"ל כי אחד מן הטעמים לסיבת מות בני אהרן היא שלא נשאו עצה זה מזה והורו הלכה בפני רבם. ולכן כשירדה אש של מעלה, ומצאה שחסרה ההתלהבות של מטה במשהו, דקה מן הדקה, אז קרה מה שקרה, ומיתתם כיפרה על כלל ישראל. (מכתב מאליהו שם, ע"פ הזוהר הקדוש). **"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'"** (י, ב).

כמה טעמים למיתת בני אהרון

כמה דעות נאמרו לסיבת מיתת בני אהרון, ונמנה כאן עשרה מהם:

א. שנכנסו לפני ולפנים, מה שהיה מותר רק לכהן גדול. ב. שהקריבו אש זרה. ג. שהיו שתויי יין בשעת עבודת הקרבנות. ד. שהיו מחוסרי בגדים. ה. שלא נשאו נשים. ו. שלא נשאו עצה זה מזה, והוא סימן להעדר מידת הענוה. ז. שהורו הלכה בפני רבם, והמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, משום שיש בזה זלזול בכבוד רבו. ח. שאמרו: מתי ימותו שני זקנים הללו [משה ואהרן] ואנו ננהיג את הדור. ט. שנהנו מזיו השכינה. י. כי אמר הקדוש ברוך הוא "בקרובי אקדש", כי הצדיק לוקה בעון הדור (ע"פ ויקרא רבה ומדרש תנחומא, עיין מכתב מאליהו שם).

הקדים אהרון כבוד חמיו ולכן נענשו

סיבה נוספת למיתת נדב ואביהוא, היא משום שהם נקראו על שם אבות אביהם ואימם. נדב, על שם אבי אמו אלישבע בת עמי-נדב. ואביהוא, כלומר: אבי-הוא, היינו אביו של אהרן. ובשביל שהקדימו שם אביה של האשה לפני שם אבי הבעל, לכן נענשו ומתו גם שניהם. ועל פי זה למדנו, כי יש זלזול לאב אם יקדים את שם חמיו לבן הבכור. (שו"ת שדה הארץ ח"ג יו"ד סי' כ"ב בשם רבו בעל פרי הארץ שהביא כן ממדרש חז"ל, הובא ביביע אומר אבן העזר ח"ב סי' ז' במילואים).

כוונת נדב ואביהוא היתה לטובה

כתב הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות, מאמר חקור דין פט"ו) כי טעותם של נדב ואביהוא באומרם מתי ימותו שני זקנים הללו, היתה כי חשבו שמעלת משה ואהרן גדולה מאוד, ולכן ראויים הם להסתלק להיות למעלה כמו חנוך ואליהו. והיה זה בעקבות שראו את מלחמת עמלק, שאז משה רבינו התקרב לעולמות העליונים בכדי להפיל את השר במרום ושיתף עמו את אהרן וחור.

והנה בחטא העגל נסתלק חור ונכנס נחשון במקומו, ואף הוא מת באותה שעה, ונגזרה גזירה גם על אהרן, ומאז גזר משה על עצמו לכפר על בני ישראל. לכן בראותם זה אמרו, כי יהושע מכניס לארץ, וידעו כי יהושע הוא פני לבנה הצריכה סיוע מאלעזר בכדי להציל מחרב נפשנו במלחמת שבעה עממין, כדכתיב (במדבר כז, כא): ולפני אלעזר

יעמוד, שהוא כהן גדול, וגם צוה לו שיהיה משוח מלחמה. על כן חשבו נדב ואביהוא כי הם יכולים להנהיג את ישראל יחד עם יהושע ונחשון, והם לא ידעו שהדברים מכוונים אל אלעזר ופנחס שיכניסו את ישראל יחד עם יהושע וכלב לסוף ארבעים שנה, כי לא הוצרך לנחשון - אלא להגן מנחש שרף בתחילת כניסתם למדבר, אבל פנחס וכלב הוצרכו אחר כך להציל את באי הארץ מיד כלב ופי אריה. (ילקוט הראובני).

מתו בגלל קרבתם להשי"ת

אולם, אם אכן נדב ואביהוא נענשו מסיבות הנ"ל, כיצד מתבארים דבריו של משה שאמר לאחר מכן: "הוא הדבר אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש" וגו', ופירש רש"י - אמר משה לאהרן עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך? **ברם**, אמת הוא שנדב ואביהוא נתעלו מכולם, כפי שנאמר "בקרובי אקדש", כלומר שהם הגיעו לשיא הקרבה אל ה' יתברך והשלימו את תיקונם בעולם הזה. אמנם, אם הקדוש ברוך הוא היה לוקח את נדב ואביהוא באופן פתאומי ללא שום סיבה. העם היה תמיד מיצר ודואג, מדוע נלקחו מאיתם נדב ואביהוא הצדיקים? לכן גלגל הקדוש ברוך הוא שנדב ואביהוא יעשו חטא קל מאוד, ואז תהיה סיבה ללקיחתם מן העולם, כי הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכא; ויקרא רבה כו, א) ומתוך כך הבינו כולם כי בהשגחה פרטית נענשו נדב ואביהוא. (מהג"ר שלום משאש זצ"ל).

גלגולי נדב ואביהוא

נדב ואביהוא נתגלגלו בפנחס. ומה שנתגלגלו בפנחס והוא איש אחד, ולא בשני בני אדם, משום שהיה כל אחד רק פלגא דגופא, הואיל ולא נשאו נשים. (זוהר הקדוש פר' אחרי דף נו:).

באליהו הנביא נתעברו נשמת נדב ואביהוא בחייו בסוד העיבור, וכשלא רצה [פנחס שהוא אליהו] ללכת ליפתח ונהרגה בתו, על ידי כך נענש ופרחו ממנו נשמת נדב ואביהוא. כי הנשמות הבאים בחיי האדם בסוד העיבור יכולים לברוח, מה שאין כן נשמה הבאה על ידי גלגול, דהיינו ביצירתו, אינה פורחת ממנו עד יום מותו. (ילקוט ראובני שמיי עמוד 27 בשם מקובלים).

כיצד נתקנו נדב ואביהוא

ויהי נ"א פי שנים ברוחך אלי, (מלכים ב ב, ט). ראשי תיבות: נדב אביהוא שהיו משרש קין, ובמקום (בראשית ד, ה) "אל קין לא שעה" נהפך באלישע אל-שע[ה], כי כאן נתקן. ועיקר נשמת אלישע היה משרש יוסף, אלא שנתערבו בו נשמות נדב ואביהוא, פנחס זכה להכניע אף וחימה בשיטים, ובזה זכה שבאו לו שתי נשמות של נדב ואביהוא, וזכה שנעשה מלאך, כמו שכתוב (שופטים ב, א): ויעל מלאך ה' - זה פנחס, ממדרגה למדרגה. מן הגלגל - רוצה לומר מצד שני גלגולי נשמות הנזכרים. אל הבוכים - לעולם האופנים שאומרים (יחזקאל ג, יב) ברוך כבוד ה' ממקומו, ר"ת בכ"ם. (ילקוט הראובני, ע"פ מגלה עמוקות אופן כ"ה).

פנחס ואליהו תקנו חטא נדב ואביהוא, הם הגיסו דעתם כלפי מעלה, ובאליהו כתיב (מלכים א יט, יג) וילט פניו באדרתו. הם נענשו על הקריבה, ופנחס פירש מן הכהונה גדולה כמה שנים, ועלי נכנס תחתיו. ואף אליהו לא שימש בהר הכרמל אלא במצות ה'. הם הקריבו חולין בעזרה, ואליהו הקריב קדשים בחוץ על פי הדבור. ומה שפגם פנחס שלא הלך אל יפתח ונסתלקה ממנו השכינה, כנגדו הלך אליהו לבקר את חיאל בית האלי ושרתה עליו רוח הקודש. (ילקוט הראובני).

נדב ואביהוא התחייבו מיתה במעמד הר סיני

המדרש (ויקרא רבה פרשה כ, ס"י) אומר, כי נדב ואביהוא התחייבו מיתה כבר בזמן מעמד הר סיני. אלא שהקב"ה לא רצה לערב את השמחה, ולכן לא העניש אותם מיד והמתין להם עד עכשיו. ויש לשאול: א"כ מדוע נפרע מהם עכשיו ביום השמיני למילואים, והלוא גם כעת הוא יום של שמחה, ולמה עירב את השמחה שלהם? אלא אומר המדרש שם, שאמר הקב"ה: אם אני ממיית אותם עכשיו אני מערב את שמחת התורה, לכן אמתין להם לאחר כך ליום שמחתי - מוטב יהיה כן ביום שמחתי ולא ביום שמחת התורה!

ועדיין יש לשאול: מדוע לא המתין עוד לאחר סיום הכל, שלא יהיה בכלל בזמן של שמחה, וכך לא יערב גם את השמחה שלו?

אלא, עונה המגיד מדובנא על כך במשל. מלך אחד, תיקן וסידר בעיר אחת את כל צרכיה, והודיע לכל התושבים, כי מי שיש לו השגה על עוד דבר שחסר בעיר שיואיל להודיע למלכות על כך, ותיכף ומיד ימלאו את בקשתו. בא

אחד ואמר, כי באמת הכל טוב ויפה, אלא שחסר בעיר פרופסור מומחה לכל המחלות, בכדי לרפאות את בני העיר בעת הצורך. המלך קבל את הבקשה, ומיד שלח להביא מעיר אחרת פרופסור גדול.

כאשר בא הפרופסור לעיר, עשו לו כל התושבים קבלת פנים ויצאו לקבל אותו. בעת קבלת הפנים, שמע הפרופסור כיצד אחד אומר לחברו: מעכשיו כבר איננו צריכים להיזהר בבריאותנו, ומעתה ניתן לאכול כל מה שרוצים, ואם תהיה בעיה - נלך לרופא ונהיה בריאים!

מששמע הפרופסור כך, אמר אם כך לא תהיה לי מנוחה, הכל יום יבוא אלי מאות אנשים ולא ידאגו לשמור על בריאותם. מה עשה? כאשר הגיע אליו החולה הראשון נתן לו מרשם תרופות, ואכן החולה התחיל לקחת את התרופה, אלא שככל שנטל את התרופה נעשה חולה יותר ויותר, עד שלבסוף מת ממחלתו.

שמעו אנשי העיר את מה שקרה, ותיכף שלחו קובלנה אל המלך, מדוע הבאת עלינו את המוות הזה? שלח המלך לקרוא לפרופסור ושאלו לפשר הדברים. אמר לו הרופא: כאשר שמעתי את האנשים מדברים כך, אמרתי אראה להם כי הרופא יכול גם להמית, וכך לא יסמכו לכתחילה על הרופא, ומכאן ואילך רק מי שנעשה חולה יבוא אצלי, ואני מוכן לרפאות אותו!

כך היה אצל עם ישראל ביום הקמת המשכן, כי אמרו מעכשיו איננו צריכים להיזהר כל כך מהעוונות, שהרי יש לנו את המשכן שמקריבים בו קרבנות המכפרים עלינו. אמר הקב"ה: תראו כי המשכן גם יכול להמית, ולכן נפרע באותה שעה מנדב ואביהוא, וכך ראו שאפילו ע"י הקרבנות עצמם ניתן למות, ומעתה ידעו שאין לסמוך על הקרבנות ולעשות חטאים ח"ו, אלא ישקלו את מעשיהם, וכך לא יכשלו בעוונות. (דרש יהודה).

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד וַיְדַם אֶהְרֹן" (י, ג).

מעלת השתיקה

וידם אהרן - אמרו רבותינו זכרונם לברכה (זבחים קטו): שקבל שכר על שתיקתו.

כתב בספר הקדוש "ראשית חכמה" (שער האהבה ו, נד) וז"ל: החסיד רבי לפידות ע"ה, העיד למורי ע"ה, שראה בחלום את החסיד החכם רבי יהודה בר שושן ע"ה, אחרי פטירתו פה בגליל העליון, וראה שהיה מאיר פניו כאור החמה, וכל שער ושער מזקנו היה מאיר כאילו היה אבוקה, ושאל לו על מה זכה לזה, ואמר לו בשביל מעלת השתיקה שהיה לו, שמימיו לא שח שיחה בטלה. הרי, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה (אבות פ"א, משנה יד).

לא מצאתי לענייני הגוף טוב משתיקה

עוד כתב בעל הראשית חכמה (שער הקדושה י, יז), ועל דיבור חול הזהירונו ז"ל במשנה ואמרו (אבות פ"א משנה יז) לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ופירוש 'לגוף' הוא לענייני הגוף, כמו שאמרו ז"ל (חולין פט). על הפסוק (תהלים נח, ב) "האמנם אלם צדק תדברון", זה לשונם: אמר רבי יצחק, מאי דכתיב "האמנם אלם צדק תדברון מישירים תשפטו בני אדם", אומנות יפה היא השתיקה. אבל צדק, דהיינו דברי תורה - אותו תדברון. מה אומנותו של אדם? ישם עצמו כאלם בעולם הזה. יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר: צדק תדברון. יכול יגיס דעתו? תלמוד לומר: מישירים תשפטו בני אדם, [כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס. רש"י].

וכן הזהירונו שלמה המלך עליו השלום על זה ואמר (קהלת ה, א) "אל תבהל על פיך, ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים". ויש לדקדק, היאך נתן טעם שיהיו דבריך מועטים - מפני שהאלוהים בשמים ואתה על הארץ, אדרבה, הרי זה מורה על סילוק השגחה, והיה ראוי שיאמר דברים המורים על ההשגחה, כגון: "כי האלהים בשמים ובארץ", כענין (תהלים קיג, ו): המשפילי לראות בשמים ובארץ. ורבותינו זכרונם לברכה פירשו בספרי (האזינו, שט) אמר שלמה, כל זמן שאפילו חלש שבחלשים למעלה - הוא נוצח את הגיבורים. אבל כשהוא למטה, ומלמעלה גיבור שבגיבורים - על אחת כמה וכמה, וכן הוא אומר (דברים לב, ו) הלה' תגמלו זאת.

תקנה שתיקה בשני סלעים

ובמדרש אמרו (ויק"ר טז, ה): אמר רבי יהושע בן לוי: מלה בסלע, משתקותא בשנים, אם תרצה לקנות הדיבור בסלע, תקנה השתיקה בשני סלעים. דתנן (אבות פ"א משנה יז) שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ועל ידי הפירוש הזה, יתורצו שני דקדוקים שיש לדקדק במשנה: האחד, למה פתח בלשון

שלילי - "לא" מצאתי וכו'. ועוד, מדוע נקט במילה "טוב", והרי אין אומרים זה טוב מזה, רק היכן ששני הדברים שייכים זה לזה והם מאותו המין.

אך בזה מתורץ הכל, שכן התנא בא ללמדנו כי מלה בסלע משתקוּתא בשנים. וזה ביאור אמרו, לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כי אף על פי שהדיבור יהיה שווה סלע, השתיקה טובה ממנו ושווה שנים, ולא בא לשלול בזה השתיקה בדברים בטלים ודיבור לשון הרע וכיוצא, כי באלו אין הדיבור טוב בהם כלל, ולכן לא נאמר שהשתיקה טובה מהדיבור, כי בדיבור אסור לא די שאינו שווה אלא אדרבה הוא פוגם. (שם, שער הקדושה פ"א, א, כז).
 ועיין מה שכתבנו בספר "ליקוטים מפרדס" בשם רבי אליהו הנגיד ז"ל, שפירש: מילתא בסלע - כלומר, אם היה משה מדבר מלה אל הסלע ולא היה מכה אותו, אז היה שתיקותא בתרי - כלומר, מה שאמרו אלדד ומידד משה מת יהושע מכניס, היו השניים שותקים ולא אומרים זאת, כי באמת אם משה היה מדבר אל הסלע כמו שצוה הקדוש ברוך הוא, לא היה נענש והיה נכנס עם ישראל לארץ הנבחרת. (מוסר חכמים).

הנמנע מדבר - מראה על מעלותיו

ו**כתב** החסיד ז"ל (היעב"ץ על המשנה שם) בפירוש המשנה הזו, הנמנע לדבר במקום שיש לו צורך לדבר, מורה על נפשו שלשה דברים: האחד, כי הוא יודע - יען כי אינו נבהל לדבר, כי "אסתירא בלגינא קיש קיש קריא" (ב"מ פה:). [כלומר, מטבע אחד בכד - מקשקש ומשמיע קולו, ואילו היה הכד מלא מטבעות לא היה משמיע קול. ומשל הוא על מי שאינו יודע, שהוא מדבר ומשמיע את קולו יותר מן היודע]. השני, ששכלו גובר על החומר שלו, ולכן כובש את דבריו. השלישי, כי הוא נבון ועיניו בראשו לראות את הנזק הראוי לבא בדבריו, וזהו שאמר שלמה (משלי יז, כז) חושך אמריו יודע דעת יקר רוח איש תבונה. והביטוי "חושך", מורה כי יש לו צורך לדבר, ואפילו הכי חושך את עצמו מדבר, שכן כך הוא דרך הכתוב לומר, כגון (בראשית כ, ו) ואחשוך גם אנכי. או (בראשית לט, ט) ולא חשך ממני מאומה. וכן כתב הר"י בן שושן ז"ל. ואף תיאר את היודע להבליג בשלשה תוארים; יודע דעת, יקר רוח, איש תבונה. (ראשית חכמה פ"א, כח).

להשיג חכמה רק ע"י שתיקה

ו**עוד** במעלת השתיקה, מה שאמר התנא (אבות פ"ג משנה יג) סייג לחכמה שתיקה, פירוש: כי כשם שמעשרות סייג לעושר (אבות שם), דהיינו, שבכדי להשיג עושר צריך לעשר מממונו, כמו שפירשו חז"ל (שבת קיט.) על הפסוק (דברים יד, כד) עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר, וכיוצא בזה שאר סייגים הנוכח במשנה הוא על דרך זה. כך אי אפשר שהאדם ישיג חכמה, כי אם על ידי קניית מדת השתיקה. וכן פירשו רבותינו (שיר השירים רבה א, ב) כי תלמיד חכם המדבר דבר בטלה, יוצאים ממנו דברי תורה כנגד זה.

ועל דרך זה אפשר לומר כי הטעם הוא, שעל ידי שתיקתו מתעלם מפעולות שש קצוות, שהם קול ודיבור, ועולה למקום השתיקה שהיא המחשבה סוד החכמה, וכמו שאמרו (מנחות כט:) שתוק כך עלה במחשבה. ועוד, כי כיון שהאדם שותק - עושה עצמו מרכבה למקום השתיקה, ויזכה שיושפעו סודות התורה שהם בשתיקה, שלא נמסרו לגלותם, ואחד מן מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו משנה ה) הוא במיעוט שיחה (שם פ"א, לב).

חושך שפתיו - משכיל

ו**רבותינו** ז"ל במדרש ילמדנו (ילקוט שמעוני בהעלותך רמז תשלח) אמרו על ענין (במדבר יב, א): ותדבר מרים ואהרן, זהו שאמר הכתוב (משלי י, יט) ברוב דברים לא יחדל פשע, וחושך שפתיו משכיל. מי שחושך שפתיו מדבר בחברו, משכיל.

אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה (אבות פ"א משנה יז). אמרו רבותינו, שני מליצים היו עומדים לפני אדריאנוס, והיה אחד מהם מלמד על הדיבור שהוא יפה, ואחד מלמד על השתיקה שהיא יפה. אמר לו הראשון: מרי, אין טוב מהדיבור, כי אילו לא הדיבור היאך הכלות מתקלסות, והיאך היה משא ומתן בעולם, והיאך הספינות פורשות לים. אמר המלך לאותו שהיה מלמד על השתיקה שהיא יפה: היאך אתה למד על השתיקה? משבא לענות, מיד עמד אותו שהיה מלמד על הדיבור וסטרן על פיו.

אמר לו המלך: למה סטררת אותו? אמר לו: מרי, אני לימדתי מן הדיבור על הדיבור, ואילו זה בא ללמד משלי [ע"י הדיבור] על שלו [על השתיקה].

אמר שלמה המלך ע"ה: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתאלם פיך ותהא יושב ושותק כחרש, אלא "וחושך שפתיו" מלדבר על חברו, תן דעתך שלא תענש. שהרי אין לך גדול מאהרן ומרים, שהבאר עולה ומשקה את ישראל

בזכות מרים, וענני כבוד מקיפין את ישראל בזכות אהרן, ואע"פ כן, כיון שנתנו רשות בפיהם ודברו על משה, לא שתקתי להם. עכ"ד המדרש.

ולכאורה המאמר הזה חולק על דברי רבי יצחק (חולין פט.) שהובא לעיל, שאמר: מה אומנותו של אדם בעולם הזה, יעשה עצמו כאלם, שנאמר (תהלים נח, ב): האמנם אלם צדק תדברון, והמאמר הזה אמר, שענין השתיקה הוא: חושך שפתיו מלהסיח בחברו, הא כל השאר - מותר לו לאדם להאריך בלשונו בעניני קנינו ומשאו ומתנו וכיוצא. **ויש** לומר, שכאשר נדקדק בדבריו שאמר: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתאלים פיך ותהא יושב ושותק כחרש, אלא 'חושך שפתיו' וגו' - נמצאה איש שלומנו, ואין חולק כלל על רבי יצחק. והענין, כי המדרש בא לפרש פסוק: ברוב דברים לא יחדל פשע וחושך שפתיו משכיל, כי אי אפשר לפרש שיהיו דברי שלמה מן הקצה אל הקצה, ברוב דברים לא יחדל פשע, וחושך שפתיו על השתיקה הגמורה, שהוא קצה אחרון, אלא וחושך שפתיו היא המדה הבינונית, שחושך שפתיו מלדבר בחברו. ומלת חושך שפתיו נראה, שאף על פי שיש בהם מקצת תועלת לדבר, מכל מקום, יותר טוב שלא ידבר. שהרי מרים נתכוונה לשם שמים, לפרות ולרבות, כמו שכתוב בספרי (בהעלותך ט), ואפילו הכי נענשה. והיינו 'חושך' - במקום שיש לדבר.

ומכל מקום השכל נתון, שאם הוא מוכרח לדבר בעניני מקח וממכר - שידבר. ולכן אמר: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתעלים עיניך ותהא יושב ושותק כחרש, שיאמר האדם הואיל וברוב דברים לא יחדל פשע, והפשע הוא ודאי שמדבר על חבירו וכיוצא, אשב כחרש כדי שלא אבוא לידי זה, ואחדל מלישא וליתן עם בני אדם. לזה בא שלמה ואמר: וחושך שפתיו שהוא מלהסיח בחבירו, לתקן מה שאמר בראש הפסוק: ברוב דברים לא יחדל פשע. לזה יקרא משכיל, שיש לו שכל במקום הראוי לדבר, וגובר שכלו על יצרו ומונעו ממקום שאין ראוי לדבר.

השתיקה - תמיד מועילה

ישם (אות מ) הביא מעשה שהיה במלך אחד, שהיו לו כמה יועצים חכמים ונבונים וידועים. פעם אחת ראה המלך שהיה אחד מהם, שהיה החכם שבהם, והיה יושב ודומם ושותק. אמר לו המלך: מהו זה שאתה מרבה בשתיקה? אמר לו: כי בחנתי בדברים, ומצאתי שהם נחלקים לארבעה חלקים: האחד - כולו נזק. השני - נזק מצד אחד ותועלת מצד שני. השלישי - לא נזק ולא תועלת. הרביעי - כולו תועלת.

האחד, כגון בני אדם הרגילים לקלל את בני האדם. השני, שמשבח אדם אחד לקבל ממנו תועלת, ובאותו שבח הוא מבאיש את שונאו, ומזיק לו לאותו שמשבח. השלישי לא נזק ולא תועלת כגון אותם שרגילים לדבר דברים בטלים ודברי הבלים, כי איך נבנה בית פלוני, וכך הוציא עליו, וסיפורי מלכים ושרים כך וכך. הרביעי, כגון תורה נביאים שחיים תלויים בהם.

מתי טוב לשתוק

בכמה מקומות טובה השתיקה, כגון: אם פגעה בו מדת הדין, כמו שעשה אהרן, שנאמר (ויקרא י, ג): וידום אהרן. ואם שומע אדם חרפתו ואינו משיב - זו מצוה גדולה ומעלה עליונה לשתוק למחרפיו. כמו שכתבו זכרונם לברכה (שבת פח:): שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. גם ירגיל עצמו לשתוק בבית הכנסת, וזהו צניעותו. וזה צריך זריזות גדול לשתוק בבית הכנסת ולהמנע מלדבר אפילו בדברי תורה. עכ"ד. וכן בגמרא (קידושין עא:): מובא, שכאשר שני אנשים רבים ביניהם, מי שמקדים ושותק, הוא מיוחס יותר. **וכתב** המגיד מדובנא (ספר המדות, שער השנאה פ"ז), וזו לשונו: כי שני סוגי משיבים יש, אחד משיב על חרפתו בפועל, ואחד אשר בארנו ענינו, כי השתיקה היא התשובה. אמנם השותק הזה, גם כי אין לו את החשיבות של הנעלבים ואינם עולבים, עם כל זה בשתיקתו הוא מרוויח רווח הדבור שהיה מחרפו מדבר עוד אחרי תשובתו, כי באין ספק, אם זה משיב דבר על דבריו, היה המחרף מוסיף עוד קול דברים, והיה זה סיבה להגדיל המריבה עוד יותר. אבל בשתיקתו השתיק המריבה, והנה הוא משיב על העבר ומשתיק על העתיד. עכ"ל.

השתיקה היא גדר לחכמתו להשיג ולהבין

הנה, אם יש לו שכל מחודד להשיג חכמה, ומוחו רחב וחזק להבין מושכלות, אזי כשמדבר עם בני אדם כדיבור רשות, בדברים של מה בכך, ידבר עמהם כפי חכמתו במילי דבדיחותא ודברי מליצה, הנה פעל בזה שנכנסו זרים בחכמתו, ויבוא לידי לשון הרע ורכילות וכיוצא לאין שיעור, ולכן השתיקה היא גדר לחכמתו, וזהו: "סייג לחכמה שתיקה" (אבות פ"ג משנה יג), כי הסייג להשיג את החכמה - היא השתיקה.

וכתב רבי אברהם אזולאי בביאור למסכת אבות (שם): סייג לחכמה שתיקה, כלומר, הדבר ששייג אותו האדם, ויכול הוא לומר עליו שכבר השיג את תכלית מעלת החכמה וכבר נעשה חכם מכל אדם - הוא השתיקה!
להפוך פשע לשפע

"מי שם פה לאדם או מי ישום אלם" (שמות ד, יא) הקשה הרב הצדיק מסדיגורא ז"ל בשם זקנו, הדבר מובן כי יש צורך "להשיג" את הדיבור בכדי להפעיל את כח הדבור שבאדם, אך מה צורך "להשיג" אלם? ותירץ, כי אין הכוונה כאן לאדם שאינו מסוגל לדבר כלל, אלא למי שמשיג עצמו כאלם בשעת הצורך, ומשתדל שלא לומר מה שאינו צריך לומר, ולא לדבר מתי שלא צריך, ועל שתיקה יפה כזו - נחוצה ה"שימה" ... (מוסר חכמים).

הפוגם בדיבורו כמוציא ז"ל

וכתב השל"ה הקדוש (שער האותיות, אות ש-שתיקה, ג-ו) ז"ל: ובספר יצירה (פ"ד מ"ג) אמר, שהקדוש ברוך הוא קבע בפניו כ"ב אותיות בה' מוצאות, כ"ב אותיות יסוד, חקוקות בקול, חצובות ברוח, קבועות בפה, בחמש מקומות: אחה"ע, בומ"ף, דטלנ"ת, זסשר"ץ, גיכ"ק.

ועל מוצא כ"ב האותיות נאמר (דברים כג, טו) "ולא יראה ב"ך ערות דבר", ולא יהיה הדיבור לבטלה כי הוא ערוה, כי הם שתי בריתות, ברית הלשון וברית המעורר מכוונות זה כנגד זה, וכמו שאין להוציא זרע לבטלה חס ושלום, כן דיבור לבטלה הוא גם כן ערוה. וזהו (קהלת ה, ה): "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך", כי הדיבור מביא לחטא הבשר שהוא זרע לבטלה, וכמבואר בזהר (ח"א דף ח.), והובא בראשית חכמה (שער הקדושה פרק יא, אות יא), וכן מבואר בפרק י"ז משער הקדושה (אות צא). עכ"ל השל"ה הקדוש.

כשלא פוגם בלשון - התפילה בוקעת רקיעים

וכתב בראשית חכמה (שער הקדושה פ"י, אות יט - כא), ופירש מורי ע"ה (ראה בפרדס רמונים שער כ"ז שער האותיות, פרק כ"ז) שמלת 'קבועות בפה' הנאמר שם, מורה לנו ענין גדול, והוא מציאות חמש מוצאות ששרשם למעלה מעלה לראש, והם שורש לכל הנמצאות, כמבואר באיזרא (דף רצה:). אמנם, הם יורדים ומתגלים מעולם לעולם בבחינת אצילות בריאה יצירה עשיה, והקדוש ברוך הוא לאהבתו את האדם, קבע בפיו האותיות האלה, כדי שיוכל להדבק בבוראו. כי בהזכירו למטה אותיות אלו בתורתו או בתפלתו, מנענע ומעורר למעלה את השרשים העליונים. והיינו מלת 'קבע', שהוא כעין התקוע השלשלת, ראשה אחד במקום אחד וראשה השני במקום אחר, כי אף על פי שיהיה המקום ההוא רחוק, כאשר ינענע האדם את ראש השלשלת שבידו, הרי הוא מנענע את כל השלשלת, אף על פי שתהיה גדולה מאוד. וכן אמר גם כן בסוף ספר יצירה: קשר, עשרים ושתים אותיות בלשונו, והמקום גילה לו סודו. ומלת 'קשר' מורה גם כן על הנדרש במלת 'קבע'.

ובזה נבין מעלת הראשונים עליהם השלום, שהיתה תפלתם נשמעת מיד, מפני שהיו נזהרים שלא לפגום ב-כ"ב אותיות, שהם חמש מוצאות הקבועות בפיהם, בשיחה בטלה, ושאר הדברים הפוגמים הלשון. לכך היתה תפלתם בוקעת הרקיעים, ועולה עד למעלה מעלה לעורר הרחמים.

וכן אמרו בזהר (פר' שמות דף יד:), כי בשעה שהיה רבי שמעון בן יוחאי ע"ה עוסק בתורה, היו כמה אלף ורכבות מלאכי השרת שומעים קולו. והטעם, כי מפני שהיו חמש מוצאות היוצאים מפיהם טהורים, היו קושרים ומייחדים כל העולמות, כי קול ודיבור היוצא מפיהם היה נעשית נחת רוח למעלה. אמנם, בהיות פגם בחמש מוצאות, הבל התפלה והתורה היוצא מפיו, יוצא על ידי פגם וסירכא, ואי אפשר שיתייחד למעלה, "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב" (ויקרא כא, יח).

וכן אמר ברעיא מהימנא (זהר פר' פנחס דף רכז:), זה לשונו: וכגוונא דאינון חמשה כנפי ריאה, כלהו פתיחן בלא סירכא לקבלא האי קול, הכי נמי צריכין למהוי חמשה תקונין דפומא, כלהו פתיחן בלא סירכא בחמש תיקונין, דאינון: אחה"ע - בגרון, בומ"ף - בשפון, גיכ"ק - בחיך, דטלנ"ת - בלישניה, זסשר"ץ - בשיניים, ודיבור דיהא בהון, בלא סירכא ועיכובא כלל. הדא הוא דכתיב (בראשית כד, טו): "ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת", דא צלותא דאיהו דיבור, ובגינה אתמר (ברכות לד:): אם שגורה תפלתי כפי יודע אני שהוא מקובל, ואי אית סירכא ונפקא בעיכובא, יודע אני שהוא מטורף, בגין דסירכא איהי טרפה, עכ"ל הראשית חכמה.

שתיקתו של אהרון מעל לטבע האנושי

כתב רבנו יעקב בן אשר "בעל הטורים", כי בכל המקרא מצינו רק שתי פעמים את המילה "וידם". בפרשה זו, ובספר יהושע, אצל מלחמת יהושע בחמשת מלכי כנען, שם נאמר (יהושע י, יג) "וידם השמש".

דבר זה בא לרמוז לנו, כי עצם כך שהגיע אהרון לדרגה נעלה זו של שתיקה לאחר מכה כל כך כואבת וטראגית, זו היא מעלה מופלאה ונדירה. וכשם ש"ידם השמש" - הוא מאורע יוצא מן הכלל, הפועל בניגוד לדרך הטבע, כך התנהגותו של אהרן הייתה התנהגות מעל לטבע בן אנוש.

שתיקת אהרון היתה לעשות רצון בוראו

והגאון חיד"א (נחל קדומים, חומת אנך אות ו) כתב לרמוז על מסורה זו, דאפשר לומר ע"פ מה שכתב בזוהר הקדוש פרשת ויקהל (דף קצח:): תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית שתעמוד חמה ליהושע. והנה נודע, כי לפעמים מרוב הצער, האדם אינו יכול לא לבכות ולא לדבר, וכאן שהיתה הגזירה הזו בפתע פתאום, ועל כך כתיב "ידום אהרן", היה אפשר לומר, כי מרוב צערו הפתאומי לא יכל לדבר, לזה אמר גם "ידום השמש", שהשמש שתקה בכדי לקיים את גזירת הבורא עליו ושמה לקיים תנאו, וללמד שגם אהרון שתק בכדי לעשות נחת רוח לפניו יתברך וקבל היסורים מאהבה.

מכח שתיקתו זכה שיאיר כשמש

אי נמי אפשר לפרש, על פי מה שכתבו המפרשים על דברי חז"ל (יומא כג.) "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", שהשמש היתה עלובה מהלבנה, כי אמרה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ושמעה ושתקה (וכמבואר בחולין ס:), וכאן לרוב חסידותו וענוותנותו לא הרהר אהרון ח"ו - "ידום אהרן", ועל זה אמר: "ידום השמש", כמו שהשמש שתקה על קטרוג הלבנה ולא אמרה שום אמירה כלל, ונשארה בתוקפה וגבורתה, כן אהרן קיבל היסורים מאהבה ויאיר כשמש, ודו"ק.

"בְּקִרְבִּי אֶקְדֵּשׁ וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם אֶכְבֹּד" (י, ג).

נורא אלקים - ממקדשך!

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (תהלים סח, לו) "נורא אלקים ממקדשך", אל תיקרי "ממקדשך" אלא "ממקודשך". בשעה שעושה הקב"ה דין בקדושו, מתיירא ומתעלה ומתהלל. (זבחים קטו, ב). אם כן באלו כל שכן ברשעים. (רש"י ויקרא י, ג).

שתי עובדות מסמרות שער הללו, שמעתי מפי הרב ש.מ.ש. ששמען בעצמו מפי בעל המעשה. [במילים אחרות: שמעתי מפה קדוש ששמע מפה קדוש, ואינם חשודים להגזים בדיבורם]. הקטעים בסוגרים מרובעים הם הוספות ושינויים קלים שקבלתי מפי בני משפחתו. לפי השערתו, הסיפור הראשון ארע בערך בשנת תרע"ה, והאחרון - בדיוק ביום הכיפורים תרע"ו.

סח הרב חייקל מילצקי זצ"ל מרביץ תורה ויראה, את אשר ארע לו בזמן לימודו בישיבת "כנסת ישראל" בסלבדקא: באחד מלילות החורף הקרים, אור ליום שישי, ישבו הוא ועוד חמשה חברים מהישיבה באחד מבתי הכנסת בעיירה הנקרא "הלויית המת", וקיימו "משמר" [-מושג ישיבתי מובהק, והוא לימוד במשך כל הלילה]. הם ישבו ולמדו בחשק רב, והנה לאחר חצות הלילה נכנס לפתע עגלון לבית הכנסת, הפסיק את הבחורים מלימודם, ובשברון לב סיפר להם, כי נסע זה עתה עם עגלתו, הגיע כמה ק"מ סמוך לעיירה, ולפתע הסוס והעגלה שקעו בתוך השלג והבוץ ואינו יכול לחלצם לבדו. לכן נפשו בשאלתו שיואילו בטובם להזדרז וללכת עמו לחלץ את הסוס והעגלה. הוא הסביר להם כי את מקור פרנסתו הוא מוצא, דרך סוס זה, וכי באיבודו הוא מקפח מחייתו.

ישבו הבחורים ודנו ביניהם אם חייבים הם על פי ההלכה להפסיק מתלמודם ולעסוק במצות גמילות חסדים, כי הרי "תלמוד תורה כנגד כולם". ברם, מאידך גיסא, היא מצווה שאיננה יכולה להיעשות על ידי אחרים. צידדו לכאן ולכאן, ולבסוף החליטו שהם פטורים, והמשיכו בתלמודם. רח"מ המספר מציין, כי דעתו נסתה ללכת ולהציל, אך כיון שחבריו רבו עליו, וכן היה צעיר מהם בשנים, ביטל דעתו מפניהם ולא קם ממושב. בשמוע העגלון החלטתם השלילית, עזבם לנפשם בפחי נפש וחזר לסוסו, לנסות שוב, אולי בכוחות עצמו יוכל להצילו.

בימים ההם התגורר בעיירה יהודי פשוט, עירי ובודד, ושמו יצחק. למחיתו מצא להשתכר מכל עבודה פשוטה, ולא בחל גם במלאכה בזויה. אם נצרך אדם לשאת משאות כבדים, או לניקוי ביוב וכדו', ידע כי יצחק הוא הכתובת. מאחר שהיה מבצע מלאכתו בנאמנות, לאות תודה, היו מעניקים לו נוסף על השכר הזעום, גם כוסית יין שרף. יצחק ברצון היה לוגם את הכוסית לגרונו. ועל שם כך דבק לו השם: "יצחק השיכור"...

בעת שישבו הבחורים ודנו אם להציל את הסוס, שכב לו יצחק באותו לילה, על ספסל בית הכנסת ליד התנור החם. והנה בשומעו את החלטת הבחורים, התרומם ממשכבו, ופנה אליהם בקול תקיף ומצווה: אני אומר לכם כי חייבים

אתם ללכת להציל! לעגו לו הבחורים: "מה לך יצחק, להתערב ולחוות דעה בענייני הלכה? ומאימתי נעשית ל"פוסק" - כלך לך לעסקיך!"

כאן החמירו פני יצחק והחל לפסוק פסקו: "הואיל ולא רציתם ללכת ברגליכם לגמול חסד, יבוא יום שעם רגליכם לא תוכלו יותר ללכת" ... [גירסא אחרת: הוא הכיר את הבחורים ונקב שמותם: "פלוני לא יוציא שנתו. פלוני יצא מדעתו... ואתה חייקל יתקטעו רגליך"]. נדהמו הבחורים בשומעם קללות אלו פולחות בחלל בית הכנסת, ולבם נקפם. ישבו ודנו שנית אם לשמוע ליצחק, ובאו לידי החלטה, ללכת ולהציל. מיד סגרו את הגמרות, יצאו מבית הכנסת והלכו למקום, כפי שתיאר להם אותו עגלון. שם מצאוהו בוכה ליד סוסו שהספיק להתפגר.

עבר זמן מה, ויצחק הופיע במסדרון הישיבה, ושלח לקרוא לבחור חייקל בבואו, פנה ואמר לו: מאחר ויודעני כי מטבעך הינך בעל לב טוב, יש לי בקשה אליך: היות שהלילה בשעת חצות היא שעת הסתלקותי מן העולם, וכידוע, אני אדם ערירי, רצוני אפוא, שתהא נוכח בשעת יציאת נשמת...]

נדהם הבחור למשמע הדברים, ובפרט בראותו את יצחק בריא ושלם. רח"ז ניסה להניאו מלחשוב מחשבות נוגות כאלה. ברם, יצחק נשאר איתן בבקשתו. הבחור נכנע והבטיח לבוא. יצחק ציין לו היכן היא בכתתו הנמצאת בפרברי העיירה. לפני השעה הנקובה, החל רח"ז לחפש הביקתה עד שמצאה. בבואו, מצא את יצחק שוכב על מטתו בדירתו שגודלה כארבע אמות בלבד, אשר ספק אם חייבת היא במזוזה. כל הריהוט היה: מיטה, שולחן, כסא וארגז. יצחק שמח בבואו וביקש ממנו לשבת ליד מטתו. [נר היה דלוק בחדר, ויצחק ציין לו, לא פחות ממילים אלו: ברגע שיגמר נר זה לדלוק - תצא נשמת...].

רח"ז שנוכח עתה כי יש לו עסק עם איש קדוש ונורא מהצדיקים הנסתרים שהעולם עומד עליהם, פתח פיו ואמר: בודאי זוכר כבודו, כי לפני זמן מה חרץ עלי עונש מר של קטיעת רגלי. מבקש אני ממנו לבטל את הקללה. התנצל יצחק לפניו: מצטער אני את האמור אין להשיב!

עתה החל יצחק למסור צוואתו: מאחר ובעוד כמה דקות אני נפרד מהעולם, הנני אדם בודד, ואין אנשי העיירה מכירים את פנימיותי כלל, לכן מבקש אני ממך שתיטיב עמי ותדאג שיקברוני בבית הקברות העתיק ליד גאון פלוני שנפטר לפני שנים רבות. כמובן שאנשי חברא קדישא יסרבו, באמרם: "מה לו ליצחק השיכור הכבוד והיחוס להקבר בבית העלמין העתיק ליד גאון פלוני". אי לזאת, אנא, תיקח את הארגז הזה המכיל כתבי תורה, תראהו לרב העיר, ואז בודאי יסכימו.

בסיימו את צוואתו שאלו: "המבטיח אתה לי לקיים דברי? השיב רח"ז: "הן". [עתה ביקשו יצחק שיניח ידו על מצחו, כשהניח רח"ז ידו על המצח, הרגיש בחום אדיר עד שכמעט ונכוותה ידו, מיד הסירה מעליו. תוך כדי שיחתם הנר המשיך לדלוק, ועתה הגיע לשלב דעיכה]. לפתע עצם יצחק עיניו וקרא בהתרגשות ודביקות עצומה: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" ויצאה נשמתו באחד! [באותה שניה כבה הנר].

מוכה תימהון והשתוממות על המחזה הנורא הזה, פתח את הארגז, והנה הוא מלא בכתבי קבלה וסתרי תורה. הוא יצא בהתפעלות מהבית כדי לממש את צוואת הנפטר, והחל זועק: "הצדיק אבד!" ניגש להרב והראה לו את הכתבים. הלה השתומם להיווכח כי אותו יצחק השפל, היה גאון וצדיק נסתר מל"ו צדיקים... ברם, בקשר לבקשת המנוח להטמינו בבית העלמין העתיק, טען הרב כי זה מן הנמנעות, שהרי זה כבר שנים רבות אין קוברים בו, ובפרט בחלקה של אותו גדול אין שום מקום פנוי. אך בכל זאת, מכיון שהיתה זו צוואתו של אותו צדיק, יצאו אנשי חברא קדישא למחרת בבוקר לבדוק את השטח, והנה הוברר, כי ליד קבר אותו גדול [גדלו שיחים שהסתירו את המקום הפנוי] ובדיוק נשאר בצמצום מקום אחד. הרב פרסם קבל עם ועדה כי אותו יצחק השפל, היה זה צדיק יסוד עולם, איש אלקים קדוש. המונים יצאו ללוותו, וביקשו ממנו מחילה על שלא נהגו בו כבוד. לאחר הספדים ובכיות בא הצדיק למנוחתו במקום שחפץ.

[בסיכום, יש לציין, כי מדברי ר' יצחק לא נפל דבר ארצה, ואותם בחורים שהתרשלו במעשה החסד, באו על עונשם הכבד]. ביחס לרח"ז, כנראה שזכות הטבתו עם המנוח עמדה לו, ולאחר כשלושים שנה, בשנת תש"ז חלה אנושות, ולפי צו הרופאים, בכדי להציל את חייו, נאלצו לקטוע את רגלו האחת. הוא נשאר רתוק לכסאו כשבע עשרה שנה, עד יום פטירתו.

[את הסיפור הנורא שמר רח"ז בסוד עד שנת תשי"ג. אביו הזקן שהרגיש בסודו, גזר עליו לפני פטירתו (של האב) שיגלה לו את הסוד. בשנה שלאחריה, תשי"ד, פירסם רח"ז את הסיפור בפומבי בשמחת "שבע ברכות" של בנו,

בצורת חרוזים ("גראמן"). מרוב התרגשות פרץ הקהל בדמעות רותחות]. באותם ימים עמד רח"ז בפני סכנת כריתת גלו השניה, וכסגולה להצלחתו, פירסם לראשונה בפומבי את כל הפרשה, למען ישמעו וייראו, ולא יתראו בעשיית חסד, בעזרה לזולת ובהטבה לבריות.

אמנם, מי יעמוד בסוד קדושים! ופשוט דלכל אדם אין ללמוד מכאן לקלל יהודי ולהזיקו בשוט לשונו. ועיין באור ישראל (נט, א).

זכות המת-מצוה שהגינה

בני משפחתו מוסיפים עובדה מדהימה קצרה שסופרה מפה לאוזן ע"י רח"ז: בעת מלחמת העולם הראשונה הוא מצא חייל יהודי הרוג. גמל עמו רח"ז חסד של אמת והביאו לקבר ישראל. לאחר מכן, במשך תקופות חייו, חלה רח"ז שלש פעמים והגיע עד לשערי מות. היה אותו חייל אלמוני ההרוג בא אליו בחלום ואומר לו: אל בהלה! אני אותו הרוג שהבאתני לקבר ישראל - מכיר אני לך טובה על החסד של אמת שעשית עמדי, אני עומד לך בשמים כמליץ יושר ובודאי תנצל מן המות.

מפליא הדבר, כי באחת מאותן שלשת הפעמים, חלם רח"ז והנה אותו חייל בא אליו ויאמר לו: תבדוק תחת הכר שלמראשותיך ותמצא צנצנת תרופה מונחת, לגם ממנה והבריא. בבוקר הקיץ רח"ז משנתו, זכר מהחלום, ולתדהמתו אכן מצא צנצנת תרופה. לגם ממנה וניצל ממות, והיה לפלא...!

אגב, יש בנותן טעם להוסיף: חמיו של רח"ז שהתגורר באירופה, נספה בשואה ביום הכיפורים. רח"ז ומשפחתו שהתגוררו בארץ ישראל לא ידעו מהדבר. לאחר מספר ימים, הופיע המנוח אל חתנו רח"ז בחלום ואמר לו: דע לך כי נהרגתי על קידוש ה' ביום הכיפורים. אנא התפלל במשך השנה לעילוי נשמת, ותזכרו ביוהכ"פ לשמור על יום הזכרון שלי, אתה וצאצאיך אחריו.

שלוחי מצוה אינם ניזוקין

שוב סיפר רח"ז, כי בצעירותו למד בישיבת "ענף כנסת ישראל" בסטוצ'ין, תחת הנהלת רבי יהודה ליב חסמן הגאב"ד וראש הישיבה. ביום תשעה באב תרע"ד, עת פרצה המלחמה העולמית הראשונה, נסגרה הישיבה והתלמידים התפזרו לבית הוריהם. משום סיבות שונות, לא חזר רח"ז לביתו אשר בסלבודקה והמשיך ללמוד במקום.

בערב יום הכיפורים [שנת תרע"ו] בבוקר, ניגש אליו מכר אחד ויאמר לו: מאחר שמכיר אני אותך בתור אדם פעיל ורב חסד, לכן, אנא, בוא להירתם למבצע הצלת 18 בחורי ישראל שעומדים לברוח היום מחזית המלחמה ולהחביאם בחוף מבטחים, עד יעבור זעם. עתה, כשחזית המלחמה נמצאת סמוכה לעירנו, סטוצ'ין, יערקו החיילים מהצבא הרוסי ויבואו העירה. כי שמענו מאחורי הפרגוד, כי מחר בשעה שבע בבוקר, מתכונן הצבא הרוסי לסגת מהאזור, ואז יוכלו החיילים לצאת כבר ממחבואם, ולאחר יום הכיפורים יחזרו לביתם. אך קודם לכן עליך לדאוג לגייס בגדים ונעליים עבור אותם חיילים כדי שיוכלו להסיר מעליהם את בגדי הצבא ולהחליפם באלו. כמו כן עליך למצוא מקום בטוח שיוכלו להסתתר שם.

הבחור ח.ו. [בן ה-17] קיבל את הדברים ברצינות, וקבע את מקום המקלט בבית הכנסת, השוכן בדרך לבית הקברות של סטוצ'ין, אשר שימש כמקום פרידה ומספד להלוויות בדרך הליכתם לבית העלמין. עזרת הנשים של אותו בית הכנסת, לא היתה כבר בשימוש שנים רבות, (שכבת אבק גבוהה, כיסתה את שטח העזרה), ומצאוה לנכון כמקום מתאים ובטוח.

במשך היום הסתובב רח"ז ופקד את בתי ישראל, והתרים בגדים משומשים ומזון והחביאם בעזרת נשים הנ"ל. נקבע שהחיילים יערקו מהחזית לאותו בית הכנסת. כשעה-שעתיים לפני התקדש היום, החלו החיילים להישמט ולברוח אחד אחד. אך אחד מהם שהיה תושב מקומי אשר אמר בליבו: לשם מה עלי ללכת עם חברי להסתתר, הרי יכול אני להתחבא בבית הורי... אמר ועשה. בבוא 17 החיילים למקומם, מיד פשטו את בגרי הצבא הרוסיים, והחליפום בבגדים אותם הכין להם רח"ז.

עתה, לאחר שסיים רח"ז תפקידו בנאמנות, רצה להזדרז ולחזור העירה לחטוף את הסעודה המפסקת. אך כאן עיכבו בידו החיילים בטענה כי אינם מכירים את העיר והסביבה, וכי הם מפחדים להישאר כאן לבד. לכן "המתחיל במצוה אומרים לו גמור!" והפצירו בו שיישאר עמם ביחד. הוא נאות גם לכך, טעם דבר מה, והתפלל עמם כמה שזכרו בעליפה את תפילות ליל יום הכיפורים.

ליל יום הקדוש. השעה שעת לילה מאוחרת. האיזור כולו שרוי בדממה. והנה לפתע פלחו את האויר זעקות היסטוריות וקולות בכי מזעזעות, בליווי הדי מספר יריות. נשלח איפוא הבחור רח"ז האמיץ ללכת ולברר סיבת הדבר. הוא הצליח לברר פשר האסון: בערב, כשערכו המפקדים בצבא מפקד, חסרו 18 חיילים. בדקו מיד את כתובותיהם, והתברר כי אחד מהם הוא יליד העיר סטוצ'ין. נשלחו חיילים לביתו כדי לחפשו. בדקו בבית ולא מצאוהו. ירדו למחסן, ולאחר חיפוש קצר התגלה העריק. מיד נחרץ דינו לירייה בראש.

התחננו ההורים שיחוסו על בנם יחידם. אך כל תחנוניהם נתקלו בלב אבן ובסירוב מוחלט. רק זאת ניתן להם כ"חנינה" - יותר להורים להיות נוכחים בשעת יציאת נשמת בנם ולחזות כמו עיניהם בהריגתו... מיד הוציאוהו להורג מחוץ לעיר, ושם, לא הרחק מבית הקברות רצחוהו. זו היתה סיבת הזעקות וקולות הירי.

בשמוע רח"ז את דבר האסון, אימה חשיכה גדולה נפלה עליו, ומחשבות תוגה החלו להתרוצץ ולכרסם במוחו: "מה עשיתי? כל היום עמל אני בתמצית כוחותי, לעשות חסד ולהציל 18 יהודים מחזית המלחמה, מי יודע אם תחת מצווה שחשבתי לעשות, נהפוך הוא, עשיתי היום את העבירה הגדולה ביותר - סיכנתי את כל יהודי סטוצ'ין! עכשיו הרוסים יחשדו בם, כי הם שמילטו את אחיהם מהצבא והחביאום בבתיהם, וממילא יגוללו עליהם אשמה, כי המה האשמים בתבוסת הצבא הרוסי בחזיתות, ואזי אוי לי ואבוי למצוותי... סיכנתי כמו ידי את חיי היהודים שבעיר, ובמקרה הטוב, גזירת גלות תתבצע עליהם ויגרשום מן המקום..."

מחשבות כאלו התרוצצו במוחו, אך הוא התחזק בביטחונו בה' יתברך, ואמר לנפשו: "בין כה וכה, את הנעשה אין להשיב אחורה! אני בתומי הלכתי, כוונתי היתה אך ורק לשם שמים, להציל נפשות ישראל מסכנת מוות. יתכן, ואם הייתי עומד הבוקר במצב של עכשיו, הייתי מהרהר פעמיים לפני שהייתי הולך לפעול, אך העבר אין, ההווה - כהרף עין, העתיד - עדיין, דאגה - מניין?!" הוא הסיט את המחשבות הצידה והחליט: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד!" (ברכות י, א). [מה לך לחטט בסתריו של הקב"ה, מה שצוית ממנו עליך לעשות, ומה שנוח בעיני ה' - יעשה!]. ובכן, רח"ז מיהר לבית הכנסת לבשר את דבר האסון לחיילים המוסתרים על ידו, למען ידעו את אשר לפניהם.

עתה שנוכחו 17 החיילים העריקים כי מחפשים אחריהם, באו לידי הכרה, כי סכנת נפשות היא להשאיר את בגדי הצבא במקום מחבואם. כי אם יגלום, הרי תיכף יזהום כעריקים על ידי הבגדים. אי לזאת חייבים להפטר מהם בכל המהירות.

תפקיד מסוכן זה נטל שוב רח"ז על כתפיו. חשב ומצא פתרון לבעיה הבערת. הוא נזכר כי אחד מתושבי העיר קנה לו בחייו מקום קבר, ולשם סגולה כבר כרו הקבר וכיסוהו בקרשים. ילך הוא שם ויקבור את 17 בגדי ונעלי החיילים. אדם גיבור מטבעו היה רח"ז, ועל אף כוחו הרב, מצא, כי יותר משליש בגדים לא יוכל לשאת בפעם אחת. הוא חילקם לשלש חבילות, נטל עמו חבילה אחת, והלך מהירות בדרך עקלתון, דרך שדות, לבית הקברות, לבל יפגוש בדרך נפש אדם. בהגיעו לבית הקברות פנה לאותו קבר, הרים הקרשים והשליך את החבילה פנימה, כיסה בקרשים וחזר למקומו. שוב נטל חבילה שניה והשליכה לקבר. חזר ונטל שלישית, הכניסה לקבר, כיסה היטב בקרשים וחזר דרך השדות לשוב לבית הכנסת.

בחזרו, חשכו עיניו. לא הרחק ממנו נוסעת שיירת קוזקים רכובים על סוסים. הוא ידע כי אין כל טעם לברוח, מאחר שהם כבר גילוהו. לכן מיד נשתטח על האדמה ליד עץ ואמר וידוי. תיכף נשמעה זעקה: עצור! ומשלא הזדהה, מיד מטר יריות הומטר לעברו. מאות כדורים שרקו מעליו, ובחסי ה', בנס, שום כדור לא פגע בו, ואף לא שרט בבשרו. כשסיימו הקוזקים מלאכתם, התקרבו לעברו והאירו את השטח בפנסים, כרי לגלות את ה"מרגל" המשוטט באישון לילה ואפלה בזמן מלחמה באזור רגיש זה. הם מצאוהו בריא ושלם, צוו עליו לקום ונטלוהו למפקדם.

חשב רח"ז: מה יש לי להפסיד? אם אהרג עתה, הרי זה לאחר יום עמוס בחסד במסירות נפש, וכן בעצם היום הקדוש בשנה, יום מחילת עוונות - לא רע לעבור לעולם האמת, ומה לי להתרגש?... בעוז ובאומץ התלווה עם הקוזקים אל המפקד. הלה הריק את חרבו מתערה והניחה מתחת צוארי רח"ז והחל לצעוק עליו: מרגל שכמותך! מה אתה משוטט בחצות הלילה מחוץ לעיר בזמן מלחמה.

תיכף "רקם" רח"ז סיפור ויאמר: אספר לך מה מעשי כאן. בן יחיד להוריו מת הלילה בעיר (ובכדי לצמצם את השקר, חשב תוך כדי דיבורו על החייל ה-18 שהוצא להורג הלילה). זעקות ההורים פלחו כליות ולב. השכנים אמרו שאם לא

יסלקו את המת מנגד הוריו, הרי שבמקום לוויה אחת, יצטרכו לערוך שלש לוויית... לכן שמתי נפשי בכפי, אמרתי ויהי מה! אני אטול את המת ואקברהו בבית הקברות הסמוך, והנה רק עתה חזרתי יחידי מהקבורה.

המטייר עליו המפקד קללות: "שקרן שכמותך, בעוד רגע קט אסיר ראשך מעליך ואותך אגזור לגזרים ואתח לנתחים, על שקריך ועל דמיונותיו הכוזבים. אמור מיד האמת!" רח"ז ממשיך בשלו בלא מורא: אדוני המפקד, אם אינך מאמין לי, אנא סור עמי לבית הקברות הסמוך, נפתח הקבר ותיווכח בצדקתי, כי עשיתי חסד עם אנשים מעמי.

לאחר חקירות צולבות ואיומים, כשהחרב תחת צוארו, העלה אותו הקצין על רכבו והתקדמו לעבר בית הקברות. לא הרחק משם עצר את רכבו, הדליק את הפנס מול פני רח"ז ואיים עליו סופית שיאמר את האמת. רח"ז לא נרתע. בראותו את האומץ והוודאות בפני הבחור, טפח על כתפו ואמר לו: "נער אמיץ וטוב לב שאכפת וכואב לך מצער הורים אומללים, הינך משוחרר, לך לביתך!" [התנצל בפניו רח"ז כי הוא מפחד לחזור יחידי העירה, פן יתפס שנית בידי גדוד חיילים שני. כאות הוקרה נאות הקצין לקחת אותו ברכבו לתוך העיר עד לפתח אכסנייתו].

ואבן, למחרת בשעה שבע בבוקר, נשמעו קולות חצוצרות מחצרצים: "טו, טו, טו, טו!" אות לפלוגות החיל, שהחלו מיד לעקור ולסגת מהאזור... אבן נגולה מלב רח"ז, ויאמר ללבו: "כל דמיונותיי בליל יום הכיפורים - שוא והבל, אין בהם ממש. לא דובים ולא יער, מעשה היצר המה! טוב עשיתי, ויפה פעלתי! אין זאת אלא שהיצר הרע לא יכל עמוד מנגד, לראות את מצות החסד שעשיתי בתום לב ומסרתי נפשי עליה. בראותו כי לא יכל לי, רצה אפוא, להפילני לפח יוקשים וללכדני ברגשי חרטה, להיות חלילה מהסוג של "תוהו על הראשונות", ולהפסיד בזה את פרי יגיעתי..."

לאחר שנים רבות, כשנפגש רח"ז עם רבו, רבי יהודה ליב חסמן, וסיפר לו את כל המעשה, ראה כי בפני רבו לא חל שום שינוי, וכל אות התפעלות לא נראה בפניו. הוא השתומם, כי ידוע היה ר' ליב חסמן כבעל רגש עצום, ואילו כאן הרב שומע ושומע בקור רוח ואינו מגיב מאומה. הוא חזר שנית תוך התפעלות רבה, והדגיש לחוד כל נס ונס שארע לו, שרואים בם יד ההשגחה הפרטית, ושוב אין תגובה. יותר לא יכול היה להתאפק, פנה אל רבו ושאלו: רבינו, האין הוא רואה כאן שרשרת של ניסים והשגחת ה' ? !

פשיטא! הפטיר ר' ליב, אינני מבין את התפעלותך מה חידשת לי בזה, הרי כך לימדונו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים ה:): "שלוחי מצוה אינן ניזוקין, לא בהליכתן ולא בחזירתן"!!

"וְשָׂכַר אֶל תְּשֻׁבָּה" (י, ט).

השיכור תפילתו תועבה

כתב בספר "ילקוט חמישאי" בשם ספר "שערי אהרון". שהנה הגמרא במסכת עירובין (סד). אומרת, שהשיכור תפילתו תועבה. וניתן למצוא רמז לדין זה בפסוק: "ושכר אל תשת", הוא ר"ת: ואם שתה כדי רביעית אסור להתפלל, והטעם הוא: כי תפילת שיכור תועבה.

"דַּרְשׁ דְּרַשׁ מִשָּׁה וְהִנֵּה שִׁרְף" (י, טז).

התורה שבעל פה משלימה לתורה שבכתב

דרש דרש. איתא במסורה שכאן הם חצי התיבות שבתורה, וכדאיתא בקידושין (דף ל). כי "דרש דרש" הוא חצי התורה בתיבות, כלומר "דרש" מכאן ו"דרש" מכאן. ויש להבין, מה נרמז בדבר זה?

ונראה לפרש בס"ד, כי ידוע שהתורה שבכתב ובעל פה הכל אחד, ואין אחד מהם נפרד מהשני כלל, כי אי אפשר לזה בלא זה. שכן צפונות התורה שבכתב מתגלים ע"י התורה שבעל פה, ולכן התורה שבכתב בלי התורה שבעל פה - אינה תורה שלימה. רק הוא כמו חצי ספר, עד שבאו חז"ל ודרשו את התורה והאירו עינינו וגילו מסתורין שלה. ופעמים אף היו עוקרים דבר אחד מהתורה, כמו בענין מלקות שכתוב בתורה (דברים כה, ג): ארבעים יכנו, ובאו חכמים ופחתו מכה אחת, והכל ע"י הופעת רוח קדשם שהופיע להם השם יתברך לראות שורש כל דבר הכתוב בתורה לאמיתתו, והיה יכולת בידם לעשות זה.

נמצא כי שלימות התורה שבכתב תלויה בתורה שבעל פה. ולכן, האומר אין ק"ו זה מהתורה, או שחולק על מאמר אחד מחז"ל, כאילו כופר בתורה ובמשה רבינו ע"ה, שכן הכל תלוי בדרושי חז"ל. וזהו שרמזה התורה בתיבות: דרש דרש - את חצי התיבות שבתורה. כלומר, שקודם שדרשו אותה חכמים הנקראים משה כאמרם ז"ל "משה שפיר קאמרת" הרי אינה אלא חצי תיבות. כי חצי, פירושו 'חלק', כלומר, שהתורה חלקית ואינה שלימה, ורק ע"י דרושי רז"ל נשלמה התורה להיות נקראת ספר שלם, וע"י זה והנה שר"ף, ר"ת: שישים רבוא פירושים (דגל מחנה אפרים).

לדרוש התורה גם בחצי ימינו האחרונים

עוד יש לבאר דהנה בגמ' (יבמות דף סב:) אמרו למד תורה בילדותו ילמד תורה בזקנותו, לימד תלמידים בילדותו ילמד תלמידים בזקנותו, שנאמר (קהלת יא, ו) "בבוקר זרע וזרעך ולערב אל תנח ידך". ולפי זה אמרו המפרשים, שאפשר לומר כאן עוד רמז: שאם דרשת את התורה בחצי ימך הראשונים כמו כן תדרוש בחצי ימך האחרונים. (דרש יהודה).

דרוש וקבל שכר

עוד יש לרמז שאעפ"י שדרשו את התורה, ודרשו עליה טעמים וסודות באותן דורות שעמדו לפניך, גם אתה דרוש וקבל שכר על זה, "סלסלה ותרוממך" (משלי ד, ח). (רבינו אפרים ז"ל).

"וְיִקְצֹף עַל אֲלֻעָזָר וְעַל אֵיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרָן הַנּוֹתָרִים לְאִמְרָ" (י, טז).

ע"י הכעס נתעלמה ההלכה

ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה. אמר רב הונא: בשלשה מקומות כעס משה ונתעלמה ממנו הלכה, בשבת, בכלי מתכות, ואונן, שאונן אסור בקדשים. (ויק"ר שמיני יג, יא).

התרחקותו של רבי ישראל מסלנט ממידת הכעס

בספר "תנועת המוסר" (ח"א עמ' 383) מסופר על התרחקותו הגדולה של רבי ישראל סלנטר ממידת הכעס: כאשר רבי ישראל גר בברלין, היו נוהגים כמעט כל יהודי רוסיה ופולניה שהודמנו לשם לבקר אותו, כדי ליהנות מזיו קלסתר פניו או לקבל ממנו עצה ותושיה. פעם אחת, כשנכנס הרב ד"ר אהרמן לחדרו, מצאו במצב רוח מדוכא מאד, כששאלו לסיבת הדבר, סיפר לו רבי ישראל שזה עתה ביקרוהו שני יהודים מקובנה, וסיפרו לו על שינויים שעומדים להכניס בבית המדרש בקובנה, מקום תלמודו בעבר, והוא רואה כי משנויים אלו עלולים להיות תוצאות בלתי רצויות. הרב אהרמן חזר ושאל האם יש בדברים אלה כדי להצטער על כך, ענה בשלילה, אלא שעקב זה בא לידי התעוררות של כעס. שאלו הרב אהרמן: האם התבטא כלפי האורחים בביטויים שיש בהם משום עלבון? ענה לו הרב: חלילה, אף אחד חוץ ממני לא הרגיש בזה. ובכן, מה הדבר שמדאיג כל כך את ליבך? שאל שוב הרב אהרמן. וכי מה אתה שואל? תמה רבי ישראל, האינך יודע שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וכל מיני גהינם שולטים בו?

מעודו לא ראה את רבי ישראל כועס או מתרעם, אם כי היה רגשן מאד ובעל נפש סוערת, הוא עקר מליבו כל שורש של טינה ותרעומת, עד כדי כך שלא בא כלל בגבולו, אם מישוהו היה גורם לו רעה או מקניטו לא רק שהיה מעביר על מידותיו ומוחל, אלא היה מזדרז באותו רגע לגמול לו טובה. שיטתו היתה שזו מצות עשה מהתורה והלכת בדרכיו (דברים כח, ט) שחייב האדם ללכת ולהדבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא, והרי השם יתברך, בשעה שמכעיסים אותו, לא די שמאריך אפו, אלא שבאותו רגע הוא נותן חיים לאדם, וממלא את כל צרכיו ומשאלותיו.

עת לכעוס

קרה פעם בשנת תר"ט בעת מגיפת החולירע בוילנא, כאשר רבי ישראל פעל גדולות ונצורות להצלתם של אלפים מישראל, ותוך כדי התלהבותו נכשל במידת הרגז, והיה אותו צדיק זוכר מקרה זה כל ימיו ומתמרמר על כך, נחמתו היחידה היתה שאותו רגע בא לו מתוך אחריותו העמוקה בעניני פיקוח נפשות שהוא מסר נפשו עליהם. כדי שנקבל מושג מהו אותו כעס שנכשל בו רבי ישראל, מן הראוי לפרסם את המעשה כולו:

בשנת תר"ח תר"ט התפשטה מגיפת חולירע בוילנא, והפילה חללים רבים. מיד נרתם רבי ישראל לפעולות הצלה. הוא יסד ועד שנטל עליו את כל תפקידי העזרה, שכר בית חולים מיוחד בן אלף וחמש מאות מיטות, בהשפעתו לא לקחו הרופאים שכר לא מעני ולא מעשיר, כמו כן גייס כשישים או שבעים אברכים לומדי תורה שיגישו עזרה לחולים, אותם הדריך בצורה נחרצת שבשבתות לא ישתמשו בגויים אלא יעשו בעצמם את כל המלאכות בשביל החולה, כגון להחם מים חמים, לסוכו ולשפשפו, כנפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן שכח) בדיני פיקוח נפש.

והנה, באחד מלילות שבת, חלה נכדו של אחד מנכבדי וילנא בשם רבי יוסף חלפן, ובהתאם להוראת רבי ישראל עשו האברכים בשבילו את כל המלאכות הדרושות, בקעו עצים, הבעירו אש וכו', עד שהוציאוהו מכלל סכנה. כעבור כמה ימים, בא רבי יוסף להודות לרבי ישראל על ששליחיו הצילו את נכדו. אמר לו רבי ישראל, מה לך להודות לי? ה' רצה ונתרפא החולה.

המשיך הזקן ואמר: אבקש סליחה, אף כי איני ראוי להגיד, אך ברצוני להעירו כי האברכים שלו שהם מפאר עירנו - מחללים שבת יותר מהצורך. רבי ישראל שחשש פן יתרשלו האברכים בהצלתם בשבתות, שכן הדבר נוגע לחיי אלפי איש, יצא הפעם מגדרו, הן בקצפו והן בסיפור שבח על עצמו, וגער בזקן בנוזיפה: הדיוש שכמותך! האתה תלמדני מה מותר ומה אסור? אני ארגנתי את האברכים והבטחתי וערבתי להורים שלהם שהמחלה לא תדבק בהם ושחוזרים בריאים ושלמים, וכן היה, שכולם חזרו בריאים ושלמים - התוכל גם אתה לעשות כן?! מיד חלץ רבי יוסף את נעליו, ישב לארץ ובקש מחילה, אותו כעס בודד זכר רבי ישראל כל ימיו. (תנועת המוסר ח"א עמ' 182).

"דְּבַרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֵיהָ אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִפֶּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ" (יא, ב).

אין דבר טמא יורד מן השמים

כתב בספר "ילקוט חמישאי" בשם ספר שמע שלמה, דהנה בגמרא מסכת סנהדרין (נט:), מספרת הגמרא על רבי שמעון בן חלפתא שהיה הולך בדרך, ופגע באריה שבא לאוכלו. אמר רבי שמעון בן חלפתא (תהלים קד, כא) "הכפירים שואגים לטרף", ואז ירדו מן השמים שתי חתיכות בשר, נטל את החתיכות, והאחת נתן לאריה, ואילו את החתיכה השניה לקח ובא לבית המדרש לשאול האם מותר לאכול חתיכה זו. ענו החכמים ואמרו לו: "אין דבר טמא יורד מן השמים".

וזהו שרמזה התורה "זאת החיה אשר תאכלו.. אשר על הארץ" - כי דוקא בארץ יש בהמה וחיה טהורה ויש בהמה טמאה, אבל בשמים - "אין דבר טמא יורד מן השמים".

"זאת החיה אשר תאכלו" (יא, ב).

כיצד יש דמות אריה במרכבה

דבר פלא כותב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ב"יערות דבש" (חלק ב', דרוש ד'):

לפי האמת, האריה טהור וכשר הוא, שאם לא כן - איך הוא הוכשר להיות מארבעה פנים שבמרכבה? אלא ודאי, כי מעיקרו צריך היה האריה להיות כשר, אלא שהתורה פסלה את האריה לאכילה, משום שאוכל כל מיני חיות טמאות ומתפטם באיסור. וכפי שכתב הרמב"ם ב"מורה נבוכים", בטעם איסור אכילת בהמות טמאות. ויעויין שם ב"יערות דבש", שביאר ע"פ זה ענין הדבש שרדה שמשון מגוויית הארי, (שופטים יד, ח), אף שלכאורה נטמא הדבש מנבלת הארי. עיי"ש.

ובספר "עבודת הקודש" למהר"מ אבן גבאי (חלק ס"ת פי"ג) כתב ליישב זאת, כי הם טורפים ומתלבשים בלבוש קדוש. ועוד תירץ, שהטעם בזה הוא להראות שגם הסטרא אחרא נכנעים לקדושה.

"זאת החיה אשר תאכלו" (יא, ב).

ללמוד תורה בחיות והתלהבות

הנה, סופי תיבות זאת החיה אשר תאכלו, הם אותיות תורה. ובא לרמוז על ההכנה אשר בני ישראל מכינים את עצמם לקבלת התורה. כי עיקר עסק התורה צריך להיות בכחינת 'זאת החיה', כלומר בחיות אלקות, כי כשעוסק סתם בתורה בלי שום טעם וחיות, לימוד הזה אינו שווה כל כך, כי כשם שצריך האדם לזכך חומרו וגופו בגשמיות - כן צריך לזכך עצמו גם ברוחניות.

הקורקבן הכשר

בספר "הכל לאדון הכל" (עמ' 142) מספרת בתו של רבי יעקב הרמן, מחלוצי עולם התורה בארצות הברית, על מסירותו של אביה לקיום מצוות. אורחים רבים היו אוכלים על שלחנו, ומידי שבת וחג היו מכינים בבית עבור כולם אוכל רב. רבי יעקב הרמן לא היה עתיר נכסים, אך הוא היה רחב לב ביותר.

היה זה בליל הושענא רבא, אבא הלך לבית הכנסת, שם נשאר ללמוד במשך כל הלילה. שעת חצות קרבה, ואמא עדיין עסוקה היתה בהכשרת עשרים וארבעה עופות בקבוצות של ששה עופות. ישבתי מסתכלת באמא, בהמליחה את העופות במטבח החמים והשקט, ותנועות ידיה המתמשכות של אמא הפילו עלי תרדמה. בשנתי הרגשתי כי מושכים בי, ושמעתי קול הבא ממרחקים "קומי רוחמה, קומי". נאבקתי בקורי השינה כדי להתעורר ולמצוא את אמא רכונה עלי. מה השעה? שאלתי מנומנמת. עכשיו אמצע הלילה - ענתה אמא, והיא המשיכה: זה עתה שמתי במקום את כל הקורקבנים שגמרתי להכשיר, ושמתי לב כי באחד מהם עלולה להיות שאלה. מילותיה של אמא המשיכו תוך כדי

אנחה: הם כולם מעורבבים עכשיו, כך שאם קורקבן זה טרף, כל העופות יחשבו... אמא לא סיימה את המשפט, מהפחד שמא ח"ו תתממש המחשבה הנוראה.

"רוצי אל אבא ב'תפארת ירושלים', ובקשי ממנו ללכת אל הרב סקיינדר לשאול את השאלה. אל תשכחי לומר לאבא, שאין לי כל מושג לאיזה עוף מתוך עשרים וארבע העופות שייך הקורקבן", המשיכה אמא. מחזיקה את הקורקבן בשקית קטנה לחה. מיהרתי ברחוב החשוך והאפל, כשצעדי עונים כהד לדאגה שבליבי. בשנת תר"צ, לא חששה אמא לשלוח נערה בגילי הצעיר לבדה באמצע הלילה, שכן רחובות ה'איסט-סייד' היו בטוחים לחלוטין.

כשהתקרבותי לבית הכנסת המואר, שמעתי קולות רבים מתרוננים בלימוד. מיהרתי לתוך הפרוזדור, תוקעת את ראשי דרך הדלת המסתובבת. אבא ישב בקדמת בית הכנסת, כשספר פתוח לפניו. אחד מהאנשים זיהה אותי ומיהר לעברי. "עלי לומר משהו לאבי", עניתי מהר. הוא ניגש אל אבא, טפח בעדינות על כתפו ולחש לו דבר מה.

אבא רץ אלי כשהבעת שאלה על פניו. "או, אבא, אמא גמרה רק עכשיו להכשיר את כל עשרים וארבעה העופות, והיא ערבבה יחד את כל הקורקבנים, ומצאה שאלה על אחד מהם, והיא לא יודעת לאיזה עוף הוא שייך, והיא אמרה שתלך מיד לרב סקיינדר לשאול שאלה". אמרתי כל זאת בנשימה אחת. אבא חטף את כובעו, ויחד עברנו ביעף דרך הרחובות השקטים והמנומנמים. הגענו לרחוב 'הנרי' תוך כמה דקות. אבא נשא את עיניו לקומה הראשונה בה גר הרב סקיינדר, אור בקע מחדר המגורים, עלינו על קצות אצבעותינו, ואבא נקש בעדינות בדלת. הרב סקיינדר פתח את הדלת בעצמו, "שלום עליכם רב יעקב הרמן" - הוא לחץ את ידי אבא בחמימות.

אשתי הכשירה עוף ומצאה שאלה על קורקבן זה, קבע אבא את העובדה. בהביטי באבא בתדהמה, רציתי לומר לו שהקורקבן התערב בעשרים וארבעה אחרים. מבטו המזהיר של אבא הבליע את המילים בגרוני. וכך, בשעה שהרב סקיינדר בחן ובדק והפך את הקורקבן, מצד אל צד. היה גורלם של עשרים וארבעה העופות מונח על כף המאזניים.

רעדתי בעמדי שם. ומה יהיה אם זה טרף, כל העבודה הקשה של אמא תרד לטמיון. מה יאכלו כל אורחנו בחג, זה עלה כל כך הרבה כסף. פניה החיוורות של אמא העייפה צפו לנגד עיני וערפלו את ראייתי. העפתי מבט באבא. הוא עמד שם זקוף וישר, כחייל המצפה לפסק דינו של המפקד, לאחר זמן מה שנראה לנצח, הרים הרב סקיינדר מבטו והכריז: "כשר, כשר". מילות הרווח וההצלחה צלצלו באוזניי.

לאחר מכן אמר אבא: רבי, אם היית פוסק כי הקורקבן טרף, הייתי זורק עשרים וארבע עופות. אשתי איננה יודעת לאיזה עוף שייך קורקבן זה.

הרב סקיינדר נתן באבא מבט מוכיח: אח, אח, רבי יעקב, מדוע לא אמרת לי? אם נזק גדול כרוך בענין, הייתי בוחן את השאלה בצורה אחרת. "לעולם איני מחפש היתרים", ענה אבא. אימרה שהיתה שגורה על פיו ומיושמת במעשיו. עם הקורקבן הארוז שוב בשקית החומה הקטנה והלחה, מהרנו אבא ואני במורד המדרגות. "רוצי מהר הביתה, ואמרי לאמא שהקורקבן מאה אחוז כשר. תדאגי שאמא תלך לישון. אני חוזר לבית הכנסת".

כמו ציפור במעופה עפתי דרך הרחובות הרגועים, רגלי מהדהדות לקצב המילים: כשר, כשר, כשר, כשפרצתי לכניסה, לא יכולתי לשלוט בעצמי וקראתי בקול: "אמא, אמא, כשר, הוא כשר".

גברת פרידמן שכנתנו מהקומה הראשונה יצאה במרוצה מביתה: "רוחמה, מה אתך? מדוע את כה מרעישה עולמות בשעת לילה זו ומעירה את כולם?" שאלה. "הקורקבן כשר" מלמלתי. אמא שמעה אותי ומיהרה לקראתי, נפלתי לתוך זרועותיה מוציאה אותה כמעט משיווי משקלה, "זה בסדר אמא זה מאה אחוז כשר". אמא פרצה בדמעות. לעת הזאת כבר שמעו שכנינו את המהומה ומיהרו לכניסה, סקרנים לשמוע מה קרה. על כוס קקאו מתוק וחם ועוגיות הקינומן הטעימות של אמא עם הצימוקים, סיפרתי לשכנינו את סיפורו של הקורקבן הכשר.

"כָּל מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת מְעַלֵּת גְּרָה בְּבַהֲמָה אֲתָה תֵּאכְלֶנּוּ" (יא, ג).

ספר התורה שגילה את קלונו של החוטא

ואספר לפני הקורא מעשה נפלא ששמעתי מהגבאי של ביהכ"נ "אבוהב" בצפת אדון פרג' ז"ל. שסיפר לנו כי הוא הכיר וראה בעיניו את המעשה הבא.

כידוע, בישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ, היה לוקח כל שנה מורנו ראש הישיבה הגאון הגדול כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל את הבחורים שלמדו בשיעור שלו לעשות שבת בצפת, ושם היו מתפללים בביהכ"נ "אבוהב". וכאשר הגענו

לצפת הלכנו לבית הכנסת, והרב ביקש מהגבאי שיראה לנו הספר תורה של מהר"י אבוהב זצוק"ל. הגבאי הסכים, אבל ביקש שקודם נלך לטבול במקוה האר"י, ואח"כ יראה לנו.

כאשר חזרנו מהמקוה הראה לנו את הספר תורה ושמחנו מאד, ובקשנו אם אפשר שהשבת נקרא בספר תורה הזה, ענה לנו, כי יש להם תקנה שלא מוציאים כבר הספר תורה של מהר"י אבוהב, כי אם במועדים שסימננו כש"ר, ר"ת כיפור, שבועות, ראש השנה. כששאלנו מה הסיבה, ענה לנו - אספר לכם מעשה מזעזע, כדי שתדעו נפלאות ה' ותשמרו עצמכם. וזה מה שאני ראיתי כאן בבית הכנסת.

ביום שבת אחת בפרשת שמיני, הוציאו הספר תורה של מהר"י אבוהב. והיה אדם אחד יקר, שהיה סוחר שבא לצורך סחורתו לכמה חדשים, כאשר חזר מהנסיעה, כבדו אותו בשבת בעליה לתורה כנהוג, בכדי לברך ברכת הגומל. לאחר שבירך את הברכה הראשונה, קרא החזן בתורה, וכשהגיע לפסוק "כל מעלה גרה בבהמה" וכו', קרא: כל מעלה "נדה", הציבור החזירו אותו, אבל גם בפעם הנוספת הוא קרא: כל מעלה נדה. שאלו אותו: מה קרה? מדוע אתה קורא נדה ולא גרה? והוא השיב שכך כתוב בספר תורה.

עלה הרב לראות, ואכן ראה כי במקום 'גרה' כתוב 'נדה'. בינתיים, התרחק אותו אדם שעלה לתורה, ואז ראה הרב שכתוב 'גרה'. ביקש ממנו הרב שיתקרב, וברגע שהתקרב נהפכו האותיות שוב ל'נדה'. משהתרחק שנית, שוב נהפכו לגרה.

זעק הרב ואמר לו: תאמר, מה עשית ומה מעשיך? הסוחר התבייש מאד, והודה בפני הקהל, כי הוא לא היה בביתו כמה חדשים, וכששב לביתו התברר כי רעייתו עדיין לא טבלה, והוא לא הצליח להתגבר על יצרו, ועשה המעשה. וכל הקהל געה בכייה, והיהודי עשה תשובה, ומני אז קבלו עליהם לא להוציא הספר תורה רק ימים אלו. באותה שבת היתה לנו שמחה גדולה מאד, אחר שלמדנו ממעשה זה להזהר מאד בכל פרטי ההלכה. ה' יחזירנו בתשובה שלימה. אמן.

סימני כשרות רומזים לעם ישראל

סימני טהרה אלו הם רמזי ישראל. שתי פרסות, לומר שנוחלים העולם הזה והעולם הבא. מעלת גרה, לרמז שכמו שהבהמה לאחר גמירת אכילתה מחזירה המאכל לפיה ואוכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמר אכילתן הפירות בעולם הזה - הקרן קיימת לעולם הבא. אבל החזיר שבו נכשלו האומות, כתיב בו: והוא גרה לא יגר, כלומר, הם אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא.

ואפשר לומר עוד, מפריס פרסה, הם ישראל שמוציאים שני מיני הוצאות ומפזרים ממעותיהם. האחת לכבוד שבתות וימים טובים והכנסת אורחים, והשניה לצדקה לעניים ולתלמידי חכמים, ויהיו לרצון לפני ה'.

מעלת גרה - שדברי התורה נרמזו באכילה ושתייה, כמו שאמרו (קהלת רבה פ"ב, א) שכל אכילה ושתייה שבקהלת רומז לדברי תורה, וכן ישראל, אף על פי שלמדנו תנ"ך ומשנה וגמרא צריך לחזור עליהם, ואז יהיו בפיו כדבש למתוק, והוא כמו המעלה גרה. (נחל קדומים).

"כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו. אך את זה לא תאכלו" וגו' (יא, ג-ד).

ארבע בהמות טמאות כנגד ארבע גלויות

התורה מביאה ארבע בהמות טמאות, מחמת שיש להם סימן אחד או שניים של טהרה, כמו שכתוב: "אך את זה לא תאכלו את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס... ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס... ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא ופרסה לא הפריסה... ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע פרסה הוא והוא גרה לא יגר... מברשם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם".

ונשאלת השאלה, הלא יש הרבה מאוד בעלי חיים בעולם שהם טמאים, ומדוע ראתה התורה לציין דוק את הארבעה הללו? והנה, מצינו במדרש (שמעוני רמז תקלו): "משש ראה את המלכויות בעיסוקן [בשעבודן] את הגמל זו בבל, ואת השפן זו מדי, ואת הארנבת זו יון, ואת החזיר זו מלכות רביעית [מלכות אדום] ששקולה כנגד שלושתן".

ויש להבין, מדוע גלות אדום, האחרונה, היא הקשה מכולן, עד שהיא שקולה כנגד כל שלושת הגלויות שהיו לפנייה? ומיישב על כך ה"אבני נזר", שהנה אם נתבונן בארבעת בעלי החיים הטמאים הללו, נראה שלשלוש הבהמות הראשונות - הגמל והארנבת והשפן, יש סימן טומאה גלוי לעין, "אינם מפריסים פרסה", ולכן הם טמאים. ואילו סימן

הטהרה שלהם, שמעלים גרה, נסתר הוא. לעומתם, אצל החזיר הסימנים הפוכים, סימן הטומאה שלו - שאינו מעלה גרה, מוסתר, ואילו סימן הטהרה שלו - מפריס פרסה, גלוי לעיני כל. ועל זה אומר המדרש (ויק"ר יט): "ואת החזיר כי מפריס פרסה", ולמה נמשלה גלות אדום לחזיר? לומר לך מה חזיר בשעה שרובץ מוציא את טלפיו כאומר 'ראו אני טהור', כך מלכות אדום מתגאה וחומסת וגוזלת ונראית כאילו שהיא 'מצעת בימה', וכאילו דנים משפט אמת".

זכותב רבנו בחיי: ובמדרש הזכיר כאן ארבע חיות אלה, בארבעה פסוקים, כל חיה וחיה בפסוק בפני עצמו, לרמוז על ארבע מלכויות שהיו בזמנים חלוקים, כל גלות בפני עצמה. אבל במשנה תורה (דברים יד, ז) הזכיר שלשתן בפסוק אחד, ככתוב: "את הגמל ואת הארנבת ואת השפן", והזכיר הרביעי בפסוק בפני עצמו, ככתוב: "ואת החזיר כי מפריס פרסה וגו'". והיה זה לרמוז, כי השלש גלויות, אף על פי שהיו זמניהם חלוקים, היו כאילו הם מחוברים, לפי שזמנם מועט וקצר, אבל הגלות הרביעי הזכירו בפני עצמו בין בפרשה זו בין במשנה תורה, להורות כי הוא גלות אדום בפני עצמו ושקול כנגד כולם.

טומאת אדום מוסתרת בתוכם

ובספר "פנינים משולחן הגר"א מובא בענין זה בשם הגאון מוילנא, על הכתוב בגמרא (יומא ט). "רבי יוחנן ורבי אלעזר אמרו: ראשונים [אנשי בית ראשון], שנתגלה עוונם - נתגלה קיצם, כי ידעו מתי תהיה גאולתם, ככתוב (ירמיה כט) "כי כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם והקימותי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה". אחרונים [אנשי בית שני], שלא נתגלה עוונם - לא נתגלה קיצם, [-לא ידוע כמה זמן תמשך הגלות]. אמר רבי יוחנן: טובה ציפורן של ראשונים מכרסן של אחרונים".

וצריכים להבין מה כוונתו של רבי יוחנן, שהציפורניים של הראשונים טובה מכרסם של אחרונים. ומבאר הגר"א: כי הראשונים, שנמשלו בעבודה זרה שפיכות דמים וגילוי עריות, ופשעיהם היו גלויים, נענשו במידה כנגד מידה, בשלוש גלויות בבל, מדי ויון - שנמשלו לשלוש הבהמות הטמאות - גמל שפן וארנבת, שסימן טומאתן גלוי וידוע, ולכן נתגלה קיצם. אבל "אחרונים שלא נתגלה עוונם", אותו דור שחי בימי בית שני שהיה בו שנאת חנם, וכלפי חוץ הראו עצמם כצדיקים, ובסתר היו בעצם רשעים - נענשו מידה כנגד מידה, ונמסרו לגלות אדום שנמשלה לחזיר, וסימן טומאתו שאינו מעלה גרה, ומוסתר הוא בתוכו, ולכן גם לא נתגלה קיצם.

וזהו שאמר רבי יוחנן: "טובה ציפורן של ראשונים", כלומר הראשונים שעשו עבירות בגלוי, ונענשו בשלוש גלויות, והוגלו אצל עמים שנמשלו לגמל שפן וארנבת, שטומאתם בפרסה שהיא הציפורן, הנה טובים הם מ"כרסן של אחרונים" - שעשו עבירות בסתר, ולקו בגלות אדום שנמשלה לחזיר, שסימן טומאתו הוא שאינו מעלה גרה, והוא נמצא בכרסו.

והנה, על עשו כתוב (בראשית לו, ט): "ואלה תולדות עשו אבי אדום", אבי אותה אומה שנמשלה לחזיר. ענין זה פותח לנו פתח להבין את הכתוב (בראשית כה, כו): "ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחות בעקב עשו, ויקרא שמו יעקב", ומפרש רש"י: "הקב"ה הוא שקרא את שמו יעקב, משום ש"ידו אוחות בעקב עשו". הרי שיש כאן דבר שראוי להבינו לעומקו.

ואומר ה'אבני נזר', כי ידוע מהחכמים שיעקב ועשו הם זה לעומת זה, קדושה מול טומאה, אמת מול שקר ורמאות. יעקב אבינו דבוק היה במידת האמת ככתוב (מיכה ז, כ): "תתן אמת ליעקב", לעומתו עשו - הוא אדום, והוא היצר הרע "יודע ציד", יודע בפיו לצוד ולרמות את הבריות, כמו החזיר המראה את טלפיו כאומר: 'ראו הנני מפריס פרסה - טהור אני'. וזהו: "וידו אוחות בעקב עשו", כאילו מזהיר אותנו: אין זה סימן טהרה אלא חזיר הוא, ה"צד ציד בפיו" ומסתיר בפיו את סימן הטומאה שאינו מעלה גרה, ומנסה לרמות ולהפיל אתכם בלשונו בפח הטומאה.

סימן הטהרה של עשו - מעקב יעקב

ונשאלת השאלה, מדוע זכה עשו שיהיה לו סימן אחד של טהרה בטלפיו - ברגליו? מבאר ה"ישמח משה", כי עיקר היניקה שקיבלו אחד מהשני הוא באותו רגע של הלידה כאשר אחו יעקב בעקב עשו, שעל ידי אחיזה זו קיבל יעקב חלק רע מעשו, ולעומתו קיבל עשו מאחיזה זו חלק טוב מיעקב, וזה סימן הטהרה שהיה לו בטלפיו - ברגליו. וזהו הטעם שקרא הקב"ה ליעקב אבינו בתואר "יעקב" על שם "וידו אוחות בעקב עשו", כי זהו עיקר חשיבותו של יעקב שבגללו הוא ראוי לקבל שכר, מכיוון שבאמת יש בידו גם חלק רע מאחיזתו בעקב עשו, ואף על פי כן, הוא מתגבר על חלק רע זה והוא כולו טוב.

מוטל עלינו להוציא את החלק הטוב מעשיו

מוסיף השל"ה (תורה אור פרשת בא) על הכתוב 'לא תישאר פרסה' וזה לשונו: 'לא תישאר פרסה', זה רומז על שר של עשו הוא אדום. והנה יש בו סימן קבוע המראה שיש בו אחיזה בקדושה, כי ידוע שעשו נקרא חזיר, שנאמר (תהלים פ, יד): "יכרסמנה חזיר מיער", והחזיר פושט טלפיו, וסימנך: "וידו אוחזת בעקב עשו", כי בפרסות עשו יש סימן שהרה - מפריס פרסה הוא, על זה אמר "לא תישאר פרסה כי ממנו ניקח לעבוד את אלהינו". והוא כדרך שאמר בענין שר מצרים (שמות י, כה): "גם אתה תתן בידניו זבחים ועולות ועשיו לה' אלהינו", עד כאן. דהיינו, שלא רק שמוטל עלינו להוציא את הרע שקיבלנו מאחיותו של יעקב אבינו בעקב עשו, אלא גם את חלק הטוב של עשו, את ניצוצות הקדושה שבו, וצריכים להוציאם ולהעלותם לקדושה.

על פי האמור, יתכן לפרש את הכתוב (דברים לב, לה): "לי נקם ושילם לעת תמוט רגלם", שכל זמן שעדיין יש בתוך ישראל ניקה מהחלק הרע של עשו, וכן יש בעשו ניצוצי קדושה - עדיין לא הגיע זמן הגאולה. אבל, כאשר תיפסק הקדושה שקבלו דרך רגלם, "לעת תמוט רגלם", יבוא גם סופם "כי קרוב יום אידם", במהרה בימינו.

"אֲךָ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלֵי הַגֵּרָה וּמִמְּפְרֵי־סִי הַפְּרָסָה אֵת הַגְּמֹל" (יא, ד).

מדוע עשה הקב"ה דדים לאיש

"את הגמול" לאסור את החלב של הגמלה (נאקה) דהיוצא מן הטמא טמא. (בכורות ו:).

הגמורא בשבת (נג:) מספרת, מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר לשלם למניקה, ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה, והניק את בנו.

והנה, בגמרא ברכות (לא:) מובא, כי חנה אמרה: רבונו של עולם, כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה... דדים להניק בהן וכו'.

ולכאורה, הרי הקב"ה לא עושה דבר לבטלה, וא"כ מדוע עשה גם לאיש מקום שני דדים, והלוא אין לו צורך בהם. ודוחק הוא לומר, שעשה כן רק בשביל אותו האיש שהניק את בנו.

ומציאה מצאנו בתשב"ץ בספרו "מגן אבות" (הוצ' מכון הכתב, עמ' 430) המיישב זאת וז"ל:

"...ונאמר, כי היו באדם שני דדים בחזה בעבור רחבו, והיו שנים לפי שהם שני צדדים ימין ושמאל. והיו בנקבה גדולים בעבור הגידול והיניקה. והיו באנשים בעבור שהיו לו למחסה ולמסתור על הלב, שהיו הנקבים אשר בו להוציא העשן המתלהב בלב. ויתרבה לפעמים בהם חלב באנשים השמנים לריבוי המותר...". עכ"ל.

הרי לך שאין דבר בעולם שנברא לבטלה!

אגב, יש להוסיף בענין זה, שבילקוט שמעוני (אסתר תתג) איתא, כי מרדכי לא מצא מינקת, ונעשה לו נס והניק את אסתר, שנאמר (אסתר ב, ז): "ויהי אומן את הדסה". והרמ"ע מפאנו כתב, שאותו חסיד היה גלגולו של מרדכי, ולכן אירע אצלו אותו הדבר שאירע למרדכי.

אומנם במדרש תהלים (כב, כג) מובא, שאשתו של מרדכי הניקה את אסתר. ודבר פלא איתא במדרש תהלים (מזמור י) על הפסוק (תהלים י, יד): "יתום אתה היית עוזר" - רומוס ורומילוס מתה אמם, ונודמנה להם זאבה והניקתן, וכשגדלו נעשו מלכים גדולים. (להתעדן באהבתך).

"אֲךָ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ" (יא, ד).

המאכלים מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה

כותב האברבנאל: איסור המאכלים שאסרה תורה, אינם מפני בריאות הגוף ורפואתו, וחלילה מלהאמין כן, לפי שאם הדבר כן, היה ספר תורת האלוקים במדרגת ספר מספרי הרפואה. וגם עינינו רואות, כי האומות האוכלות בשר החזיר, השקץ, ושאר בעלי חיים טמאים, כולן הן חזקות. אולם תורת האלוקים לא באה לרפא את הגוף ולדאוג לבריאותו, אלא לדאוג לבריאות הנפש ולרפא תחלואיה, לכן אסרה התורה את המאכלים, לפי שהם מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה.

מוסיף על כך בעל "עקדת יצחק" רבי יצחק עראמה זיע"א: כשם שהכפרי אוכל מאכלים גסים והוא בריא, ואילו בן העיר לא הורגל במאכלים אלה ומזיקים לו, כך ישראל: לפי זוך נפשותינו, שהן נאצלות מתחת כסא הכבוד, לא

נוכל לסבול את הטומאות המזיקות לנו, לא כן הגויים, בשבילם הכל טוב, כי נפשם מגושמת, ולא אכפת להם מטומאות. (פרפראות לתורה).

אל תמצוין את העצמות

חייל יהודי בצבא הרוסי, נכנס אל ר' ישראל מאיר מראדין, ה"חפץ חיים" והתמרמר לפניו: אני שרוי בקרב הנכרים, ואין לנו מאכלים כשרים, ובצבא מכריחים אותי לאכול נבילות וטריפות. אמר לו הרב: לפעמים אתה אנוס לאכול, מטעם פיקוח נפש, ואנוס רחמנא פטריה, אבל בבקשה ממך, אנא למעט בהנאה, כשאתה אוכל מבשרם, אל תמצוין את העצמות... רב אחד דרש פעם לפני החיילים היהודים, לפני הליכתם לצבא, בהאי לישנא: "חיילים יהודים! – אולי יאנסו אתכם לאכול טריפות? זאת עשו, תשפכו בכל פעם מהתבשיל שלוש כפות בחוץ ואחר כך תאכלו, כדי שיהיה לכם לזכרה שאכלתם טריפה, וכאשר ירווח לכם, תשובו לאכול רק מאכלים כשרים... (זכרון יעקב ח"א, עמו' 215).

דרוש לשבת החודש

מצות קידוש החודש

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה". (שמות יב, א-ב).

צריך להתבונן מדוע כאן מדבר הקב"ה עם משה ואהרן, ולא עם משה בלבד כמו תמיד ?

מבארת הגמרא במסכת ראש השנה (כה:): מפני שקידוש החודש צריך להעשות בשלשה דיינים (סנהדרין פ"א משנה ב), ולכך קרא הקב"ה למשה ואהרן, ובפסיקתא רבתי (פרשת החודש פסקה כא) מתאר איך היה קידוש החודש הראשון ואלו דבריו: אמר להם הקב"ה אני ואתם נקדש את החודש - ואז נתעטף הקב"ה בטלית מצויצת והעמיד למשה מכאן ולאהרן מכאן, וקרא למיכאל וגבריאל ועשה אותם כשלוחי החודש ואמר להם: "כיצד ראיתם את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה, לצפונה או לדרומה, כמה היתה גבוהה, ולאן היתה נוטה וכמה רחבה". אמר להם [למשה ואהרן]: "כסדר זה יהיו בני מקדשים את החודש, על ידי זקן עם טלית מצויצת, ועוד שנים עמו, ועל ידי עדים".

וקידוש החודש היא המצוה הראשונה שנצטוו ישראל על ידי משה רבנו, שהרי נצטוו בה בארץ מצרים, [ולא כמו שאר המצוות שבתורה שנצטוו בהר סיני], והנה המצוה הזו היא יסוד לכל חגי ישראל, כי על ידי קידוש החודש נקבעים חגי ישראל, ואם לא היו לנו מועדים ומצוותיהם וקדושתם, לא נשתנינו משום אומה ולשון, לכן ניתנה לישראל מצות קידוש החודש קודם לכל המצוות.

וידועים דברי המכילתא (בא פרשה א) שאחד משלושה דברים שנתקשה משה היה מולד הלבנה באיזה שיעור תיראה ותהיה ראויה להתקדש. והראה לו הקב"ה את הלבנה באצבע ואמר לו: "כזה ראה וקדש". מקשה רשב"י כיצד הראה לו הרי כל הדברות שדבר ה' עם משה לא דבר עמו אלא ביום שנאמר (שמות ו, כח): "ויהי ביום דבר ה'", אלא ביום סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו את המולד עם חשכה.

וראה, החודש הזה לכם ראש חדשים ר"ת גימ' רמ"ח וס"ת החודש הזה לכם מש"ה, כי זו המצוה הראשונה שמשנה קיבל למסור לנו, והיא שקולה כרמ"ח מצוות עשה, ויש לה את הכח של כל הרמ"ח מצוות עשה, ואם אנחנו מקיימים מצוה זאת כראוי ומקדשים את החודש, אז כל המצוות שלנו מתקדשות. וכפי שכתב בעל הרוקח בספרו סודי רזי (אלפא ביתא אות א) על מילת "בראשית" ברא ה', שתרגם בתרגום ירושלמי "בחכמה" ברא ה', והנה חכמ"ה במילוי ח"ת כ"ף מ"ם ה"י גימט' תרי"ג, ואם כן במילה הראשונה מונח השורש של כל התורה כולה, והיא שורש הבריאה

בקדושה. ולפי דבריו אפשר לבאר גם כאן כי המצוה הראשונה של קידוש החודש כוללת את כל המצוות שנצטוו לאחריה.

וידוע מה שביאר רבי שמשון מאוסטרופולי הי"ד על הא דאיתא בגמרא (שבת קמז:): אמר ר' חלבו חמרא דפרוגיתא [- שם מדינה שיינה משובח, רש"י], ומיא דדיומסת [- נהר שמימיו מלוחים, רש"י] קפחו עשרת השבטים (ומפרש רש"י שהיו בעלי הנאה, ועוסקים בכך, ולא היו עוסקים בתורה, ויצאו לתרבות רעה), ר' אלעזר בן ערך אקלע להתם אמשיך בתרייהו, אעקר תלמודיה, כי הדר אתא קם למקרי (שמות יב, ב): "החדש הזה לכם", וקרא "החרש היה לכם" [תרגום: הגיע לשם ונמשך אחרי אותם הנאות, ושכח תלמודו, כאשר חזר בא לקרוא את הפסוק "החודש הזה לכם", וטעה וקרא "החרש היה לכם"]. וכתב לבאר הרב שמשון מאוסטרופולי בספרו ליקוטי שושנים (ט): מדוע טעה רק באותיות אלו, דאיתא בספר ציוני וז"ל "כי יש קליפה אחת שסגולתה לשכח הלימוד ונקראת ר"ב, ויש לה תר"ה חיילות, וכתוב על מצח משיח בן דוד אותיות כד"ת לבטלה", ולכן החליף ר' אלעזר בן ערך את האותיות ד' ז' כ' מהחדש הזה לכם לאותיות ר"ב וקרא "החרש היה לכם", ועוד ש"החרש היה לכם" עולה גימ' 605 שהם כנגד תר"ה חיילותיה של הקליפה המשכחת את הלימוד, ואילו "החדש הזה לכם" (עם הכולל) גימ' 425 שהם שם גימ' כד"ת הכתובה על מצחו של משיח בן דוד שמבטל הקליפה הזו, וגם 'משיח בן דוד' גימ' כד"ת.

ולכן אומרת הגמרא, בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה [תרגום: בקשו החכמים רחמים עליו וחזר תלמודו], כי אותיות תורה הם ממש תר"ה, ועל ידי שחזר ללמוד תורה מיד נתבטלה וקליפה ו'תר"ה' חיילותיה.

ונראה להוסיף כי המצוה הראשונה - "החדש הזה לכם", גימ' כד"ת כמנין "משיח בן דוד", כיון שהתכלית של כל המצוות היא להגיע אל הגאולה השלמה עם משיח בן דוד.

סיום ד' פרשיות

כתב בספר עדות ביהוסף (חשוון - אדר עמוד רכ"ה) פרשת החודש היא סיום של ארבע שבתות נשגבות ומיוחדות - שבת שקלים, שבת זכור, שבת פרה ושבת החודש, וכבר הורו לנו חכמים כי הכול הולך אחר הסיום והחיתום, ולכן צריך להתקדש, להיטהר ולהתחזק מאוד לקראת שבת זו. ע"כ.

ובכדי לזכות להשראת השכינה בחודש ניסן, צריך קודם לבטל עצמו ולהפריד עצמו מן הרע וההתגשמות. ולכן תיקנו ארבע פרשיות שענינם הוא זה שמתקנים בהם חו"ב חו"ג.

בפרשת שקלים הרי אנו תורמים את השקלים לקרבנות, ודוקא על ידי שקל אשר רומז לרצון (שקל בגי' נפש שפירושה רצון) לבטל רצוננו להתבטל אליו יתברך וזה ענין החסדים שע"י הקרבנות והצדקות ממתיקים את הדינים וממשיכים החסדים. וממילא אנו זוכים לפרשת זכור בחיי גבורות דדעת, שעל ידם נמחה עמלק, ולא נלך אחרי הטומאה והשקר. ואחר כך בפרשת פרה אנו מפרידים עצמנו מן הטומאה בסוד תבוא האם ותקנח צואת בנה, ועל ידי זה זוכים לפרשת החודש ולחודש ניסן, להתחדש ולהיות עם קדוש לה'.

שפה גי' שכינה

כתב בעל ה"ישועות משה" ראשי התיבות של המילים: "שבת פרשת החודש" הם אותיות **שפה**, והן בגימטרייהכמנין המילה "שכינה", שגם היא בגימטרייה שפ"ה. והדבר בא לרמוז לנו שכבר משבת פרשת החודש צריך להתכונן ולהתקדש כדי להיות ראויים להתחבר לשכינה הקדושה. (הגדש"פ ישועות משה עמ' יג).

וכתב בתורת אמת (איגר פרשת פרה ה'תרמ"א קא ע"א) בחודש ניסן מתעוררת בליבם של ישראל התחדשות בכל ענייני **הקדושה**, היות שבחודש זה יצאו בני ישראל מתחת שלטון הטומאה הקשה שהייתה במצרים, ולכן כבר בשבת זו מתחילה להאיר בעולם הארת כח ההתחדשות בכל ענייני הקדושה

שבת פרשת החודש היא זמן טוב ומסוגל לקנות בו את מידת האמת, ובפרט שקוראים בפרשת החודש (שמות יב, ב): "החדש הזה לכם ראש חדשים", וידוע שהמילה "ראש" רומזת אל מידת האמת, ופסוק מפורש הוא בתהילים (קיט, קס): "ראש דברך אמת" (תפארת בנים שפירא פרשת החודש רי ע"א).

בשבת פרשת החודש יורד שפע של קדושה לעולם, ובכוחו להמתיק את מידת הדין מעל ישראל, ובשבת זו ודאי שהקב"ה מאיר לעמו בכל העניינים הטובים. ובפרט בגאולה וישועה וברפואה קרובה (אמרי אמת ויקרא פרשת החודש).

אנו קוראים בתורה בשבת זו "החודש הזה לכם ראש חדשים" זה 'ראש' לכל סדר החדשים של השנה.

והנה, כידוע, גם ראש השנה שנקבע בא' בתשרי, נקרא ה'ראש' של השנה, וכבר עמדו בזה הראשונים בהבדל בין ניסן לתשרי, שהרי מצינו מחלוקת בחז"ל (ר"ה ח. ה) האם בתשרי נברא העולם או בניסן, ומבארים התוס' (שם כו. ד"ה כמאן מצלינו) שאין בזה מחלוקת, אלא שבתשרי עלה במחשבה לברוא את העולם, ובניסן נברא העולם בפועל. ועל פי סודן של דברים איתא בכתבי האריז"ל (שער הכוונות ר"ה דרוש א צא ע"א) שבתשרי נבראו חיצוניות העולמות, ובניסן היה בריאת פנימיות העולמות, ואם כן נאמר כי אף על פי שחודש תשרי הוא הראש לחיצוניות העולמות, מכל מקום ר"ח ניסן הוא הראש לפנימיות העולמות.

ומבואר בספרים הקדושים שעיקר בריאת פנימיות העולמות היה בצאת ישראל ממצרים, בעת שנתגלה קדושה העליונה בעולם, מה שאין כן קודם יציאת מצרים, כאשר אור אלקותו היה נסתר ונעלם מן העולם, והיה העולם בבחי' חיצוניות לבד היה העולם בחינת תוהו ולא חשיבא. (ע"פ קדושת לוי פסח ד"ה מאמר הגמרא).

ועל פי זה יש להשוות דברי התוס' עם דברי האריז"ל, כי כאשר נברא העולם בתשרי עדיין היה רק חיצוניות העולמות, והיה עיקר הבריאה חסרה, ואינה אלא כהכנה ומחשבה לבריאת העולם הפנימית שהיא העיקר, ולכן תשרי נחשב כמי שבו רק עלה במחשבה לברוא, אולם ביציאת מצרים בחודש ניסן היתה בריאת פנימיות העולמות.

שבת פרשת החודש היא תחילת יציאת מצרים, כי בה ציווה ה' עליהם לקחת שה ולעשותו קורבן פסח, ולכן כבר בשבת זו מתחילה להאיר בעולם הארת יציאת מצרים והארת חג הפסח, ובשבת זו יכול האדם להתחדש ולהחדש את אמונתו בה' יתברך עד שתהיה האמונה תקועה בליבו (הדעה והדיבור האדמו"ר מתו"א קונטרס רסו עמ' ק"ט).

כח ההתחדשות אף מעמקי שאול וטומאת מצרים

'שבת החודש' בא נצוץ אור חדש אשר סגולתה ותפקידה להתחדש כבריה חדשה לעבודתו ית"ש. (שפתי צדיק יוסטמאן ח"ב פרשת זכור אות ב).

כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ווינברג שבת החודש עמ' צח ד"ה ויאמר ה') 'החודש הזה לכם' - היא המצווה הראשונה שה' צוה אותם, ואמרה להם (מצווה זו) עוד בהיותם בארץ מצרים, להורות בזה, שאיש יהודי הרוצה להתקרב להשי"ת לא ימתין עד שיצא מבוץ התאוות והטומאה שהוא משוקע בו, אלא בעוד היותו תחת 'מצריו' - משוקע במ"ט שערי טומאה ובגילולי ע"ז יתחיל כבר בעבודתו יתברך, ע"כ.

ולכן ההתחדשות היא מצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, כי היא יסוד לכל היסודות והעבודות, לכל יתיאש אף אם מצבו קשה ושפל, כי לעולם יש בידו להתחדש כבריה חדשה.

ויש להוסיף שלפיכך נמשלו בני ישראל ללבנה (שוח"ט תהלים כב יב), דהרי הלבנה מתמעטת וחוזרת ומתחדשת מדי חודש בחודשו, וזאת אשר הראה הקב"ה למשה רבינו את הלבנה בהתחדשותה ואמר לו 'כזה ראה וקדש' (רש"י שמות יב, ב, מ'מכילתא) כהתחדשות הלבנה מתוך מיעוטה וקטנותה, כך על בני ישראל להתחדש תמיד אף מתוך מיעוט וקטנות.

וצריך לזכור שאין שום מצב בעולם שאי אפשר לעלות משם לדרך המלך, ואף אם נמצא בשאול תחתיה אפשר לו לעלות במעלה ההר והוא שהיינו במצרים בשאול תחתית בטומאה נוראה. וכבר אמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (ע"י בית אברהם ווינברג מכתבי קודש אות יד בשם אביו) בפסוק (תהלים קמה, יב) "להודיע לבני האדם גבורותיו", דקאי על האדם, שעליו להודיע לעצמו שכוחות עצומים טמונים בו, וכל עבודתו היא להוציאם מהכח אל הפועל.

ראשון הוא לכם - ראש חודש ניסן

הרה"ק בעל הבת עין' זי"ע (דרוש לפר' החודש) כתב בזה הלשון "בכל שנה כשמגיע העת ויום שנברא בו העולם ויום שהוקם בו המשכן, אז הקב"ה מחדש העולם להאיר אור אלוקי על בריותיו - על ישראל עם קדושו, והוא ר"ח ניסן, וכשמגיע בכל שנה ושנה עת ויום שהוקם בו המשכן אז נעשה בפרט כל אחד ואחד מישראל בחי' משכן וכו' וה' משרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל. והארה זו נעשה בכל שנה ושנה כשישראל עושים תשובה ומתחרטים על הרע שעשו מקודם, ומקבלים על עצמם לטהר ולקדש את עצמם וכו', אזי ה' א"ל רחום מאיר עלינו ברוב חסדו את אור ה' אשר היה אז בעת ויום הוקם המשכן", עכ"ל.

כעין זה איתא בספר שם משמואל' (פר' משפטים שקלים תרע"ה), כי בר"ח ניסן הפיח הקב"ה חיים חדשים לכל אחד ואחד, וכך נשאר לדורות - בכל שנה ושנה בר"ח ניסן ניתנים בלב ישראל חיים חדשים, אך זה מועיל רק למי שרוצה לצאת מטומאתו ולהתחדש (כמו שבמצרים לא הועילו להתחדשות על מי שלא השכיל לחזור בתשובה, שמתו בשלושת ימי אפילה). ועל כן עלינו לדעת, שמצד אחד יש כאן זמן מוכשר להתחדש כבריה חדשה, אך לאידך גיסא תביעה גדולה היא לאדם שימלא שעת הכושר זו כדבעי.

נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פר' החודש עמ' עט ד"ה ראשון) לפרש מה שנאמר (שמות יב, ב): "ראשון הוא לכם לחדשי השנה", שהנה בניסן הקב"ה מחליף הממונים והשררים העליונים להראותם שכולם ברשותו ית"ש, ועל כך נאמר (שמות יט, ה): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" - שאתם תמליכו את השרים העליונים על ידי עבודת הקודש, וזהו שנאמר ראשון הוא לכם, 'ראשון' היינו הקב"ה וכדכתיב (ישעיה מד, ו) "אני ראשון ואני אחרון", וכביכול 'ראשון' הוא לכם, שאתם תוכלו להנהיג את כל העולמות, לחדשי השנה - להתחדשות של כל השנה, שיכולים להפוך לכל הטובות והישועות.

"במצוה זו מתחיל להתהוות הקשר שבין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל"

מצוות קידוש החודש, היא המצוה הראשונה בה נצטוו ישראל לקראת לידתם וקריאתם בשם "עם" ביציאתם ממצרים. מצווה זו - "החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) שניתנה ביציאת מצרים - עליה סובב כל ענין השכינה, והתורה, ועם ישראל, מפני שהיא מציינת את לידתו של עם ישראל, זו אף הסיבה שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני פרשת בא רמז קפז ד"ה ויאמר) "לא הייתה התורה צריכה להתחיל אלא מהחודש הזה לכם", כיון ששם מתחיל להתוות הקשר שבין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל, שהמצוות הם כל עניינה של התורה, "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". ולולא התורה אין חיות לעם ישראל. ובאמת התורה מתחילה במצוה זו, שהרי מצות קידוש החודש היא המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, והיא מהווה את נקודת הראשית של התורה, אלא מכאן במדרש (שם) שהטעם שהתורה פתחה בבראשית משום "כח מעשיו הגיד לעמו" (תהילים קיא, ו).

טעם נוסף שלא היתה צריכה התורה להתחיל מבראשית אלא מהמצוה הראשונה שהיא מצות קידוש החדש, מפני שתחילת התחדשות הלבנה היתה ביציאת מצרים שהיא תחילת תיקון השכינה, שידועים דברי האר"י ז"ל (שער הכונות ענין פסח דרוש א) כי על ידי חטא אדם הראשון, נפגמה נשמתו ונפגמו כל הנשמות שהיו כלולות בו, והחלו להתקן בדור המבול, בדור הפלגה, ובדור סדום, [ובמגלה עמוקות (פרשת לך לך ט ע"ב) כתב שסימנם אמס"ה - ר"ת אנוש מבול סדום הפלגה], עד שבמצרים התחילה להראות בחינת הזהב שבהם, וביציאת מצרים נתקנו אלו הנשמות, והיו ראויות לקבלת התורה, והיה העולם מתוקן והשכינה ראויה ליחוד שלם.

עד מתי מזכירים זכר ליציאת מצרים

יציאת מצרים מחלקת את המציאות כולה לשניים: מבריאת העולם עד יציאת מצרים, ומיציאת מצרים עד ימות המשיח. בקידוש של ליל שבת אנו מזכירים את שתי הנקודות הראשונות - "זכר למעשה בראשית", ו"זכר ליציאת מצרים". מצוות רבות שנצטוו בהם ישראל נעשות "זכר ליציאת מצרים". אולם זיכרון זה ימשך רק עד ימות המשיח. אז יפסיקו לומר "זכר ליציאת מצרים", כי הגאולה הראשונה תהיה טפלה לגאולה האחרונה (עי' ברכות יב): כמו שכתוב בירמיהו (טו, יד): "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה".

התורה היא התכלית של הבריאה

יציאת מצרים היא ה'תכלית' של בריאת העולם, כך דרשו חכמינו (רש"י בראשית א, לא) על היום האחרון של בריאת העולם - "יום הששי" - כולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה", מתן תורה בהר סיני הוא המשך למצות קידוש החודש שניתנה כבר במצרים, ובו באה לידי השלמתה התכלית של כל בריאת העולמות, עוד דורשים רבותינו (שבת פח:): - "יום הששי" - ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם ישראל מקבלים את התורה - מוטב, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובהו". קבלת התורה מעמידה ומקיימת את כל העולם, ובלעדיה - אין תכלית לבריאה. אם ישראל לא יקבלו את התורה, העולם יהיה כאמצעי ללא תכלית. אם כן, כל העולם הזה - השמש והירח והכוכבים, הארץ, וכל פמליה של מעלה - מתקיימים רק בשביל שישאל יצאו ממצרים. וכאשר "נולדים" עם ישראל במצרים, נותן להם הקב"ה את כל אוצרותיו במצות "החודש הזה לכם".

ביציאת מצרים קיבלה כנסת ישראל את תכונותיה של הלבנה

ביציאת מצרים עד ימות המשיח, עלינו לעבור תהליך ארוך כמו מהלך הלבנה, להוליד את דמותנו מחדש ללא הרף ולנוע במציאות של אור וחושך. מחד, גם כאשר נראה כי החושך הוא מוחלט, דווקא מתוך החושך מתחיל האור להאיר ולצמוח מחדש. על הקב"ה נאמר (ויקרא טז, טז) "השוכן אתם בתוך טומאתם", והוא שנותן לנו בכל פעם מחדש את הכוח להתחדש ולהאיר מתוך החושך, כמו הלבנה. מאידך, גם כאשר נראה כי הלבנה במילואה ואורה שלם, שוב מועם אורה, ושוב עלינו להתחיל מחדש במאבקינו עם המציאות החשוכה.

לעומת יציאת מצרים בה קבלנו רק את הלבנה, בימות המשיח נקבל את המתנה הגדולה מכל. כל המתנות שנתן לנו הקב"ה ביציאת מצרים נחשבות מתנות מועטות, כמתנות אירוסין בלבד, לעומת המתנות שיינתנו לנו לעתיד לבוא, שיהיו כמתנות נישואין. וכמו שהקשר של האירוסין אינו דומה כלל לדבקות העליונה המתגלה בעת הנישואין. הארוסה מקבלת מאישה מעט מתנות - פרחים, תכשיטים, וטבעת. הנשואה, לעומת זאת, מקבלת בית שלם, מלא בצידוד ורהיטים. החתן כונסה לתוך ביתו, עד אשר היא עצמה נקראת בפיו 'בית' (עי' שבת קיח:). אולם עיקר מה שהכלה מקבלת הוא לא טבעת האירוסין, ולא טבעת הנישואין, לא הרהיטים ולא הבית, אלא - את החתן בעצמו, כך בגאולה העתידה יאיר שמשו של הקב"ה עצמו עלינו.

בגאולה האחרונה עתה נקבל פנימיות תורת הקבלה ויתגלה שער החמשים

ביציאת מצרים נעשו עם ישראל כבריה חדשה, משום שקבלו על עצמם עול תורה ומצוות, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי (יבמות כב.). וזהו שאמר הכתוב (שמות יב, ב) - החודש הזה - התחדשות זו שקבלתם עתה ביציאת מצרים, לכם - היא שלכם בלבד, כי החידוש של בריאת העולם הוא לכל הברואים, אבל החידוש הזה הוא רק שלכם, והוא העיקרי, דבר נוסף שהוא "לכם" - בידכם לעד, כי כמו שעתה אתם נגאלים מהגלות הראשונה גלות מצרים ומתחדשים התחדשות נפלאה, כי אתם מקבלים עתה את התורה הקדושה, כן אחרי גלות בבל תתחדשו בחידוש נפלא, והוא התורה שבעל פה תלמוד בבלי וירושלמי. ואף אחרי גלות יון התגלו סתרי תורה. וגם בגלות הזאת האחרונה יתחדש עם ישראל בחדש ניסן, כמו שאמרו (ר"ה יא.): "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל", והיא גאולת עולמים, והיא התגלות של מלך המשיח, שיגלה את שער החמשים, שהוא פנימיות תורת הקבלה כמרומו: משי"ח ר"ת משיח יגלה שער חמשים, וכן משיח אותיות יש-מח, שהוא יגלה את כל החמשים שערי בינה.

מדוע צריך לרקוד בכרכת הלבנה

ועתה מובן מדוע מובא בג' מקומות מופיע בהלכה שיש לרקוד, והם: שמחת חתן (אבה"ע סי' סה סעיף א), שמחת תורה (מג"א סי' תרסט סק"א), ובכרכת הלבנה (או"ח סי' תכו סעיף ב). והענין הוא כי כאשר בני ישראל פנו אל משה ושאלו אותו, הרי כולנו עובדי עבודה זרה והגענו למ'ט שערי טומאה - שיא החשיכה, למה שה' יגאל אותנו?! משה רבנו שואל את הקב"ה, והתשובה לזה היא שהקב"ה מצווה על 'מצוות החודש' לומר: הביטו על הירח כשם שהיא מתחדשת ובשיא החשיכה וכשהעלטה מוחלטת לפתע מתחילה הלבנה להאיר, כך אתם עם ישראל, משיא הטומאה תתחדשו ותעלו לקדושה.

לכן ל-"חודש" יש מילה נרדפת: "ירח" (ירחי כלה - היו חודשי אדר ואלול בהם כלל ישראל היה בא ללמוד תורה), כי הירח מסמל את ההתחדשות והחידוש.

ובכל דבר המתחדש יש מצווה לשמוח ולרקוד! אם כך יוצא, כי כשמתחילים לבנות בית בישראל האדם מ'פג גופא' (עי' זוהר ח"ג ז' ע"ב) מתחדש והופך להיות 'אדם שלם', ולכן יש מצווה לשמוח. וכן כשהלבנה מתחדשת מצווה לרקוד ולשמוח. וקל וחומר כשמתחילים מחדש את התורה בשמחת תורה - מצווה לשמוח ולרקוד.

כעת נבין את דבריו של ר' יצחק שהביא רש"י הקדוש (בראשית א, א) שהיתה התורה צריכה להתחיל מ"החודש הזה לכם" דוקא לא רק מפני שהיא מצווה ראשונה, אלא גם מחמת שהיא המצווה המורה על התחדשות, ואין דבר נאה להתחיל בו יותר ממצות ההתחדשות.

דוד המלך אומר (תהילים קג, ה): "תתחדש כנשר נעורכי". שואל ר' דוד קמחי - הרד"ק: וכי מה לנשר ולהתחדשות? והוא משיב: על פי דברי רבינו סעדיה גאון שישנו סוג של נשר, שכל עשר שנים מגביה עוף לרקיע, ונשרף מהשמש, הוא צולל אל הים, משיר את נוצותיו וכך הוא מתחדש בכל פעם מחדש עד שמגיע הוא לגיל ק'. זוהי אם כן, ההודאה וההמלצה לאדם - תתחדש ועל ידי זה תאריך אף אתה ימים.

לא בכדי, בשבת שקודם חודש ניסן קוראים את פרשת החודש לומר לנו הגאולה מגיעה דווקא בחשכה המוחלטת, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל" (ר"ה יא.) - רק צריך להתחדש ביראת ה' ובמעלות התורה.

פרשת החודש

לשם יחוד ופרשה של החודש

קודם קריאת פרשת החדש אומרים זה

לְשֵׁם יִזְוֹר קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ

זו"ן יאהדונהי

בְּדוֹזִילוֹ וּרְזוּיָמוֹ   וּרְזוּיָמוֹ וּדְוִזִילוֹ

יאההויהה   איההויהה

לִיזְוֹדָא שֵׁם י"ה או"א בו"ה זו"ן

בְּיזוֹדָא שְׁלָיִם

יהוה

בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקרות (לשמע) קריאת פרשת החודש לתקן שרש מצוה זו במקום עליון לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

קריאה לפרשת החודש

וַיֹּאמֶר יְהוָה יאהדונהי אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאַרְץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַזֹּדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ זֹדְשֵׁימ רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְזֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לְזֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְזְזוּ לָהֶם אִישׁ שְׁה לְבֵית-אָבֹת שְׁה לְבֵית: וְאִם-יִמְעָט הַבַּיִת מֵהַיּוֹת מִשְׁה וְלִקְזָז הוּא וְשִׁכְנוּ הַקֶּרֶב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמַכְסַת נַפְשׁוֹת אִישׁ לְפָי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשָּׁה: שְׁה תִמְיָם זָכַר בְּן-שָׁנָה יִהְיֶה לְכֶם מִן-הַכֹּהֲנָיִם וּמִן-הַעֲזִיִּים תִּקְזְזוּ: וְהָיָה לְכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לְזֹדֶשׁ הַזֶּה וְשׁוֹזְטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עַדְתֵּי-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבִיִּים: וְלִקְזְזוּ מִן-הַדָּם וּנְתַנוּ עַל-שִׁתֵּי הַמְזוֹזוֹת וְעַל-הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: וְאָכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל-מִרְרִים יֹאכְלֵהוּ: אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָא וּבָשָׂל מִבָּשָׂל בְּמַיִם כִּי אִם-צְלִי-אֵשׁ רֵאשׁוֹ עַל-פְּרָעִיו וְעַל-קִרְבּוֹ: וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם זֹגְרִים נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּזִפְזוֹן פִּסְזוֹ הוּא לִיהוָה יאהדונהי: וְעִבְרַתִּי

בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלֵילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֵשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה יֵאֱהוּנְהִי: וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבֵּתִים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסוּזוֹתַי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יְהִי בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁזוּיַת בְּהֶפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְזִמְנָתְכֶם אֲתוּ זִמְנָ לַיהוָה יֵאֱהוּנְהִי לְדַרְתֵּיכֶם זִקְת עוֹלָם תִּזְנָהוּ: שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶף-בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבֵּיתֵיכֶם כִּי | כָּל-אֲכָל זִמְץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם כָּל-מְלֹאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶף-אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בְעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדַרְתֵּיכֶם זִקְת עוֹלָם: בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַ עָשָׂר יוֹם לַזֹּרֵשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם הָאֲזֹד וְעֶשְׂרִים לַזֹּרֵשׁ בְּעָרֵב: שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתֵיכֶם כִּי | כָּל-אֲכָל מִזְמָצָת וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּנֹר וּבְאֲזֹרוֹ הָאֶרֶץ: כָּל-מִזְמָצָת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת:

ביאור ההפטרות

הפטרות החודש

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר על הקרבנות שיעשה הנשיא בראש חודש ניסן, וכן מסופר על חג המצות, וזה מעין המפטיר שקורא בפרשת החודש שמסופר על ראש חודש ניסן ועל שבעת ימי חג הפסח.

תוכן ההפטרות

הנביא יחזקאל מתנבא על הגאולה בבנין הבית השלישי שיושלם ויחנכו את המזבח בראש חודש ניסן, וימי המילואים שהם מאה ותשעים יום וישלמו רק ביום השביעי של חג הסוכות. הנביא מפרט את הקרבנות שיקריבו, גם יקריבו קרבנות לכפר על בני ישראל, שמא מתוך שמחה על חנוכת המזבח נכנס משהו למקדש למקומות שאסורה בהם הכניסה לזרים. כמו כן הנשיא יביא משלו את העולות המנחות והנסכים לחינוך, מלבד מה שמביאים בשבתות בראשי חודשים ובחגים.

ומוסיף הנביא שהשער הפונה קדים יהיה סגור כל ימות החול כי לא היו רגילים העם לבוא למקדש, אף כשהנשיא בא דרך שער המזרחי יצא דרך שם ויסגרו את השער אחרי צאתו, אך ביום השבת ור"ח שהעם רגילים לבוא ישאר הפתח פתוח שיוכלו העם להשתחוות דרכו מול קה"ק.

וכשיבוא הנשיא [המלך] לראות בהקרבת קרבנותיו בשבת ור"ח, יבוא דרך השער הגדול ויצא ג"כ דרכו אבל במועדים שכל העם נכנסים דרך שער א' ויוצאים דרך שער ב' אף הנשיא יעשה כן.

יחזקאל פרק מ"ה פסוק י"ח - פרק מ"ו פסוק ט"ו

מַה יְיָ כֹּה־אָמַר אֲדַנִּי יְיָ הוֹהֵ בְּרֵאשׁוֹן בחודש הראשון והוא ניסן שהוא ראש החודשים **בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ**
תִּקַּח פֶּרֶךְ בֶּן־בֶּקֶר תָּמִים שלם ממום **וְחִטָּאת** ותטהר **אֶת־הַמִּקְדָּשׁ [א]** (מ"ד ומ"ז): **יֵט וְלָקַח**
הַבֵּיחַן מִדָּם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־ והזה על **מִזְוֹזַת הַבַּיִת** של האולם וההיכל (מלבי"ם) **וְאֶל־אַרְבַּע**
פְּנוֹת הָעֶזְרָה לַמִּזְבֵּחַ בזויות של דפוס בנין גג המזבח [כי המזבח היה בנוי ארבעה ריבועים זה על גב זה ושני הריבועים
התיכונים נקראו "עזרה"] **וְעַל־מִזְוֹת שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית [ב]** הוא עזרת האנשים (מ"ד): **כַּ [כ]**
תַּעֲשֶׂה וכן תתנד בקרבנות **בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ** בכל משך שבעת ימים של ניסן (רש"י), וקרבנות אלו באו לכפר **מֵאִישׁ**
שָׁגָה וּמִפְּתֵי על אנשים שנכנסו בשגגה או בסללות הדעת למקומות במקדש שהכניסה בהם אסורה **וְכִפְרָתָם**
אֶת־הַבַּיִת ובשני פרים אלו תנקו את הבית מן החילול שנגרם מן הנכנסים באיסור (מ"ד): **כֹּא בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה**
עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ ניסן **יְהִיָּה לָכֶם** זמן שחישת **הַפֶּסַח הָג שְׁבַעַת** שבעה **יָמִים** שבהם
מִצֹּת יֵאָכְל (מ"ד) ונקרא כך כי מתחילים ממנו לספור שבעה שבועות (רש"י): **כַּב מַלְבֵּד קִרְבָּנוֹת הַיּוֹם**, עוד צריך **וְעֵשָׂה**

עיונים והארות

ואפשר גם כן הנה כי מה שזכר למעלה יהיו שבעת ימי מלואים, וביום השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן שאמור עתה, וגם באותו יום יזו על המזבח ועל פנות העזרה. אבל כשעלו מבבל עשו חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית. מכל מקום, בין שהיתה חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית, בין שהיה חנוכת המזבח קודם ניסן שבעה ימים, בין שתהיה באחד בניסן, בו ביום יכפרו על המזבח ויזו החטאות, לפיכך אמר "תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש" (רד"ק).

ג. ונתן אל ד' פנות העזרה למזבח ועל מזוזת שער החצר הפנימית - הכל הוא כנ"ל [לכפר על חטא אדה"ר] דחטא אדה"ר היה שרצה להשיג יותר מכדי השגת האדם כדכתיב והייתם כאלהים יודעי טוב ורע ועץ הדעת הוא טוב ורע שהרוצה להחכים ידרים זהו טוב והרוצה להעשיר יצפין זהו רע ולכן נתן אל ד' פנות העזרה היינו משתי רוחות שהן ארבע. וגם על שער החצר הפנימית שרצה להשיג מעלה הפנימית כנ"ל דגן יכול להשיג ועדן עין לא ראתה והוא רצה להשיג כל זה וק"ל (אהבת יהונתן).

א. **תקח פר בקר תמים וחטאת** - חטאת, עולה היא, א"ר יוחנן פרשה זו אליהו ז"ל עתיד לדרשה. רב אשי אמר מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה (מנחות מ"ה).

תקח פר בן בקר - הוא פר המלואים האמור בראש הענין, ולימד כאן שיהיו המלואים באחד בניסן. (רש"י).

כה אמר - בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש, בראשון זהו חדש ניסן שהוא חדש הגאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד. באחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות, כמו שאמר למעלה, ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה, ושנה אותו הנה להשלים הענין ולומר באיזה יום יעשוהו. וזה הפסוק ראיה לר' יהושע שבניסן עתידים להגאל, שאם תהיה הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו, ומלחטא ומלכפר את הבית. ומה שאמר בניסן עתידין להגאל, לא שיצאו מהגלות בניסן, אלא קודם ניסן יצאו ויעלו, עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן. וכן עשו במשכן, באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח, אלא שקדמו לו שבעת ימי המלואים ששמש בהם משה.

הַנְּשִׂיאַ [ג] בַּיּוֹם הַהוּא קרבנות שיהיו בהוראת שעה, ואינם באים לכפר על המזבח או המקדש אלא כדי לכפר **בַּעֲדוֹ** ו**בַּעֲדַי כָּל-עַם הָאָרֶץ** והקרבן הוא **פֶּרֶת חֲטָאת (מלבי"ם): כַּבֵּד וְשִׁבְעַת יְמֵי-חֶהוּג יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיאַ** משלו **עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת [ד] אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים** לכל יום משבעת הימים יביא ז' פרים **וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם** לחינוך (מ"ד) וי"א שהוא משעירי הרגלים (רש"י): **כַּד וּמִנְחָה מִנַּחַת סוּלֶת אֵיפָה ג' סֹאֵין שֶׁל קִמַּח (רש"י) לְפָר [ה] וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשִׁמֹן תֵּינ** שם מידה של לח ויש בה י"ב לוגין (מ"ז) **לְאֵיפָה: כַּד בְּשִׁבְעֵי** בחודש השביעי שהוא תשרי **בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֶהוּג חֲסוּכוֹת יַעֲשֶׂה כָּאֵלָה** יביא קרבנות למילואים, כל **שִׁבְעַת הַיָּמִים פַּחֲטָאת כְּעֹלָה וּכְמִנְחָה וּכְשִׁמֹן** כמו שעשה בפסח כן יעשה בסוכות [אבל בשבועות ור"ה ויהכ"פ לא ציוה להוסיף קרבנות] (מ"ד):

עתה יתחיל לספר הקרבנות שיקריב במאה ותשעים ימי החינוך מפסח עד שביעי לחג הסוכות, והקדים להסביר באיזה אופן יבא הנשיא לבית המקדש להקרבת הקרבנות

מו א פה-אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית שער המזרח של עזרת ישראל (מלבי"ם) **הַפְּנִיָה קָרִים** לצד מזרח **יְהִי סָגוּר [ו] שְׁשַׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה** לפי שלא יהיו רגילין לבא לבית המקדש בימי החול לא העם ולא הנשיא, כי עובדים הם **וּבַיּוֹם הַשִּׁבְעִי יִפְתָּח וּבַיּוֹם רִאשׁ הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח** כי אז היו רגילים לבא

עיונים והארות

ו. **כה** אמר ה' שער החצר הפנימית הפונה קדים יהי סגור- מפני שהוא רוח נגד מערב והשכינה במערב ואסור להסתכל בפני השכינה ולכן יהיה סגור, וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח דבשבת יש לאדם נשמה יתירה ויש לו מדריגה גדולה ולכן יפתח וגם בר"ח שמקבלין פני שכינה ע"י קידוש לבנה נמי יפתח וא"ש. או יאמר דהנה משיח לעתיד יהיה כמו אדה"ר שהיה תרומה וחלתו של עולם כן נמי משיח יהיה שקול נגד כל ישראל וכמו שאדה"ר גורש מג"ע והושכן מקדם לגן להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים כמו כן השער הפונה קדים שמשם תצא האורה הנאת זיו שכינה יהיה סגור כל ששת ימי המעשה משא"כ בשבת ור"ח דגם נשמת הרשעים נוחים בג"ע והותרה לכולם לכנוס ולכן גם בימים ההם יפתח. משא"כ בי"ט שהם נמי ימי הדין דאע"פ שהם נחים מן הדין מ"מ אינם במדריגה גדולה כמו בשבת דאינם יכולים לכנוס לג"ע רק ע"י נשמת הצדיקים שעוברים דרך שם ומתדבקים בהם נשמת הרשעים ובאין עמהם לג"ע. ואולי לזה רמזו חז"ל ומה מתקו דבריהם באמרם הכל חבירים ברגל וא"ש. או יאמר דאי' במד' ביום השבת וביום החדש יפתח כדי שיהיו יודעין באיזה יום שבת ובאיזה יום ר"ח. ואמ"ו זצ"ל דלעתיד יהיה אור הלבנה כאור החמה וא"כ לא יהיו יודעין אימת ר"ח וכן בשבת דאור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת ימי בראשית ואי' במדרש שיהיה יום ולא לילה וא"כ לא יהיו יודעין אימת שבת ולכן ביום השבת וביום החדש יפתח. והשער לא יסגר עד הערב כנ"ל כדי שיהיו יודעין אימתי מוצאי שבת וא"ש וק"ל (אהבת יהונתן).

ג. **הנשיא** האמור בענין לפי המצודות הוא מלך המשיח [כי יחזקאל מיירי בבנין הבית השלישי] עיין במצודות דוד פרק מד (פסוק ג').

ד. **שבעה פרים ושבעה אילים** - הכל שבעה שבעה לכפר על מעשה קין דהנה כתיב וישב קין בארץ נוד והיינו דמתחלה קודם שהרג להבל היה יושב תחת הקב"ה בעצמו ובכבודו ולא תחת המזל. אבל משחטא ישב לו תחת המזל והמזל נקרא נע ונד משום לפעמים המזל במקום הזה והוא טוב ולכמה שנים נשתנה המזל מטוב לרע וזהו נע ונד תהיה בארץ לבקש מקום שיש מזל וזהו נמי כי שבעתים יוקם קין ר"ל ז' כוכבי לכת. ולכן מביא הנשיא ז' פרים וז' אילים הכל להורות על זה הנ"ל וק"ל (אהבת יהונתן).

ה. **ומנחה איפה לפר** - משום דכתיב וישע אל הבל ואל מנחתו לכן מביא מנחה והנה אמר' במנחה שויתר לו הקב"ה משלו. והפירוש הוא דהנה באדם יש רוחני וגשמי הרוחני הוא חלק אלוה ממעל והגשמי הוא מאביו ואמו. וכשאדם חוטא חוטא ברוחני וגשמי וכשמביא קרבן בהמה או עוף מכפר על הרוחני וגשמי כי בהקרבת יש בו ג"כ רוחני וגשמי אכן כשמביא מנחה יש בו גשמי לבד אבל לא רוחני וזהו שויתר הקב"ה משלו. וידוע דכל המתבייש מוחלין לו על כל עונותיו. והעני כשמביא מנחה מתבייש בשעת הבאתו וא"כ נתכפר על כל עונותיו קודם ההקרבה והוי מנחה ר"ל מתנה דכבר נתכפר בשעת הבאתו. ולכן היה מנחה איפה ר"ל אי פה כשהוא מתבייש אין לו פה להשיב וק"ל (אהבת יהונתן).

להשתחוות לה' מול פתח ההיכל ובית קודש הקודשים (מ"ד): **וּבַיּוֹם הַנְּשִׂיאָה** לעמוד על קרבנות החינוך **דְּרָךְ דְּרָךְ אֲוֹלָם**
הַשְּׂעֵר מִחוּץ לעזרה, כלומר יכנס בדרך שער המזרחי שהוא משמש כניסה ויציאה **וְעָמַד** הנשיא **עַל-מְזוֹזֹת**
הַשְּׂעֵר בפשפש שהוא פתח קטן הנמצא דרומי משער ההיכל **וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים** בהיותו עומד שם **אֶת-עוֹלֹתָיו**
וְאֶת-שְׁלֹמֹיו וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ עַל-מִפְתָּן [על אסקופת העזרה שדורכים עליה (מ"ז)] **הַשְּׂעֵר וַיֵּצֵא וְהַשְּׂעֵר**
המזרחי הנפתח **לֹא-יִסְגֹר עַד-הָעֶרֶב** (מ"ח): וננתן טעם למה לא יסגר שער המזרחי (מ"ד), כי כל היום (רש"י) **וְהִשְׁתַּחֲוּוּ**
עִם-הָאָרֶץ מול ההיכל, דרך **פֶּתַח הַשְּׂעֵר הַהוּא** המזרחי (מ"ד) **בַּשַּׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לְפָנַי**
[ו] **יְהוָה:** וְהַעֲלָה אֲשֶׁר-יִקְרַב הַנְּשִׂיא לַיהוָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת פ'י ביום טוב (רש"י), והוא במשך
זמן ימי המילואים **שֵׁשָׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים** מלבד הקרבנות שצוותה התורה הבאים חובה ליום (מ"ד):
ח **וּמִנְחָה אֵיפָה** ג' סאין קמח (רש"י לעיל פס' כד) **לְאֵיל** שכן הוקבע מנחת האיל בכל ימי החינוך (מלבי"ם) **וְלִכְבָּשִׂים**
מִנְחָה מֵתַת יָדוֹ ולכבשים יביא מנחה כפי נתינת ידו ונדבת ליבו (מ"ד), וי"א שהוא שיטת האיפה לכל כבש (מלבי"ם) **וְשֶׁמֶן**
הַיֵּין היא מידת י"ב לוגין **לְאֵיפָה** שהוא ג' סאין של קמח: ו **וּבַיּוֹם רִאשׁוֹ הַחֹדֶשׁ יָבִיא קָרְבַּן (רש"י) פֶּר בֶּן-בֶּקָר**
תְּמִימִם [כמו תמים (מ"ז)] **וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ:** ז **וְאֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה**
לְאֵיל [ח] **יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׂים** יביא מנחה אחת **כַּאֲשֶׁר תִּשְׂיֵג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הַיֵּין**
לְאֵיפָה: ח **וּבַבּוֹא הַנְּשִׂיא** בשבת או ר"ח לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו **דְּרָךְ אֲוֹלָם הַשְּׂעֵר יָבִיא**
בשער הגדול **וּבְדַרְכּוֹ** בדרך השער שבא ג"כ **יֵצֵא** ולא אצטרך לסבב ולצאת דרך השער השני שכנגדו (מ"ד): ט אמנם **וּבַבּוֹא**

עיונים והארות

למיזל ולא ברגל דאז אינה חייבת להקביל פני הרב כי היתה בזמן המקדש והוטל החיוב רק על חודש ושבת ומזה מוכח דבזמן שאין בהמ"ק קיים חייב לקבל פני הרב אף ברגל וא"ש וז"ש לעתיד והשתחוו בשבתות ובחדשים ג"כ כמו ברגל וק"ל: ששה כבשים תמימים. נגד ששה כוכבי לכת כי כוכב שבתאי יהיה בטל לעתיד. ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ידוע דשני מיני כישוף הם בלעם היה אין כחו אלא בפה. ובמדין כתיב וקסמים בידם שהיו פועלים כישוף בידים ומכח המזל שולט כישוף ולכן מנחה איפה ומנחה מתת ידו נגד ב' מיני כישוף הנ"ל (אהבת יהונתן).

ח. **וְאֵיפָה לפר** - אמר ר"ש וכי מדת פרים ואילים אחת הן, אלא שאם היו לו פרים מרובים ולא היו להם נסכים יביאו פר אחד ונסכיו ואל יקריבו כלם בלא נסכים, ואם היו שם אילים מרובים ולא היה להם איפתו, יביאו איל אחד ואיפתו ואל יביא כולם בלא איפות. רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר, איפה לפר ואיפה לאיל ואיפה לכבש וכי מדת פרים וכבשים ואילים אחת היא, והלא כבר נאמר שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש, אלא מלמד שאיפה גדולה ואיפה קטנה קרויה איפה (מנחות מ"ה).

ז. **וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עִם הָאָרֶץ פתח השער** הוא בשבתות ובחדשים לפני ה' - ידוע מאמר חז"ל חייב אדם לקבל פני רבו ברגל שנא' לא חודש היום ולא שבת היום מכלל דבחודש ושבת איבעי ליה למיזל והנה רבים מקשים פתח ברגל וסיים בחודש ושבת. ונראה דכתיב מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות ואי' במד' מן הראוי הי' שצריכין לעלות ולהראות בעזרה ג"כ בשבתות ובחדשים כמו ברגל אך מפני הטרחה לא צותה התורה כ"א ברגל לבד. ולעתיד יהיו נמי עולין בשבתות ובחדשים. ואי' בגמ' כל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה. והנה לפ"ז פטורין מלהקביל פני רבן ברגל כי אין לך גדול מעליית לרגל ולקבל פני שכינה ממש כי כדרך שבא לראות וכו' אמנם כ"ז הוא ברגל אך בשבת ור"ח שאין עולין להשתחות מחוייבים בהכרח לקבל פני רבן כי הוא כאלו מקבל פני שכינה וז"ש מכלל דבחדש ושבת איבעי ליה למיזל. וכן נמי בזמן שאין בה"מ קיים שאין יכולין לעלות ולראות צריך ג"כ ברגל לקבל פני רבו כנ"ל. והנה מעשה השונמית היתה בזמן המקדש ולפ"ז מתורץ הגמ' שפיר חייב אדם לקבל פני רבו ברגל והיינו בזמן שאין בהמ"ק קיים הוכרח לקבל פני רבו אפי' ברגל יען נחשב לו כאלו מקבל פני שכינה. שנאמר לא חודש היום ולא שבת היום מכלל דבחדש ושבת אבעי ליה

עִם-הָאָרֶץ לְפָנַי יִהְיֶה בַּמּוֹעֲדִים כִּי חַיִּיבִים עִם יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת נֹרְאִים בְּעֹזֶה הַבָּא דְרָךְ-שְׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יִצְאֵהוּ דְרָךְ-שְׁעַר נֹגֵב וְהִבָּא דְרָךְ-שְׁעַר נֹגֵב יִצְאֵהוּ דְרָךְ-שְׁעַר צָפוֹן לֹא יָשׁוּב דְרָךְ הַשְּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ [ט] כִּי נִכְחוּ מִמּוֹל הַמִּקּוֹם שְׂבֵא יִצְאֵהוּ [י] (מ"ד):

וְהַנְּשִׂיא גַם הוּא בְּתוֹכָם בְּתוֹךְ הָעַם יִלְךְ וּבְבוֹאָם יָבֹא עִמָּהֶם וּבִצְאָתָם מִן הָעֹזֶרֶה יִצְאוּ עִמּוֹ וְלֹא יִצְאֵהוּ דְרָךְ אוֹתוֹ שְׁעַר שְׂבֵא (רש"י): יֵא וּבְחַגֵּי בַחַג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּקְרָא חַג שְׂמֵיבֵיאִים בּוֹ שְׁלֵמֵי חֲגִיגָה וּבַמּוֹעֲדִים וּבְרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה וְיוֹחֲכ"פ שְׁבַתְנוֹךְ הַמָּאָה וְתַשְׁעִים יוֹם שֶׁל יָמֵי הַחִינּוֹךְ תִּהְיֶה הַמְּנַחָה אֵיפָה לְפָרֹה הָאֶחָד וְאֵיפָה לְמִנְחָה לְאֵיל הָאֶחָד וּלְכַבָּשִׁים כְּפִי מַתַּת יָדוֹ נִדְבַת לִבּוֹ שֶׁהֵם שֶׁשָּׁה כְּבָשִׁים כְּמוֹ בַר"ח (מִלְכִּים) וְשֶׁמֶן הַיֵּן לְאֵיפָה: יב וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה נְדָבָה עוֹלָה אוֹ-שְׁלָמִים נְדָבָה לִיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת-הַשְּׁעַר הַפְּנִיָה קָדִים הַמְזוּרָחִי לְבֵא דְרָךְ שֶׁם יַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן הָעוֹבֵד אֶת-עֲלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמוֹ בְּהֵיוֹת הַנְּשִׂיא עוֹמֵד שֶׁם פֶּאֶשֶׁר יַעֲשֶׂה בַּיּוֹם הַשְּׁבֵט וּבְרֵאשֵׁי חוֹדֶשׁ יִצְאֵהוּ וְסָגַר הַסּוּגָר אֶת-הַשְּׁעַר מִיַּד אַחֲרֵי צֵאתוֹ כִּי בַיּוֹם הַחֹלֵל לֹא יִבְאוּ הָעַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת כְּמוֹ בְּשֶׁבַת וּר"ח (רש"י): יג מִלְבָּד הַתְּמִידִים שְׁעוֹשִׂים כָּל יוֹם עוֹד יִבִּיא

עִזּוּנִים וְהַאֲדוּת

ט. לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא - מובא בילקוט שמעוני, שערים שטבעו בארץ, עתידים לעלות להתחדש כל אחד ואחד במקומו, ושער החצר הפנימית הפונה קדים, ששת ימי המעשה יהיה סגור, וביום השבת הם נפתחים מאליהם, ועל ידי זה יודעים שאותו יום הוא יום השבת, וכן בראש חודש יהיו ישראל עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן, ויודעים, שבאותה שעה עלתה הלבנה ומקדשים את החודש בעליונים. ומובא על זה במסגרת השער (שער בת רבים) כי לעתיד לבוא יהיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת ימי בראשית, ומובא במדרש: שלעתיד לא יהיה לילה, ואם כן, לא יהיו יודעים אימתי שבת וראש חודש, לכך יהיה השער פתוח ביום השבת וביום החודש, והשער לא יסגר עד הערב, ומזה ידעו מתי שבת ומתי ראש חודש.

אפשר לפרש בדרך רמז, כי צריך כל אדם ללכת בדרך הממוצע, כיון שהרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי שלא לעבוד כלל ולא עלתה בידם (כמבואר במסכת ברכות דף ל"ה:), והנה דרום רמז לחכמה וצפון לעשירות, ולפי זה יש לומר, כי אם יכנס האדם בתחילת היום בשער דרום דהיינו בשער התורה והחכמה, יכול לצאת משער צפון שהוא שער עולם הזה, (דהיינו שמותר לו להתעסק בפרנסתו), ואם יכנס בשער צפון, דהיינו שבתחילת היום עסק בפרנסתו, צריך לצאת משער דרום, שלכל הפחות בסוף היום יעסוק בתורה. אבל הנשיא שעליו נאמר "וירוש משפטיך ליעקב", צריך כל היום לעסוק בתורה, באותו שער שנכנס צריך לצאת, אבל במועדים שגם הנשיא צריך לקיים "חציו לכם", מותר לעשות ככל אדם, דהיינו להכנס בשער התורה, ולצאת בשער שכנגדו (מסגרת

השער).
 י. ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא. הטעם שצריך לצאת מדרך שער אחר, כתב החסיד יעב"ץ (בספרו על אבות א, ד): "הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא יראה השער שתי פעמים פן ישוה בעיניו לשער ביתו, וקירות הבית לקירותיו, וזה שייך רק בעם הארץ שהערכתו למקום היתה רק מצד הדמיון בלבד, ולכן התפעלותו רבה בפעם הראשונה ואחר כך תמעט, אבל הנשיא שהוא מורם מעם והשגתו מצד השכל ולא מצד הדמיון, ככל שיוסיף להתמיד תגדל הערכתו ואהבתו, ולכן יצא מדרך השער אשר בא בו".

ביאור הדברים הוא, שבתכונת נפשו של האדם טבועה מדת ההסתגלות, ולפעמים יש לאדם התעוררות לקדושה, ובשעה הראשונה היא כאש יוקדת בערה בו, אבל עם הזמן החולף הולכת ודועכת קמעה קמעה, ועל כן מוטל על האדם לשמור שלא תשקוט האש, ותוסיף ללהט כאשר בתחילה.

והנה חרדת קודש אופפת את העולה בית ה' בעת הכנסו בשער הבית, וכדי לשמור על אותה חרדה שלא תפוג, הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא יצא דרך אותו השער, שאם יראה את אותו שער שתי פעמים, תסור החרדה ממנו, עד שישוה בעיניו כשער ביתו, וקירות הבית כקירותיו.

ומכאן שעל עובד ה' ליתן דעתו על כך, שכל התעוררות של קדושה לא תדעך, והרבה הרבה יש לאדם לעמוד כדי לשמור על רענותה של התעוררות, שתשאר תמיד במידתה הראשונה, וכך יעלה מעלה מחיל אל חיל (שיחות מוסר חיי שרה תשל"ג).

וְכַבֵּשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֶּקֶר [יא] בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה
אֹתוֹ בִּשְׂבִיל הַמִּילואִים (מ"ד): יד וּמִנְחָהּ תַעֲשֶׂה עָלָיו על הכבש הנוסף שבא למילואים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה סֹלֶת וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הֶהָיִן לָרֶם לְדָכָד אֶת־הַסֶּלֶת וּלְבָלוּל בּוֹ אֶת הַסֹּלֶת
בשמן הרבה, וזה יהיה מִנְחָה לַיהוָה מִלֶּבֶד מִנְחַת הַתְּמִיד שֶׁל שָׁחַר שֶׁהוּא חֲקוֹת עוֹלָם תְּמִיד יַעֲשׂוּ אֶת עוֹלֹת
הַתְּמִיד וּמִנְחָתוֹ כַּדֹּלֶקֶן (מ"ד): טז כִּי מִלֶּבֶד קִרְבָּן הַמִּילואִים יַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתְּמִיד וְאֶת־הַמִּנְחָה
וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּכָל בֹּקֶר יִקְרִיבוּ, וְהִיא עוֹלֹת תְּמִיד כִּפִּי שְׂצִיזָתָהּ הַתּוֹרָה (מ"ד):

עיונים והארות

יא. וכבש בן שנתו עולה ליום לה' בבקר וכו' - רבים מקשים למה לא נאמר ג"כ תמיד של בין הערבים. ונרא' דהנה תמיד של שחר מכפר על הרהורי הלב ותמיד של בין הערבים על טעותו בגירסא שלמד בלילה דלא איברא ליל' אלא לגירסא אך לעתיד יקויים והי' לעת ערב יהיה אור ולא יוצרכו לתמיד של בין הערבי' רק לתמיד של שחר לכפר על הציצם בשכינה שזה יהי' חטאם לעתיד כנ"ל וק"ל (אהבת יהונתן).